

Hbr. Åström-Leifland 1973-12-14

6/12 Nämnt
i utredning
för utredning
J

Strängt förtrolig

Rikspolisstyrelsens utredning 1973-11-29 i
Wallenberg-ärendet

(1 bil.)

I bifogade utredning har polisintendent G. Danielsson vid Rikspolisstyrelsens säkerhetsavdelning redovisat en utredning han företagit med anledning av publicerade uttalanden av några judiska emigranter från Sovjetunionen, enligt vilka Raoul Wallenberg skulle ha vistats i ett sovjetiskt läger på Wrangelön utanför Sibiriens kust i början av 1962.

Utan att detta direkt utsäges i Danielssons rapport, får man vid genomläsning av denna intrycket att den person som är ursprunget till de mest relevanta uppgifterna, benämnd "Kozlov", ej är helt tillförlitlig. Han har sålunda bl a uppgett att han själv tillhört den sovjetiska säkerhetspolisen. Han har inte igenkänt Wallenberg på de fotografier som förevisats honom och han har lämnat delvis motstridiga uppgifter om det läger där han skulle ha träffat Wallenberg. Han har även nämnt att han är i färd med att skriva en bok med titeln "Wallenberg lever" som bl a skulle innehålla uppgifter om hans möten med Wallenberg.

En eventuell aktion från svensk sida med anledning

Ur Edelstam, MK

Ex. till
Utrikesministern.
Kabschr
amb Björk

P 2 Eu I
F. Edelstam
På
12 amb
106
OK.
AE
6/12

AC

DE

Kanslirådet Manfred Nilsson

Förslag till svar till Arbetet och ev. andra frågeställare om Wallenberg-utredning

Rikspolischefen har den 5 december till statsministern överlämnat visst utredningsmaterial ang. Raoul Wallenbergs öde. Detta har av statsrådsberedningen vidarebefordrats till utrikesdepartementet. Materialet utgör emellertid en delutredning som behöver kompletteras med annat material innan något ställningstagande kan ske till dess innehåll. UD kan därför för dagen inte uttala sig om detsamma.

Axel Edelstam
Axel Edelstam

ARKIVEXEMPLAR

Pol. avd.

Stockholm 1973-12-14

Ur A Edelstam, GLu

Ex. t. Rikspolischefen

Tjf. chargé d'affaires Leifland

Statssekr. T. Peterson, SB

WASHINGTON

Exp. 1973-12-17

Personligt i tjänsten

ang. Raoul Wallenberg

Dnr 186			
U. R.	Avd P	Grp 2	Mål Eu I

Broder,

På regeringens uppdrag har rikspolisstyrelsen gjort en utredning med anledning av de uppgifter om Raoul Wallenberg som publicerades av ett underutskott till senatens lagutskott efter förhör i Washington den 1 och 2 februari 1973 med f.d. sovjetiske medborgaren Avraham Sjifrin (jfr Hearings before the Subcommittee to investigate the administration of the Internal Security Laws of the Committee on the Judiciary, US Senate, 1973).

Polisintendenten Gösta Danielsson har således varit i Israel och talat med de två uppgiftslämnarna, signaturen "Kozlov" och Avraham Sjifrin. ✓

I en rapport 1973-11-29 har Danielsson redovisat sin utredning. Rikspolischefen överlämnade den 5 december utredningen till statsministern som i sin tur vidarebefordrat den till mig. Jag har bett Axel Edelstam granska materialet och komma med förslag angående den vidare handläggningen.

Edelstams intryck från studiet av Danielssons utredning är att den huvudsaklige uppgiftslämnaren, "Kozlov", inte är en särskilt tillförlitlig person. Danielsson har bekräftat detta intryck vid ett samtal med Edelstam. "Kozlov" har

Ifylles av postexp

Avsändt med			
☒ sv kurir	☐ utl kurir	☐ luftpost	☐ vanlig post

Avsändn datum

1973-12-17

Sign

[Signature]

exempelvis inte igenkänd Wallenberg på de fotografier som förevisats honom och han har lämnat delvis motstridiga uppgifter om det läger på Wrangel-ön där han skulle ha träffat Wallenberg.

Avgörande för den rekommendation vi i departementet har att avge till regeringen om utredningsmaterialets fortsatta användning är självfallet dettas tillförlitlighet. Redan på basis av Danielssons samtal med "Kozlov" är vi alltså mycket tveksamma. Vi frågar oss emellertid om Du möjligen skulle kunna medverka till en ytterligare belysning av materialets tillförlitlighet. Det är självfallet alltid svårt att få bekräftelse på uppgifter som rör förhållanden i Sovjetunionen, särskilt vad gäller läger för fångar på avlägsna orter och vid en tidpunkt som ligger drygt tio år tillbaka i tiden.

"Kozlovs" uppgifter om lägren på Wrangel-ön kanske emellertid kan kontrolleras i viss mån. Förutom vad han uppgivit enligt uppteckningen sid. 127-128 i del II av senatsrapporten har han sagt att det fanns tre läger på ön. Han har vid något tillfälle för Danielsson uppgivit att fångtransporterna skedde med fartyg, vid annat tillfälle att de skedde med flyg.

Sjifrin har i sin berättelse (sid. 31-32 i del I) uppgivit att han från ett annat håll än "Kozlovs" hört berättas om läger för utländska fångar på Wrangel-ön. Därutöver finns emellertid inte i vårt material, såvitt vi kunnat finna, några uppgifter härom.

Skälet till att jag nu tillskriver Dig är att vi undrar om Du skulle kunna genom amerikanska källor få fram kompletterande upplysningar, som eventuellt kan tjäna som ytterligare underlag för en värdering av "Kozlovs" utsagor. Det gäller särskilt förhållandena på Wrangel-ön. Kan man tänka sig att genom försiktiga sonderingar hos vederbörande myndigheter få del av uppgifter från den amerikanska satellitspaningen angående ön ifråga? Jag inbillar mig att sådant material, om det existerar, bör kunna ge svar på frågan om det överhuvud

existerar några fångläger på ön i dag och kanske t.o.m. om sådana funnits tidigare. Du kunde måhända också söka fastställa om det i senatsutskottets sekretariat finns ytterligare upplysningar i ämnet.

Danielsson har i och för sig fått ett gott intryck av Sjöfrin. Dennes främsta uppgift förefaller vara att genom emigrantorganisationen "MAOZ" (det hebreiska ordet för fästning) verka för att sprida kunskap i massmedia och på annat sätt om missförhållanden i Sovjetunionen för att på så vis påverka opinionen i väst. Uppgifter om förekomsten av arbetsfångläger har därvid en central roll. Danielsson vill inte utesluta att "Kozlov" kan ha på något sätt suggererats av Sjöfrin till att lämna uppgifterna om lägret på Wrangel-ön och fångarna där. En bedömning från amerikanskt håll av Sjöfrins person och tillförlitlighet vore därför också av visst värde för våra fortsatta ställningstaganden.

Du är sedan långt tillbaka väl förtrogen med detta tragiska ärende. Jag behöver således knappast säga Dig att Raoul Wallenbergs mor, fru Maj von Dardel, är synnerligen intresserad av de uppgifter "Kozlov" och Sjöfrin kommit med och hoppas att de ska ge några ytterligare ledtrådar. Det är av bl.a. detta skäl väsentligt att vi bedriver vår utredning med all nödig noggrannhet.

Pressen känner vidare till att Danielssons utredning överlämnats till UD. Vi har som svar på frågor meddelat att materialet utgör en delutredning, som behöver kompletteras med annat material innan något ställningstagande kan ske till dess innehåll. UD kan därför för dagen inte uttala sig om detsamma.

Sverker Åström

UTRIKESDEPARTEMENTET

SVAR PÅ PRESSFRÅGA

Pressbyrå

1973-12-17

ak
L

Svar till Red. Knutsson, Arbetet och Johan Thunberger, Svenska
Dagbladet enligt Edelstam/Nilsson om Wallenberg-utredning

Rikspolischefen har den 5 december till statsministern över-
lämnat visst utredningsmaterial ang. Raoul Wallenbergs öde.
Detta har av statsrådsberedningen vidarebefordrats till utrikes-
departementet. Materialet utgör en delutredning som behöver
kompletteras med annat material innan något ställningstagande
kan ske till dess innehåll. UD kan därför för dagen inte uttala
sig om detsamma.

Följemeddelande

Dep. 3521, 1973, 01. 2 000 bl. à 50 ex
VSTERLING AB STILJ 9

Till UD utfr. Adelsstam

Pul

INK UTRIKES
Dnr 280/22
20 DEC 1973
Avd P 2 76u

☐ För kännedom	☐ Önskas åter	☐ För godkännande
☒ För handläggning	☐ Brädslande	☐ Enl. överenskommelse
☐ För yttrande	☐ För behållas	☐ Kontakt torde tagas med avsändaren
☐ För samråd		☐ Med tack för lånet

2. 12. 1973 .

INAKOM
20 DEC 1973
UDS ARKIV

STATSMINISTERN
Ink. 17 DEC 1973
Dnr 3259/73

Datum 19.12.73 | Avsändare Reg SP

I brev till Eder den 8 november 1973 anhöll jag att så snart som möjligt få en kopia av den förhörsprotokoll som rikspolis-
chefen verkställt i anledning av inkomna uppgifter om
att min son Raoul Wallenberg år 1962 befunnit sig på Vrangäl
Island.

Till svar härpå har Ni den 16 november 1973 låtit meddela
mig att Ni så snart utredningen är färdig kommer att redovisa
resultatet av densamma till mig .

Då utredningen numera enligt vad som meddelats mig inkommit
till Eder , får jag ånyo anhålla om en avskrift av utredningen
och samtidigt hemställa om meddelande angående de åtgärder ,
som regeringen måste vidtaga för att bistå min son, som bevis-
ligen suttit fången i U.S.S.R. sedan 1945. efter att ha full-
gjort sitt av Sveriges regering meddelade uppdrag att rädda
av nazisterna förföljd människor i Ungern .

Med utmärkt högaktning

Maj von Dardel
Maj von Dardel

Rikspolis-
styrelsen (G.
Danielsson)
införskädd
med överläm-
nande.
2 1/112-73
AE

Pol.avd.

Ur A Edelstam, GLu

ARKIVEXEMPLAR

Stockholm 1973
1973
Stockholm 1972-12-21

Ex.t. Statssekr. T. Peterson, SB

Rikspolischefen Persson

Ch. d'aff. Leifland, Washington

Exp. 1974-01-02

Fru Maj von Dardel
Auravägen 25

182 62 DJURSHOLM

Dnr		
3362		
Avd	Grp	Mål
P	2	Eu ^I

Med anledning av Edert brev till statsministern den 12 december 1973, vilket denne överlämnat till mig för besvarande, ber jag härmed få överlämna kopia av den utredning som gjorts inom rikspolisstyrelsen med anledning av de uppgifter om Eder son Raoul Wallenberg som kommit fram vid senatsförhör i USA i februari i år.

Utrikesdepartementet har, efter det att detta material överlämnats hit, inlett kompletterande undersökningar för att om möjligt få vissa av uppgifterna i detsamma ytterligare belysta.

Det vore ur flera synpunkter olyckligt om uppgifterna i rikspolisstyrelsens rapport i nuvarande läge kom till offentlighetens kännedom. Bl.a. skulle i Sovjetunionen kvarvarande släktingar till en av sagesmännen kunna utsättas för obehagligheter. Jag får därför hemställa, att Ni måtte betrakta det nu överlämnade materialet som utslutande avsett för Eder personligen.

Sverker Åström

Ifylles av postexp

☐ Avsant med

☐ sv kurir

☐ utl kurir

☐ luftpost

☒ vanlig post

PER.

Avsändn datum

1973-12-21

Sign

AK

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

WASHINGTON

1974-01-08

Kabinettssekreteraren Åström

c.c. Utrikesrådet Edelstam

STOCKHOLM

33

11/1 1974		
P	2	Eu I

FÖRTROLIG

Medd.särsk.ordn.
1974-01-23

Angående Raoul Wallenberg
hbr Åström - Leifland 1973-12-14

Hbr. Edelstam-Leifland
1974-01-24

Broder,

Med anledning av Ditt ovan återopade handbrev har vi kontaktat State Department för att om möjligt erhålla amerikanska upplysningar om förhållandena på Wrangel-ön samt informationer om Avraham Sjifrin och "Kozlovs" trovärdighet. Chefen för Sverige-desken, John Owens, är sedan länge väl bekant med Wallenberg-fallet.

Självfallet kunde han inte omedelbart utlova några upplysningar. Sådana kan tvärtom ta viss tid att få fram. Han lovade emellertid att göra sitt bästa. Vi understök även att det vore bättre att vänta någon tid, om detta kunde bidra till att kvaliteten på svarsinformationerna förbättrades.

Leif Leifland
Leif Leifland

He

RIKSPOLISSTYRELSEN

Säkerhetsavdelningen

104 20 STOCKHOLM 8

MEDDELANDE

Datum

17.1.74 p 2 En T

Till

Utrikesrådet Axel Edelstam

Från

polisintendent

Utrikesdepartementet

G. Danielsson

☒

Enl överens-

kommelse

☐

Enl

begäran

☐

Återlämnas

Tack för lånet

☐

Var vänlig

kontakta mig

☒

För

kännedom

☐

För

samråd

☐

För

granskning

☐

För

handläggning

☐

För attest eller

underskrift

☐

För yttrande

senast

☐

BRÅD-

SKANDE

☐

För

behållas

☐

Önskas

åter

☐

För

komplettering

☐

Fvb

till

Kopior av brev jämte översättning och kommentar.

Breven har utlånats av fru Maj von Dardel som infor-
merats om att kopior av dessa översänts till UD
för kännedom.

21 Jan 1974

UD:s ARKIV

☐

Vänd l

RPS/SÄK. 10 a: 500x50. 73-04. SRA Stilm 32481

26.11. 1973 .

Mrs. Maj von Dardel

Auravägen 25. Djursholm 182 62
Sweden

Raoul Wallenbergs mother .

Mr. Haim Moshinsky

Rehov Hamudim 30A . Ap. e.

Ramat Gan .

Dear Sir .

May I ask for a great favour ? Please write to me evidences and facts about Raoul Wallenberg personally, and what you know about him from the prison on the Wrangel Island . From the prisons registers , the prison warders and from the men bringing food , clothes etc. And what you remember from Budapest in connection with my son Raoul Wallenberg .

Let me know if you remember any names of german prisoners on the Wrangel Islands.

Write in russian , I have a young lady who understands russian living near us .

I am sorry to disturb you but it is natural that I want to hear from you about my beloved son .

I can't be dependent of newspaper articles in translation , and the testimonies by swedish officials , about my son being on the Wrangel Island 1962 , are declared a secret belonging to the state and only could be read aloud to me . If there will be expenses rely on me . I hope that you very soon give me the facts about my son's fate, that I am asking for .

Thanking you in advance , sincerely yours

Maj von Dardel
Maj von Dardel .

4.12.1973г.

foto kopi as brev zinn ym m D, 5m
Overl. det tin RPPSzk Jnd. 18.12.73
Г. ТЕЛЬ-АВИВ.

УВАЖАЕМАЯ ГОСПОЖА, МАЙ ФОК ДАРДЕЛ!

ОТВЕЧАЮ НА ВАШЕ ДОРОГОЕ ПИСЬМО С БОЛЬШИМ УВАЖЕНИЕМ К ВАМ, КАК К МАТЕРИ, КОТОРУЮ Я ПОТЕРЯЛ В ДЕТСТВЕ, И НЕ ЗНАЮ ЛАСКОВОЕ СЛОВО МАТЕРИ. Я ЗНАЮ, КАК ДЛЯ МАТЕРИ ДОРОГ СЫН, ПО ЭТОМУ, ВСЕ, ЧТО Я ЗНАЮ О ВАШЕМ СЫНЕ, ПОСТАРАЮСЬ РАССКАЗАТЬ.

В ЯНВАРЕ 1945г. Я ВОШЕЛ ВМЕСТЕ С СОВЕТСКОЙ АРМИЕЙ В г. БУДАПЕШТ ВЕНГРИЯ. В ЧИНЕ КАПИТАНА ВООРУЖЕННЫХ СИЛ СОВЕТСКОЙ АРМИИ, Я РАБОТАЛ ПРИ " КОНТРАЗВЕДКЕ. ЭТА ОРГАНИЗАЦИЯ ЗАНИМАЛАСЬ ПО РОЗЫСКУ ВСЕХ ПОДОЗРИТЕЛЬНЫХ ЛИЦ, ЧТО СОТРУДНИЧАЛИ С НЕМЦАМИ.

В СЕРЕДИНЕ ЯНВАРЯ 1945г. МНОЙ БЫЛ ПОЛУЧЕН ПРИКАЗ НАЧАЛЬНИКА КОНТРАЗВЕДКИ ПО РАДИО С УСЛОВНЫМ ЗНАКОМ, ОБ АРЕСТЕ РАУЛА ВАЛЛЕНБЕРГА. Я ЛИЧНО ПОЗВОНИЛ В ШВЕДСКИЙ КОНСУЛАТ И ПРИКАЗАЛ ПРИВЕЗТИ К НАМ, В КОМЕНДАТУРУ ГОСПОДИНА ВАЛЛЕНБЕРГА. ЕГО ПРИВЕЗЛИ НА МАШИНЕ В СОПРОВОЖДЕНИИ ШОФЕРА И РАБОТНИКА КОНСУЛАТА. ЛИЧНО Я ПРОВОДИЛ ЕГО В ДРУГУЮ КОМНАТУ НАШЕЙ КОМЕНДАТУРЫ. ТАМ ЕГО УЖЕ ЖДАЛИ ВЫСШИЕ ОФИЦЕРЫ, КОТОРЫЕ ВЕЛИ С НИМ ДОПРОС ПО ДЕЛУ ВЫВЕЗЕННЫХ ЕВРЕЕВ ИЗ ВЕНГРИИ, ПРИ ЕГО УЧАСТИИ. ОН ОБВИНЯЛСЯ В ТОМ, ЧТО ВСЕ ДЕНЬГИ, ЗОЛОТО И БРИЛЛЯНТЫ БЫЛИ ВЗЯТЫ ИМ СЕБЕ И СПРЯТАНЫ. ТАК ЭТО БЫЛО СООБЩЕНО СОВЕТСКОМУ КОМАНДОВАНИЮ И ПО ЭТОМУ ПОСТУПИЛ ПРИКАЗ ЕГО АРЕСТОВАТЬ. НА САМОМ ДЕЛЕ ЭТО БЫЛО НЕ ПРАВДА. ПОСЛЕ 3-4 ДНЕЙ ОБЫСКА У НЕГО НА КВАРТИРЕ, НАМИ НИЧЕГО НЕ БЫЛО НАЙДЕНО ПОДОЗРИТЕЛЬНОГО. МНОЙ БЫЛО ДОЛЖЕНО, ЧТО РАУЛ ВАЛЛЕНБЕРГ ПОЛЬЗОВАЛСЯ БОЛЬШОЙ ПОПУЛЯРНОСТЬЮ СРЕДИ НАСЕЛЕНИЯ, КАК СРЕДИ ВЕНГРОВ, ТАК И СРЕДИ ЕВРЕЕВ САМОЙ ВЕНГРИИ. ПОСЛЕ ЭТОГО НАЧАЛЬСТВО ЗАПРОСИЛО МОСКВУ ЗА ПОДПИСЬЮ САМОГО "АБАКУМОГО". БЫЛ ПРИКАЗ ОТПРАВИТЬ ВАШЕГО СЫНА В МОСКВУ. ЧЕРЕЗ ДВЕ НЕДЕЛИ ОН БЫЛ ОТПРАВЛЕН МНОЙ НА БУДАПЕШСКИЙ АЭРОДРОМ, НА СОВЕТСКОМ ТРАНСПОРТНОМ САМОЛЕТЕ. НА ПРОЩАНИИ РАУЛ ПОБЛАГОДАРИЛ МЕНЯ ЗА ХОРОШЕЕ ОТНОШЕНИЕ К НЕМУ. МЫ ПОЖАЛИ ДРУГ ДРУГУ РУКИ, И ОН УЛЕТЕЛ. Я СО СВОИМИ СОЛДАТАМИ ВЕРНУЛСЯ В БУДАПЕШТ.

В 1946г. Я ДЕМОБИЛИЗОВАЛСЯ ИЗ КРАСНОЙ АРМИИ И ВОЗВРАТИЛСЯ ДОМОЙ, В СВОЙ г. ОДЕССА, ГДЕ СТАЛ ЖИТЬ И РАБОТАТЬ. С 1959 - ПО 1962гг. Я НАХОДИЛСЯ НА ОСТРОВЕ ВРАНГЕЛЯ, КАК ЗАКЛЮЧЕННЫЙ. ТОЛЬКО В 1960г. МНЕ СТАЛО ИЗВЕСТНО, ЧТО РАУЛ ВАЛЛЕНБЕРГ НАХОДИТСЯ СРЕДИ ЗАКЛЮЧЕННЫХ В ЛАГЕРЕ. ЧТОБЫ БЫТЬ ТОЧНО УВЕРЕННЫМ В ЭТОМ, Я СВЯЗАЛСЯ С ЗАКЛЮЧЕННЫМИ ИТАЛЬЯНЦАМИ, КОТОРЫЕ ПОДВОЗИЛИ ТУДА К НЕМУ ПРОДОВОЛЬСТВИЕ, И УБЕРАЛИ ЕГО БАРАК. ЭТО БЫЛИ:

АМБРОЗИО ВЕРИТО, ГРАДАЕНЕКА ВЕРОНА 1899г. УМЕР В ЛАГЕРЕ,
АМБРОЗИО ВЕРИТО

ТОРЕДО ФЕРЕНЦЕС 1901 г. ЖУВАННО ЛАНА 1905г.,

ПЛАННЕТТО ПИАЦЕНТИ 1900г.

ВСЕ ЭТИ ЛЮДИ УЗНАЛИ ВАШЕГО СЫНА И МНЕ СООБЩИЛИ ВСЕ, ЧТО МЕНЯ ИНТЕРЕСОВАЛО. ТАК Я УСТАНОВИЛ, ЧТО ВАШ СЫН ЧИСЛИЛСЯ В СПИСКАХ УМЕРШИХ, А В ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТИ, ОН ЖИЛ В ЛАГЕРЕ НА ОСТРОВЕ ВРАНГЕЛЯ ОКОЛО АЛЯСКИ В СССР.

В 1960г. ТАМ ЖЕ В ЛАГЕРЕ, Я ПОЗНАКОМИЛСЯ С РУДОЛЬФОМ ТРУШНЕВИЧЕМ. ПО ОБРАЗОВАНИЮ ЭТОТ ЧЕЛОВЕК-ВРАЧ, НО РАБОТАЛ ОН КРУПНЫМ ГАЗЕТЧИКОМ. РУССКИЕ ЕГО ВЫСЛЕДИЛИ И ВЫВЕЗЛИ В СССР, И ОТПРАВИЛИ НА ВРАНГЕЛЬ. В СПИСКАХ ОН ТАКЖЕ ЧИСЛИЛСЯ УМЕРШИМ. ЭТОТ ЧЕЛОВЕК ТАКЖЕ ПОДТВЕРДИЛ, ЧТО ВИДЕЛ ВАЛЛЕНБЕРГА, ТАК КАК РАУЛ НАХОДИЛСЯ РЯДОМ С НИМ В ОДНОМ БАРАКЕ.

ВЫ У МЕНЯ ПРОСИТЕ ИМЕНА НАДЗИРАТЕЛЕЙ ИЗ ЛАГЕРЯ, ЭТО БЫЛИ ВСЕ УГОЛОВНИКИ И ВОРЫ:

1. ШЕРБАКОВ ИВАН ВАСИЛЬЕВИЧ,
2. ЧУЧУЕВ НИКОЛАЙ ИГНАТОВИЧ,
3. НИЖЕЛЬСКИЙ АНДРЕЙ МАРКОВИЧ.

ГОСПОЖА, ВСЕ ЭТИ ФАМИЛИИ НАДЗИРАТЕЛЕЙ Я ВПЕРВЫЕ СООБЩИЛ ВАМ. РАННЕЕ, Я НИКОМУ ИХ НЕ ДАВАЛ, ОЧЕНЬ ПРОШУ НИКОМУ НЕ СООБЩАТЬ. СРЕДИ АРЕСТОВАННЫХ В ЛАГЕРЕ, БЫЛО ОЧЕНЬ МНОГО НЕМЦЕВ, ИТАЛЬЯНЦЕВ И ИСПАНЦЕВ.

- НЕМЦЫ:
1. ХЕЙМАН ФЕЛИКС ИЗ ПОТСДАМА,
 2. ХОЛЦНЕР ЭРНЕСТ,
 3. ГАУПТМАН МАКС,
 4. ЛИБЕГЕШВЕЛЛ АРТУР, УМЕР НА ВРАНГЛЕ.

НА ЭТОМ РАЗРЕШИТЕ МНЕ ОКОНЧИТЬ МОЕ ПИСЬМО. В СЛЕДУЮЩИЙ РАЗ, КОГДА Я ПОЛУЧУ ОТ ВАС ОТВЕТ, Я ПОСТАРАЮСЬ КОЕ-ЧТО ДОПОЛНИТЬ И ОТВЕТИТЬ НА ВАШИ ВОПРОСЫ.

ЖЕЛАЮ ВАМ ХОРОШЕГО РОЖДЕСТВА И ДОЛГИХ ЛЕТ ЖИЗНИ ВО ИМЯ ВАШЕГО СЫНА. С БОЛЬШИМ УВАЖЕНИЕМ К ВАМ

Edwin Kerner

Tel-Aviv, den 4.12.1973.

Ärade Fru Maj von Dardel.

Jag svarar på Ert kära brev med stor vördnad för Eder, såsom för en mor, som jag förlorade i barndomen. Jag känner inte till det innerliga ordet moder. Jag vet, hur kär en son är för en mor, och därför ska jag försöka att berätta allt, som jag vet om Er son.

I januari 1945 anlände jag tillsammans med den sovjetiska armén till Budapest, Ungern. Jag hade graden av kapten i sovjetiska arméns väpnade styrkor och arbetade vid "Kontraspionaget". Denna organisation sökte efter alla misstänkta personer, som hade samarbetat med tyskarna.

I mitten av januari 1945 fick jag per radio en chiffrerad order av chefen för kontraspionaget om att arrestera Raoul Wallenberg. Jag ringde personligen upp svenska konsulatet och beordrade att Raoul Wallenberg skulle köras till vår Kommendatur. Han kom i bil tillsammans med chauffören och en anställd på konsulatet. Jag förde honom personligen till ett annat rum på Kommendaturen. Där väntade höga officerare på honom, vilka förhörde honom angående judar, som hade förts ut ur Ungern tack vare honom. Han anklagades för att ha tagit och gömt alla deras pengar, guld och briljanter. Så lydde meddelandet till de sovjetiska myndigheterna, och därför fick vi ordern om att arrestera honom. I själva verket var det inte sant, och efter 3 - 4 dagars husrannsakan i hans lägenhet hittade vi inget misstänkt. Jag rapporterade att Raoul Wallenberg var mycket populär hos befolkningen, såväl hos ungrarna som hos judarna. Därefter skickade förhørsledningen en förfrågan till Moskva för att få direktiv av "Abakumov" själv. Ordern löd att sända Er son till Moskva. Efter två veckor följde jag honom till Budapest flygplats och han skickades iväg med ett sovjetiskt transportplan. Vid avskedet tackade Raoul mig för min vänlighet gentemot honom. Vi skakade hand, och han flög iväg. Jag återvände med mina soldater till Budapest.

1946 blev jag demobiliserad från Röda Armén och återvände till Odessa, där jag bosatta mig och började arbeta.

Från 1959 till 1962 befann jag mig som fånge på Wrangel-ön. Först 1960 fick jag veta, att Raoul Wallenberg fanns bland fångarna i lägret. För att vara helt säker på detta, tog jag kontakt med italienska fångar, som kom med mat och städade i hans barack. Dessa var:

Grazaeneka, Verona 1899 år, dog i lägret
Ambrosio Verito
Toredo Ferenzes 1901
Giovanno Lana 1905
Plannetto Piazenti 1900

Alla dessa kände till Er son och meddelade mig allt, som intresserade mig. På detta sätt fick jag veta, att Er son var upptagen på listan över de döda, men i verkligheten levde han i lägret på Wrangel-ön, nära Alaska i USSR.

I samma läger blev jag bekant med Rudolf Trushnevitch. Han var utbildad läkare, men arbetade som en framstående journalist. Ryssarna uppspårade honom, deporterade honom till USSR och skickade honom sedan till Wrangel-ön. Även han var upptagen på listan över avlidna. Han bekräftade också att han hade sett Wallenberg, eftersom Raoul bodde bredvid honom i samma barack.

Vakterna var kriminella (tjuvar) och hette:

1. Stjerbakov, Ivan Vasiljevitj
2. Tjutjujev, Nikolai Ignatovitj
3. Nizjelskij, Andrei Markovitj

Namnen på dessa vakter meddelar jag bara till Er och det är första gången jag namnger dem. Därför ber jag er att inte meddela dem till någon annan.

Bland fångarna i lägret fanns många tyskar, italienare och spanjorer. Några tyskar:

Heimann, Felix från Potsdam
 Holzner, Ernst
 Hauptmann, Max
 Liebegeschwell, Arthur, dog på Wrangel

Tillåt mig att sluta mitt brev nu. Nästa gång, när jag har fått svar från Er, ska jag försöka att komplettera detta brev och svara på ytterligare frågor.

Jag önskar Er God Jul och många levnadsår för Er sons skull.

Med stor vördnad Eder

Jefim Mosjinski

Stockholm
1974-01-10

1 (1)

Ex 2 (2)

P. 4856

PM

Kommentar till Jefim MOSJINSKI's brev, daterat den 4.12.73, till fru Maj von DARDEL.

MOSJINSKI lämnar i brevet en del uppgifter som avviker från det som han tidigare i ärendet uppgivit.

1. I brevet uppger M sig ha ledsagt Raoul WALLENBERG till flygplatsen i Budapest i slutet av januari 1945 och personligen tagit avsked från RW innan han skickades iväg till Moskva med ett sovjetiskt transportplan.

I sina tidigare berättelser har M uppgivit att han antagit att RW med flyg avrest från Budapest till Moskva men att han personligen icke iakttagit detta. I sitt skriftliga vittnesmål vid utskottsförhör den 1 och 2 februari 1973 har M nämnt att RW med tåg förts från Budapest till Moskva, en uppgift som han vid muntliga samtal senare ändrade.

2. I brevet namnger M fem italienska fångar som skulle ha kommit med mat och städad åt RW i dennes barack i lägret på Wrangels ö.

Frånsett en del smärre stavningsskillnader överensstämmer dessa namn med de namn som återfinns i M:s skriftliga vittnesmål. Beträffande ett av namnen gjorde M i vittnesmålet den kompletteringen att vederbörande var polischef under det att M nu i brevet nämner att vederbörande dog i lägret och icke något om hans yrke.

I sina tidigare berättelser har M uppgivit att han erhöll bekräftelse på RW:s vistelse i lägret genom en rysk vakt vid namn Sergei KUZNETSOV och den förteckning över lägrets interner som M i egenskap av lägrets läkare hade tillgång till.

I en intervju i tidningen Expressen 30.9.1973 omnämnde M att han genom en italiensk fånge PELLEGRINI, som bar mat åt RW, fått bekräffat att RW vistades i lägret.

3. I brevet namnger M tre ryska vakter vid lägret.

Tidigare har M endast namngivit en rysk vakt, nämligen Sergei KUZNETSOV, vars namn dock icke återfinns bland de i brevet omnämnda vakterna.

4. I brevet namnger M slutligen fyra tyskar.

Dessa namn återfinns ej i tidigare uppgifter från M.

G. Danielsson
G. Danielsson

Pol.avd. ur Edelstam, GLu
KUNGL UTRIKESDEPARTEMENTET

Ärende

Datum

1974-01-23

Avd.

Grupp

Mål

P

2

Eu I

Adress

Svensk
WASHINGTON

Don

Text

Ang. Raoul Wallenberg.
Leifland från Edelstam.

Riksdagsman Anders Björk har i en interpellation frågat vilka åtgärder från regeringens sida som de förnyade vittnesmålen om Raoul Wallenbergs öde föranleder. Han åberopar därvid uppgifterna inför senatsutskottet förra året.

För att kunna planera svaret vore det av stort värde att få en ytterligare indikation på när svar eventuellt kan förväntas på ambassadens framställning till State Department i saken (Ditt hbr Åström 1974-01-08).

Kan man exempelvis tänka sig ett delsvar eller interimistiskt svar tämligen snart?

Cabinet+

Ex.t.: Kab.sekr.

Pol.avd.

ur A Edelstam, GLu

ARKIVEXEMPLAR

1974-01-24

Chargé d'affaires Leifland

WASHINGTON

Bitr.

Nr. 6 ✓ 1974-01-25
a + b t. amb Sundfelt, Tel Aviv,
f kdm och ev. komm.

Exp. 1974-01-28 / GLu

a t Kab.sekr.

FÖRTROLIGT

LCN

Dnr		
29		
Avd	Grp	M&I
P	2	Eu ^I

Raoul Wallenberg
2 bil.

Broder,

./.

./.

Jag ber härmed få översända ett första utkast till svar på den interpellation som riksdagsman Anders Björck ställt till utrikesministern angående Raoul Wallenberg. Texten till interpellationen bifogas också. Ingen här i huset har ännu sett förslaget, som också skall underställas rikspolischefen och statssekreterare Peterson i statsrådsberedningen. Jag vore emellertid tacksam om Du ville delge mig de eventuella synpunkter Du må ha, kanske säkrast telegrafiskt. Jag har i svaret undvikit att ge mig in på uttalanden om tillförlitligheten av de uppgifter som hittills framkommit. Jag tänkte mig att de eventuellt kunde beröras i utrikesministerns replik.

Axel Edelstam

Ifylles av postexp

☒ Avsant med

☒ sv kurir

☐ utl kurir

☐ luftpost

☐ vanlig post

Avsändn datum

1974-01-28

Sign

GLu

Utkast till svar på interpellation av herr Björck i
Nässjö ang. Raoul Wallenbergs öde

Herr Talman,

Herr Björck i Nässjö har i en interpellation ställt följande fråga.

Vilka åtgärder från regeringens sida föranledde de förnyade vittnesmålen om Raoul Wallenbergs öde?

Som svar ber jag att få framhålla följande. Från tid till annan har det kommit fram uppgifter i pressen eller på annat sätt enligt vilka Raoul Wallenberg vid viss tidpunkt skulle ha befunnit sig i livet och i fångenskap i Sovjetunionen. Varje gång sådana uppgifter förekommit har regeringen med alla till buds stående medel sökt verifiera dem.

De senaste sådana uppgifterna förekom, såsom herr Björck angivit i sin interpellation, i samband med förhör i Washington den 1 och 2 februari 1973 med f.d. sovjetiske medborgaren Avraham Sjifrin. Dessa förhör publicerades sedermera av underutskottet in extenso. Jag vill här inskjuta att Sjifrin, som själv under lång tid vistats i fångläger i Sovjetunionen, numera är bosatt i Israel och som främsta uppgift förefaller ha att genom en judisk emigrantorganisation verka för att sprida kunskap i massmedia och på annat sätt om missförhållanden i Sovjetunionen för att på så vis påverka opinionen i väst.

Denne man framträdde således i februari förra året inför ett underutskott till den amerikanska senatens lagutskott, som har till uppgift att övervaka tillämpningen av de interna säkerhetslagarna i Förenta Staterna. I hans långa vittnesmål - den tryckta versionen av förhören omfattar närmare 300 trycksidor - återfinnes en passusⁱ vilken Sjifrin anger sig år 1963 i ett arbetsläger ha träffat några fångar som straffat för allmänna brott, således icke politiska fångar, vilka för

honom uppgivit att de kommit från ett läger på Wrangel-ön utanför Sibiriens kust och att det där fanns tre koncentrationsläger för betydelsefulla krigsfångar från Tyskland, Italien, Frankrike och Spanien. Sjifrin hade inte då trott på dessa uppgifter, uppgav han, då han aldrig förut hört talas om att det fanns några läger på den ön. Sedan han efter sin frigivning kunnat emigrera till Israel hade han emellertid där 1971 träffat en man som uppgav sig i slutet av 1950-talet och till 1962 ha vistats i ett läger på samma ö. Denne uppgav, i likhet med de fångar Sjifrin träffat 1963, att i ett särskilt hemligt läger vissa betydelsefulla fångar förvarats, bland dem tyska och italienska f.d. krigsfångar. Han hade kunnat namnge en del av dessa. Han uppgav också att andra betydelsefulla fångar fanns i det lägret och nämnde särskilt Raoul Wallenbergs namn. Sjifrin bad uppenbarligen mannen att skriftligen sammanfatta sina uppgifter om lägret och dess fångar. Till Sjifrins vittnesmål finns nämligen fogat en skriftlig redogörelse daterad den 22 december 1972, av en man som kallar sig "Kozlov" och som återger omständigheterna kring sin arrestering och hur han hamnade på Wrangel-ön. Han anger i sin uppteckning att Raoul Wallenberg fanns i lägret. Han framhåller vidare att han inte velat framträda under sitt riktiga namn, eftersom han alltså hade nära släktingar i Sovjetunionen.

Sedan dessa uppgifter i samband med senatsförhörens offentliggörande publicerats, framträdde för övrigt denne "Kozlov" i svensk press och television. Han uppgav då bl.a., att han tillhört den sovjetiska underrättelsetjänsten.

Med anledning av de sålunda framkomna uppgifterna anmodade regeringen rikspolisstyrelsen att göra en så fullständig utredning som möjligt. Denna inleddes i juni förra året. Ingående samtal har bl.a. förts med de båda i Israel bosatta uppgiftslämnarna Sjifrin och "Kozlov". I en rapport som av rikspolischefen den 5 december 1973 överlämnades till statsministern redovisas utredningen. Statsministern överlämnade samma dag i sin tur rapporten till utrikesdepartementet. Rikspolisstyrelsens utredning är nämligen inte av den arten att den omedelbart kan användas som grundval för ett ställ-

ningstagande från regeringens sida om eventuella åtgärder. I samråd med rikspolisstyrelsen är utrikesdepartementet för närvarande i färd med att söka inhämta kompletterande material. Först när detta föreligger kommer regeringen att kunna ta ställning.

Det säger sig självt att dessa slag av undersökningar är utomordentligt svåra och grannlaga. Inte minst med tanke på Raoul Wallenbergs anhöriga är det nödvändigt att varje ledtråd och varje spår provas utomordentligt noga. Jag kan försäkra, herr talman, att regeringen och de berörda myndigheterna gör sina undersökningar och sin prövning med all nödig omsorg. Häri ligger också att det tyvärr inte är möjligt att på detta stadium i större omfattning än här har skett ge offentlighet åt de uppgifter som hittills framkommit.

1974-01-16

1974-01-18

ds Engfeldt, ED

ex t.

kab.sekr.

amb. Björck

polchefen för ben. utarb. av utkast t svar

bitr. polch.rättsch.

utr.min.sekr.

DR 21776

18 JAN 1974

P 2 Em

Till Herr utrikesministern Andersson

Interpellationen framställd av

herr Björck i Nässjö

(m)

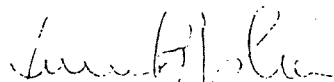
Ärendemening

Ang. Raoul Wallenbergs öde

Överlämnas den

1974-01-17

Enligt uppdrag

74-01-18

Ex t Utr.ministern

Statsr Sigurdson

Amb Björck

Ds Hyltenius

INTERPELLATION

till herr utrikesministern

I ett memorandum den 6 februari 1957 meddelade den sovjetiske utrikesministern Gromyko att de ryska myndigheterna, trots noggranna efterforskningar, inte lyckats finna andra upplysningar om förutvarande svenske konsuln i Budapest, Raoul Wallenberg, än en rapport från chefen för sjukvårdstjänsten vid Ljubljankafängelset, enligt vilken fången "Walenberg" avlidit den 17 juni 1947.

Åtskilliga personer har emellertid vittnat om att Raoul Wallenberg varit vid liv långt efter detta. Det rör sig om ett tiotal vittnesutsgor från sinsemellan helt skilda källor vilka man kan tillmäta trovärdighet. Man torde med stor säkerhet kunna säga att Raoul Wallenberg varit i livet betydligt senare än 1947.

Svenska regeringsframstötter för att bringa klarhet i Raoul Wallenbergs öde har hittills varit utan resultat. Atminstone enligt vad som kommit till allmänhetens kännedom är det emellertid åtskilliga år sedan framstötter från officiellt svenskt håll skedde till de sovjetiska myndigheterna i ärendet.

Vid förhör inför ett amerikanskt senatsutskott under förra året angående förhållandena i ryska fångläger framkom uppgifter som tyder på att Raoul Wallenberg varit vid liv så sent som 1962. Uppgifterna härrör sig från en före detta kapten i ryska kontraspionaget som hoppat av och flytt från Sovjet. Han uppger sig 1962 ha sett Wallenberg i ett fångläger på fängelseön Wrangels land utanför Sibirien.

Vittnesmål finns även som tyder på att Wallenberg 1966 levde i ett interneringsläger i Sibirien.

Mycket pekar sålunda på att Wallenberg för några år sedan var i livet. Möjligheter finns att han fortfarande är vid liv.

Mot bakgrund av detta bör man från svensk sida ånyo vidtaga åtgärder för att bringa klarhet i Raoul Wallenbergs öde.

Med hänsyn till ovanstående hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr utrikesministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder från regeringens sida föranleder de förnyade vittnesmålen om Raoul Wallenbergs öde?

Stockholm den 16 januari 1974.

Anders Björck
Anders Björck /m/ 110

UTRIKESDEPARTEMENTET

Kopia till:

*Adm
Eden
Joh
pz/le*

Från Washington

Ink 1974-01-25-

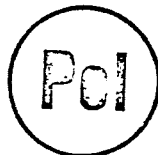
Via telex

Antal 6 cx.

Edelstam i det

aa

p

u

Avd.	Gr.	Mål.
<i>P</i>	<i>2</i>	<i>Eu</i>

POL I

Edelstam från Leifland re Raoul Wallenberg

Vår framställning till State Department ang. vittnesuppgifter om Wrangelön har uppenbarligen vidarebefordrats till CIA. State har stött på men fått svaret att en undersökning kan ta tid. Det kan röra sig om veckor eller månader. Undersökning av flera andra fall pågår samtidigt. Dessa rör amerikanska medborgare som omnämnts i aktuella vittnesmål. Något del svar är alltså inte att påräkna under den närmaste tiden.

Leifland

UTRIKESDEPARTEMENTET

Kopia till:

Från Washington

Ink 1974-02-04-

Via telex

Antal 6 cx.

Avd.	Gr.	Mål.
P	2	Eu

Handwritten notes:
 SS
 Gen
 Jdd
 A. Edelstam

Handwritten notes:
 a. a.
 S. A. sett.
 AE

Axel Edelstam från Leifland. Ditt handbrev 1974-01-24 re interpellation R. Wallenberg. Även kabinetssekreteraren tisdag morgon.

Primo. Jag tycker att Ditt utkast i stort sett är förträffligt. Skulle emellertid vilja föreslå följande ändringar:

1. Andra meningen i tredje stycket kan kanske ges följande lydelse: "Från tid till annan har regeringen fått uppgifter om att Raoul Wallenberg vid visst tillfälle skulle ha befunnit sig i visst fängelse eller läger i Sovjetunionen." Din formulering i denna och den följande meningen kan möjligen av fru von Dardel tolkas så att vad regeringen gjort, då den fått informationer av denna karaktär, varit att undersöka om R.W. överhuvudtaget varit i livet vid ett visst tillfälle. Hon har många gånger sagt mig att det inte gäller att få klarhet i om han lever utan var han nu hålls fängslad och därefter begära att han omedelbart frigges. Hon är känslig för formuleringar som antyder att någon kan tvivla på att han fortfarande lever.

2. Jag skulle kanske föreslå att Du slopar understa meningen på sid 2 ("Rikspolisstyrelsens utredning är nämligen inte av den arten"). Tror Du inte den kan uppfattas som kritik av Rikspolisstyrelsens rapport?

3. Andra meningen, sista stycket, föreslås utgå eller omformuleras. Nu kan den möjligen ge ett intryck av att det bara är av omsorg om familjen Wallenberg som regeringen fortsätter

undersökningarna - d.v.s. den linje som ryssarna ofta drivit.
("Ni skulle ha släppt denna fråga för länge sedan om det inte
hade varit fråga om en Wallenberg").

Secundo. Några personliga reflexioner.

När jag var aktivt inkopplad på R.W.-fallet i slutet på 50-talet
och i mitten och slutet av 60-talet, brukade jag, när nya vittnes-
mål kom fram säga att de borde ses mot följande bakgrund:
Om R.W. varit i livet efter 1957, då den sovjetiska "dödsattesten"
överlämnades till oss, måste det för ryssarna ha varit av utomor-
entlig vikt att han hölls absolut 100-procentugt isolerad och av-
skuren från varje kontakt med yttervärlden. Det är väl ändå helt
teslutet att ryssarna skulle tillåta honom att träffa andra fångar,
som sedan i sin tur skulle kunna sprida informationer om var han
alltså fängslad. Han bör alltså ha förts till ett isoleringsfäng-
else, knappast till ett arbetsläger, genomgångsläger eller ett "van-
ligt" fängelse. Det var just mot denna bakgrund som Vladimir-spåret
början av 1960-talet var intressant, Vladimir var avsett för fångar
av typ "mannen med järnmasken" - sträng isolering i enmansceller,
ingen möjlighet till väggknackning eller annan kommunikation med
andra fångar.

Ägret på Wrangel-ön, såsom "Kozlov" beskriver det, fyller kanske
knappast dessa kriterier isolering och avskärmning från yttervärlden -
ven om "Kozlov" talar om ett särskilt hemligt läger för speciellt
etydelsefulla fångar. Jag anser det föga sannolikt att ryssarna -
när W. vistades i detta läger - skulle låta en medfånge få insyn i
ägret och därefter låta honom slippa utanför Sovjets gränser.

ei and

UTRIKESDEPARTEMENTET

Kopia till:

Bahr
Grön
John
A. Wallenberg

Från Washington
Ink 1974-02-04-
Via telex
Antal 6 cx.

Avd.	Gr.	Mötl.
P	2	Eu

SA vidt

utrikesministern sett.

AE

För kabinetssekreteraren tisdag morgon.

Ditt [redacted] re Raoul Wallenberg.

1. Jag har funderat en smula på att fråga i State, men kommit till slutsatsen att det kanske ändå inte skulle vara särskilt klokt. En ny förfrågan, mindre än två veckor efter den senaste påstötningen, kan möjligen resultera i irritation på State och/eller CIA.
2. Skulle vilja förorda att utrikesministern säger fru von Dardel -
att jag via State bett om de upplysningar som amerikanska myndigheter kan ha av intresse detta sammanhang -
att jag av State fått intrycket att amerikanarna kommer att ge oss de informationer de kan ha eller kommer att skaffa sig -
men att det kan dröja någon tid, "veckor eller månader" ([redacted]).
3. Se även mitt chiffer 47 idag.

Leifland

Ärende

Datum

1974-02-04

Avd

Grupp

Mål

Adress

Svensk
WASHINGTON

FCI (h)

OK

Text

B r å d s k a n d e
För Leifland från Åström ang. Raoul Wallenberg.

745

Utrikesministern besöker i morgon tisdag fru von Dardel för ett av henne önskat samtal. Inför detta av intresse erfara Din bedömning beträffande när ett amerikanskt svar på ambassadens begäran om upplysningar kan förväntas.

Cabinet

ex.till
Kab.sekr

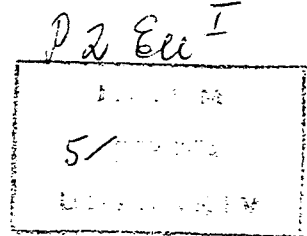
Kopia

A.G.A.
Agenzia . Giornali.Associati.
Signore Giuseppe dall'Ongaro

Piazza S . Silvestro 13
00 187 Roma .
Italian . Telefono 689.887.

Rome 20th october 1973 .

a.a.
Overlaid full
whiles minister ar
for May 5/2-74
Kind Madame

Excuse me for my late reply , but only now on my coming back to Rome I found your touching letter . I desire to thank you for the receipt of your very interesting article .

I may confirme that during my last visit in Israele I met the person (as you mentioned) who affirmed to have been prisoner in the Isle of Wrangel . This person gave me eleven names of Italian prisoners that- as he said me - he met during his prison .

Heally seven of these eleven names appear in the list of Italian stragglers from war in Russia , but , I must subjoin , that all this information goes back some years ago.,

It is true that the the Italian Authorities together with the Red Cross tried to solve the problem about the Italian stragglers , but it is also true that it is impossible to have a concrete result . The Russian authorities have many time affirmed that none of Italian prisoners of war is now in Russia . They affirmed all prisoners had been repatriated in due time .

In spite of it I pray , kind Madame , to accept from the bottom of my heart the best wishes so that a success about the inquirers can attehd your efforts .

In case of need you can dispose of me - however little I say - I could inform the Italian press about your case .

I am , Madame

yours truly

Giuseppe dall'Ongaro

✓

~~del - 1700 5/12/73~~

~~SA - 1000
1) 1000: 1000
2) 1000: 1000
3) 1000: 1000
4) 1000: 1000~~

~~After Militia
Sprinkled out of by me
Tullinge
24/1/73~~

a a -
Verlammant till
whites-minister ar
in May van Sardenl ✓
5/2-74

Dear Mrs Sardenl!
First of all: excuse my english (I have P2 Eng^I
learn only in prison and it is not
best place for learning).

INZ OM
5 FEB 1974
UDS 2 111V

I write you and think about my
own mother: she waited 10 years my
father (he died in political prison)
and then she waited me 10 years.
And she died before I come.
This killers in USSR make such things
that impossible to understand here
in the West.

I will try to tell you what I
know about your son Raul Walenberg,
but you must remember that I
only absorb this things: I never
have seen him myself.

1) In 1963, in Siberia to our camp
N 7 came new prisoners - former
criminals. And they told me
that they came from camps on

island Vranghel. They told: there is 3
camps and only foreigners inside camps;
"fashists, generals" they told. And
they told that it is very sikret camps.

I never have heard before about
this camps. They didnot tell me about
your son.

2) In 1972 I got aquantance ^{in Israel} with some
doktor Haim Moshinsky wich told
me (when he have heard that I
was in political conc/camp): "I
also was in USSR in camp, in
Vranghel".

It was second time that I
have heard about Vranghel.

I asked Haim and he told
me: in Vranghel kommunist have
3 political camps, very sicket, and
only for foreigners; moust of them
german or italian officers, some generals.

Now you see that news from
criminals and Haim is equal, they
told me the same!

I got from Haim 10-15 names of 12 prisoners and (it were italians) send them to Italy to my friend Giuseppe Delangoro (head of newspapers agency)

- AGA - piazzina San Silvestro 13 Roma -

And he answered that the found this names in the list of disappeared officers of Italian army.

Also he wrote me that in the south Italy some hunter killed goose and on the leg of this goose was (in gummy) letter (but watery!) and it was possible to see only some words: - "SOS!" -

"Island near polar circle" "Italian prisoners of war..."

He wrote me that this news about this letter they published in Italian newspapers.

3) After this I began to investigate this case more pricoshiosly.

I asked Haim what the prisoners with big names he have seen himself. He answered that it was not interesting for him and he don't remember. And then I asked: - "Maybe you have seen the Rudolf TRUSHNOVICH - former head of anticommunist organisation NTS? Russian kidnapped him from Europa in 1953".

"Yes", answered Haim - TRUSHNOVICH I have seen. I know him very well."

Then I got from Europa 3 foto of TRUSHNOVICH (from his son) and put together many foto of my friends and this 3 foto. And when Haim came to visit me I put all foto on the corner of table.

In the conversation Haim asked me: "What the foto is it?" - I answered: - "My friends". And

Harm got it to see. When he (3) came to foto of Trushnowich he stopped and told: - "From wich source I know this face?"

I dont know - unsmerd I.

Harm have seen long time and then shout: - It is Trushnowich!

But, you know, I cannot recognize him becouse now he is absolutely onather man with another face.

But he, Trushnowich, have had in Vrangal foto of his san and he is realy like his san here! Only becouse of that I recognized him"

And Harm told right: san of Trushnowich realy like his father on foto and in life.

4) Only after this I asked Harm: - "I dont remember name of one sweden diplomat wich was kidnapped from Europa after

II War.... — "Do you tell about
Raul Walenberg?" — asked Haim.

— "But you are not right! Walen-
berg was not kidnapped! Russian
war commandant of Budapest
ask him to come to commandature
and there they arrested him."

— From which source do you
know all that? — I asked.

— "I was there in Budapest and
I know all this" — Haim told.

— And now where is Walenberg?

— "Once I have seen him on Vangel"

— In which year?

— In 1962 I have seen him.

Then I was released from camp
and I don't know nothing about
him.

Mrs Sardel! I try to write

short and only facts.

(4)

What I am shure;

- 1) Communists have seckret camps
on Vrangal
- 2) Foreignners from Europa
is now there.
- 3) Mr. R. Trushnovich was there
in 1962.

It was impossible to investigate
and aproove that mr. R. Valenberg
shure there in Vrangal. But
we can belive that he is there.

And if shweden gomerment
will tell russian killers that
they know that R. Valenberg
on Vrangal maybe they will
return him.

My best wishes to you!

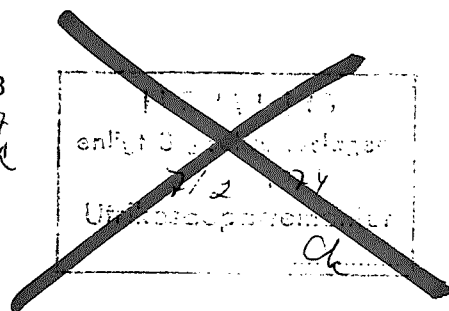
With all my heart

Avraham
Shapiro

1974-02-06

Har delgivits: 74-02-07
Statssekr. T. Peterson, SB

Ex. till:
Utrikesministern
Kab.sekr
Ur Edelstam

STRÄNGT FÖRTROLIG

Raoul Wallenberg

Utrikesministern besökte den 6 februari Raoul Wallenbergs mor fru Maj von Dardel i hennes bostad i Djursholm. Nedanstående upplysningar lämnas i anslutning till frågor som restes i samband med det samtalet.

1. Ärendet "slutbehandlades" för regeringens del genom framläggandet av Vitbok nr 2 år 1965. Vid ett sammanträde med utrikesnämnden den 1.10.1965 diskuterades ämnet. Efter detta sammanträde gjorde statsminister Erlander för TT följande uttalande.

"Under många år har regeringen - framför allt genom hänvändelser till Sovjetunionens ledning - sökt nå klarhet om Raoul Wallenbergs öde och få honom återförd till Sverige. Dessa ansträngningar har icke lett till resultat. I dagens läge synes man inte kunna komma längre genom framställningar till den sovjetiska regeringen. Självfallet kan emellertid nya omständigheter och nya upplysningar komma att motivera ytterligare åtgärder. Regeringen kommer liksom hittills att följa denna fråga med stor uppmärksamhet."

Såvitt jag kan finna gjordes ~~emellertid~~ i det sammanhanget inget ytterligare meddelande till den

sovjetiska regeringen.

2. Jag har vid telefonsamtal med Gunnar Jarring frågat honom om han kan erinra sig ett samtal i Wallenberg-ärendet med professor Nanna Svartz år 1966. Jarring kunde inte exakt erinra sig detta. Han trodde att flertalet samtal mellan de två ägt rum åren 1964-65. Dessa finns översiktligt redovisade i vitboken. Han vill dock inte utesluta att han kan ha träffat professor Svartz i något sammanhang efter vitbokens publicering, således efter 1965. Han vill heller inte utesluta att professor Svartz kan ha fått en negativ uppfattning efter dessa samtal. Han har bl.a., som han kommer ihåg det, tillhållit henne att vara mera precis i sina uttalanden om de samtal hon haft med sovjetiska interlokutörer i ärendet. Jarring trodde sig inte ha gjort någon uppteckning från dylika möjliga samtal och ingen sådan har heller återfunnits på UD:s dossier.

3. Det äger sin riktighet att dåvarande utrikesminister Wickman vid en presskonferens i samband med ett officiellt besök i Wien i januari 1972 uttalade följande.

"Frågeställaren undrade om Sverige ansåg Wallenberg-affären avslutad. Utrikesministern svarade att det ansåg man. Svenska regeringen hade gjort allt som stod i dess makt men utan resultat." (Ur referat från presskonferensen, återgivet i telegram 32 B Wien 14.1.72, doss HP 1 G/Österrike)

Däremot har jag inte hittills kunnat spåra att detta uttalande skulle ha återgivits i Pravda.

4. Det förtjänar kanske slutligen att nämnas att vid ett besök som överdirektör och fru von Dardel avlade hos statsminister Palme den 3.2.1970 med

anledning av att 25 år gått sedan Raoul Wallenberg försvann i Budapest, statsministern enligt en uppteckning från samtalet förklarade för Wallenbergs mor och styvfar att uttalandet i det ovan under punkt 1 återgivna pressmeddelandet den 1.10.1965 fortfarande stode fast och att regeringen liksom hittills noggrant komme att pröva alla nya spår i ärendet.

Axel Edelstam
Axel Edelstam

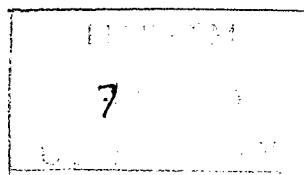
p 2 Enl 7/a

1974-02-06

Pol. chefen:
Åker A. a.
(Raoul Wallenberg)
AE

a. a.
AE

Minister Leif Leifland
Kungl. Svenska Ambassaden
Washington.

a. a.
(Raoul Wallenberg)
AE

Broder,

Genom att en av mina systersöner har gift sig med Maj von Dardels dotterdotter har jag de senaste månaderna blivit närmare bekant med henne också som Raoul Wallenbergs moder. Hon är gammal, har svårigheter att röra sig och behöver någon att tala med.

Bortsett från det faktum att man inte kan ställa sig likgiltig för en medmänniskas sorger gäller det här modern till en person, som gjort en enastående humanitär insats och blivit sorgligt illa lönad härför.

I samtalen med Maj har jag försökt få till stånd en bättre förståelse för UD:s situation. I går hade hon ett personligt sammanträffande med utrikesministern. Samtalet utföll - på det mänskliga planet - väl. I alla fall uttryckte hon idag för mig sin stora tillfredsställelse med samtalet. Hon sade sig ha fått ett intryck av en synnerligen sympatisk person.

Maj informerades också om de ansträngningar som görs i Washington för att erhålla informationer i ärendet. I detta sammanhang skulle jag - och det är avsikten med detta brev - vilja fråga Dig om Du anser att en personlig hänvändelse från mig till fredspristagaren Henry Kissinger skulle kunna underlätta Ditt arbete. Skulle en hänvändelse genom Kissinger kunna öka samarbetsviljan på amerikansk sida i ärendet? Om Du bedömer att så ev. skulle kunna vara fallet, är jag beredd att göra det. Jag vore i så fall också tacksam att få Ditt förslag till formulering av vad jag skall be Kissinger göra.

Jag har talat med min ordförande, Ulf von Euler, som förklarat sig införstådd med en sådan aktion. Jag har också talat med Axel Edelstam, som erhåller kopia av detta brev.

✓
Stig Ramel

(Verkställande direktör
i Nobelstiftelsen)

Ho

Lauberr den 8/2 77 ^(7 urnhij)

Bröder, (Gedgen)

- En TV man vid namn
Muthersedt har skrivit en artikel
i Sv. Dahl. den 8/2 - på med
att förbereda ett TV program om
Raoul Wallenberg. I intervjun säger
han bl.a att arbetskomiteerna på
legationen om W." som en kändis
man person. som överskred sina
befogenheter"

- Jag vet inte i skivande
stund om debatten i denna fråga
går vidare och jag önskar förvisso
inte i onödan bli inblandad. Om
det emellertid är så att Muthersedt
är en reputabel och vetlig person -

vilket jag alltså inte vet - skulle
jag gärna vilja bemöta honom
med anledning av nämnda uttalande
men som sagt jag vet ju inte om
debatten gått vidare och om mitt
bemötande passar in i bilden. Jag
har alltså skrivit bifogade brev
till Mitterstedt och ber sig ~~alltså~~
om det är lämpligt posta det
till honom.

Ja, det händer ju en del i denna frö;
Redaktör Eric Gjöqvist i Expressen
har kommit ut med en bok om K. U.
i bari och i Sydamerica han är
ungare skrivit en teaterpjäs om
honom.

Många hälsningar

Din till vän

Per Anger

1974-02-08

Redaktör: Gunnar Möllerstedt
Sveriges Radio/TV
STOCKHOLM

I en artikel i Svenska Dagbladet den 4 februari som idag kommit mig tillhanda läser jag med stort intresse att ett program om Raoul Wallenberg inom kort kommer att visas i svensk TV. Då jag hade den stora förmånen att få samarbeta med Raoul Wallenberg i hjälparbetet för judarna i Ungern under kriget, vill jag ge några kommentarer med anledning av artikeln och intervjun med Edert.

Jag vänder mig härvid mot Edert uttalande att "Wallenbergs kamrater på legationen såg honom som en dumdristig, naiv person som överskred sina befogenheter". Verkligheten var en helt annan. Flera månader innan Raoul Wallenbergs ankomst hade legationen satt igång med att rädda judar undan nazisternas förföljelser. Vi var ju alla till 100 procent eniga om att allt måste göras för att rädda så många judar som möjligt undan nazisternas förföljelser. I själva verket tog vi ju alla på beskickningen mer eller mindre aktiv del i hjälparbetet för judarna. Vi började redan flera månader innan Wallenbergs ankomst med att utställa provisoriska pass och intyg av olika slag - vilka senare blev föregångare till de s.k. skyddspassen - för att hjälpa så många som möjligt,

främst de som hade närmare anknytning till Sverige i form av släktskap, affärer el.dyl. Våra resurser förslog emellertid inte så långt, varför vi begärde arbetsförstärkning och i och med Raoul Wallenbergs ankomst under sommaren 1944 kunde arbetet läggas upp efter större linjer. Vi slöt alla upp bakom Raouls räddningsarbete och utfärdandet av skyddspass. Det är emellertid att märka att det hela tiden gällde en oerhört svår avvägningsfråga, nämligen hur långt skulle man kunna gå i fråga om utfärdande av skyddspass och andra åtgärder utan att nazisterna gjorde processen kort mot oss, i vilket fall vi överhuvudtaget inte skulle kunna vara till någon hjälp mera. Vi fick ju ett avtal till stånd med Szálasi-regimen om godkännande av 5000 skyddspass och rätt att inkvartera innehavarna under vårt skydd i de s.k. svenskhusen. Civetvis stannade det inte därvid utan mångdubbelt antal utfärdades, hela tiden dock med viss begränsning till personer som mer eller mindre hade anknytning till Sverige. Därest man hade gett efter för frestelsen att utfärda skyddspass till var och varannan av den judiska befolkningen i Budapest skulle det definitivt förlorat sitt värde och dessutom hade nazisterna då snabbt fått klart för sig att vi saboterat överenskommelsen. Att vi inte tvekade när det gällde denna hjälpinsats framgår också av att vi frivilligt stannade kvar till "the bitter end". I december, när allt såg ut att braka samman och de ryska arméerna stod ante portas, fick nämligen minister Danielsson bemyndigande från utrikesdepartementet att själv avgöra om beskickningen skulle kvarbliva eller, medan ännu tid fanns, återvända till Sverige. Efter det han frågat medlemmarna på beskickningen valde vi att stanna kvar. Vi hoppades nämligen att vi genom vårt fortsatta arbete och närvaro trots allt skulle kunna avhålla de ungerska nazisterna från att i sista minuten, innan ryssarna trängde in i staden, spränga de s.k. svenskhusen, där våra skyddslingar var inkvarterade, i luften. Diskussioner om den rätta taktiken hade vi titt och tätt med Raoul. Raoul och jag var mycket goda vänner redan från tiden innan han kom till Ungern för hjälparbetet och jag har under årens lopp såväl offentligt i intervjuer och uttalanden som vid personliga samtal understrukit min stora beundran för den enastående insats Raoul gjorde i Ungern. Vi förstod varandra

fullständigt och Raoul var lika medveten som jag om att man inte kunde riskera beskickningens fortsatta existens i Indagast. Vi hade ju inte bara hjälparbetet för judarna på Öng utan även Waldemar Langlets och Asta Nilssons välsärli, en mindre till omfattningen men inte desto mindre betydelsefulla insatser för Rida Korset och Rida Parnen samtidigt som beskickningen hade ansvaret för en med långförande länders intressen i Ungern. Frågan var alltså hur långt man kunde spåna bogen och förvisso spände Raoul den mycket långt och vi var nog alla medvetna om att det hela kunde sluta ned i värsta fall livet som insats för oss alla. Men goda saken segrade emellertid och vi lyckades fulla arbetet i Öng till slutet - med fullständigt hjältemodiga insatser inte minst från Raouls sida. Nazisternas likvidering av svenska beskickningen kom för dem för sent. Arbetet var redan fullgjort och ryssarna tog över.

./.

För det intresse saken må ha ber jag få översända en kopia av en radiointervju jag gav i Ungern 1956, vari jag gör ett uttalande med anledning av det officiella beskedet den gången från Sovjetunionen om Raoul.

med vänlig hälsning,
 Per Anger

Per Anger

Framför mej sitter just nu förste ambassadsekreteraren vid svenska ambassaden i Wien, Per Anger. Han var en av de sista svenskar som var tillsammans med Raoul Wallenberg. De samarbetade i Budapest 1944 och 1945.

Orsaken till att Raoul Wallenberg sändes ner till Budapest känner vi svenskar alla till, men vill Du ge en liten tillbakablick över det.

Efter den tyska ockupationen av Ungern i mars 1944 började på allvar förföljelserna av de ungerska judarna. Under början av sommaren likviderades nära nog samtliga judar som bodde på ungerska landsbygden. Ögonvittnen som besökte beskickningen gav oss autentiska skildringar av hur de olika delarna av Ungern rensades från judar.

Det blev en svår och prövosam tid som började för beskickningen och dess medlemmar. Visserligen hade några deportationer av judarna i själva Budapest inte börjat i någon större skala. Men det var ingen som trodde att Budapests judar i det långa loppet skulle skonas. Våra möjligheter att hjälpa alla dem som ställt sitt hopp till svenska legationen var i hög grad begränsade. Något måste emellertid göras och det snabbt, ty med varje dag försämrades judarnas läge. Till en början utfärdade vi provisoriska svenska pass för personer med speciellt nära anknytning till Sverige. För att undvika att passens värde minskades genom inflation blev vi tvungna att begränsa deras antal. Vi måste i stället hitta på andra utvägar och vår uppfinningsförmåga sattes på hårt prov. Då det var tydligt att våra krafter inte skulle räcka till för denna nya verksamhet, hemställde minister Danielsson hos utrikesdepartementet om förstärkning av beskickningens personal och det var då Raoul Wallenberg kom.

Hur lade Wallenberg upp sitt svåra och uppoffrande arbete?

Han upprättade nu en särskild avdelning med huvudsak-

ligen frivillig judisk arbetskraft som personal och med ett flertal kontor i staden på Pest-sidan. Hans stab uppgick så småningom till cirka 400 personer. På avdelningen utställdes skyddspassen, d.v.s. ett slags legitimationshandling, vari helt fränkt förklarades, att innehavaren och hans egendom stod under svenska beskickningens beskydd till dess avresa till Sverige kunde ske. Svenska regeringen hade nämligen förklarat sig villig att mottaga samtliga judar som var försedda med skyddspass men då resan till Sverige omöjliggjordes på grund av tyskarnas vägran att ge genomresetillstånd inriktades arbetet på att söka rädda judarna på platsen, och de inkvarterades i särskilda hus, som beskickningen hyrt i Pest, de s.k. svenskhusen. Sedan Wallenberg anlant räddades på så sätt cirka 10.000 - 15.000 människor.

* Vilka egenskaper var det, som gjorde Raoul Wallenberg så lämpad för denna krävande uppgift, egenskaper som Du personligen nära känner till?

Han var en stor idealist. Han utmärkte sig för ett enastående mod, var entusiastisk för uppgiften och var sällsynt uppslagsrik och en mästare att improvisera och hitta på lösningar för att bemästra de ständigt uppdykande nya svårigheterna. Jag kommer bl.a. ihåg en episod när Raoul en dag, när det såg som allra mörkast ut för judarna i Budapest och vår verksamhet, d.v.s. kort efter pilkorsrevolutionen i oktober 1944, då stadens gator avspärrades och all trafik var förbjuden, kastade sig upp på en cykel och åkte runt till sina olika kontor för att uppmuntra och ge sina judiska medarbetare nytt mod, en färd som han företog med stora personliga risker. Ett annat exempel var den gången när nazisterna hade ockuperat svenska legationshuset och vi höll krigsråd om hur vi skulle klara situationen. Raoul utnyttjade då sina förbindelser med inrikesministeriet och lyckades utverka att en gendarmeritrupp ställdes till vårt förfogande för att återtaga beskickningen. Raoul spelade härvid på den motsättning som rådde mellan den gamle

ungerska gendarmerikåren och nazisterna. Vi tågade alltså iväg med truppen till legationen och där förklarades för de snopna nazisterna att vaktombyte nu skulle ske och att gendarmeriet övertagit vakten på den svenska legationen.

När var den sista gången Du träffade Raoul Wallenberg?

Sista gången jag träffade Wallenberg var den 10 januari 1945. Han kom på ett kort besök och jag erinrar mig att jag vid detta tillfälle än en gång påpekade i vilken ytterst farlig situation Raoul befann sig och rådde honom att tills vidare flytta över till oss på Buda-sidan. Pil-korsarna var vid denna tidpunkt speciellt på jakt efter honom och han tog stora risker genom att fortsätta hjälpsamheten. Men Raoul ville inte höra på det örat. Jag kommer ihåg att vi vid detta tillfälle gav oss i väg på ett besök i det tyska SS-högkvarteret bl.a. för att söka få garantier för att judarna i svenskhusen inte skulle likvideras i sista minuten, en färd under det att bomberna fullständigt regnade ner i vår närhet. Ideligen fick vi bromsa upp bilen då vägen blockerades av döda människor, hästar, kullfallna träd och söndersprängda hus. Men Raoul tvekade aldrig inför faran. Jag frågade honom om han inte var rädd. "Nog är det kusligt ibland", sade han, "men det finns för mig inget annat val. Jag har åtagit mig denna uppgift och jag skulle aldrig kunna återvända till Stockholm utan att vara viss om att jag gjort allt som stod i mänsklig makt för att rädda så många olyckliga människor som möjligt."

14/2-74

Broder, (Nger, Cambura)

Med detta rader vill jag bara säga
att jag efter samråd med pressbeprö-
chefen vidare befärdar ditt brev där
dennes till redaktör Mollstedt. Jag
vet inte i vilken utsträckning han
är mottaglig för tillfriskeläppanden, men
brevet kan inte räkna för annat än
nått.

I övrigt vill vi här med att TV-
programmen (det här bli flera) kommer
att bli mycket korta och mycket
femur handläggning av fallet Rens
Wallenberg. Vi kan nog därför att motte en
del uppgifter publicitet.

Med de bästa hälsningar
Din tillfriskne
Eriksson Carlsson

Exp. 15.2.74

WASHINGTON, D.C. 1974-02-13

Överlämnas av ambassaden i
Washington till utrikesrådet
Edelstam för kännedom.

1974-02-13

*a-a-
AE*
With the compliments of the
Royal Swedish Embassy *Thun
Lj/C*

✓
Direktör Stig Ramel
NOBELSTIFTELSEN
S-114 36 STOCKHOLM

PERSONLIGT OCH FÖRTROLIGT

Broder,

AE
Åberopande Ditt brev den 6 februari vill jag som min personliga åsikt säga att jag inte kan se att en hänvändelse till fredspristagaren Henry Kissinger i Wallenberg-ärendet skulle kunna göra annat än nytta. Även om man måste vara medveten om att bara en bråkdel av de brev som är adresserade till Kissinger verkligen når adressaten, kän väl Kissinger, om han läser brevet, rimligen inte göra annat än att förse det med anteckningen: "Let us do what we can to help the Wallenberg family." Som ju de måste han ju vara förtrogen med Wallenbergs insatser, som ju de måste han väl också gärna vilja stödja efterforskningsarbetet.

./. Närslutet sänder jag Dig ett förslag till formulering. Eventuellt kan Du ju sätta in en fras Nobelbröder emellan, anspelande på Kissingers fredspris.

Jag har sänt Axel Edelstam en avskrift av detta brev.

Leif Leifland

the

The Honorable
Secretary of State
Henry A. Kissinger
Department of State
WASHINGTON, D.C.

Dear Mr. Secretary:

Eventuella inledningsfraser .

As you might know Sweden during the Second World War sent a USA educated, Swedish citizen, Raoul Wallenberg, to its legation in Budapest as a special representative to aid in the rescue of Hungarian Jews. Wallenberg issued passports to thousands of Jews in Hungary certifying that the holders were entitled to the protection of the Swedish Government. However Wallenberg did not confine his activities to issuing batches of safe-conduct document. It is generally recognized that Raoul Wallenberg through his efforts saved thousands of Hungarian Jews from German extermination camps.

In early 1945 Wallenberg disappeared in Budapest - most certainly taken as a prisoner by the Soviet Army. Continuous requests by the Swedish Government to the Soviet authorities have been left without satisfactory answers.

Last year a Russian born Israeli citizen, Avraham Shifrin

handled over to the Subcommittee to investigate the Administration of the Internal Security Act and other Internal Security Laws (a Subcommittee of the Committee on the Judiciary of the U.S. Senate) a written statement by a former Soviet citizen called "Kozlov". According to "Kozlov", who is now living in Israel, Raoul Wallenberg was in the early 1960:ies detained at a prison camp on Wrangel Island.

The Swedish Government is now trying to evaluate the information given by "Kozlov" to the Subcommittee. I understand that the Swedish Embassy in Washington has asked for the assistance of State Department in this context. It would be of greatest value to obtain all data about the prisoncamp on Wrangel Island. Certainly also information about the reliability of Avraham Shifrin and of "Kozlov" would be of great help.

ymseerocB .rM useC

Through marriage my own family has lately been related to Raoul Wallenberg's. His mother, Mrs. Majavon Dardel, has courageously tried all possibilities to get information about

the fate of her son.

If you, Mr. Secretary, through personal influence could help in spreading light on this case it would of course be more

than appreciated.

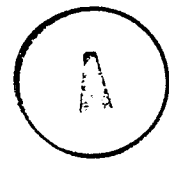
Eventuell hövlighetsfras

Stif Ramel

brev om
Wallenberg

ORIG	RAM
(K)	(.)

18 FEB 74 07 45

DNA	180	40
P	2	En I

9th

10590D UDSTH S
SVENSK AA62303

tel. tit. 1974-02-18

Co

SVENSK CANBERRA 1974-02-18

CABINET
STOCKHOLM

40. FOER CARLGREN. TACKSAM ERFARA OM DU VIDAREBEFORDRAT
BREVET BIFOGAT MITT BLAECKBREV 8 FEBRUARI. TELA.

ANGER

SVENSK CANBERRA KL 14.15

☼

10590D UDSTH S

RIKSDAGEN

Kammarkansliet

Försättsblad

Interpellation

Nr 20

Datum

1974-01-16

74-05-20 besv.

1974-01-18
ds Engfeldt, ED

ex t.
kab.sekr.
amb. Björk
polchefen för ben. utarb. av utkast t svar
bitr. polch.

rättsch.
utr.min.sekr.

sep. 21.1.74/81

74-05-16
Kopia av svaret t
Rikspolischefen

INK UTRIKESMIN.		
Dnr 214 / 6		
18 JAN 1974		
Avd P	Gr 2	Må Eni

Till Herr utrikesministern Andersson

Interpellationen framställd av

herr Björck i Nässjö

(m)

Ärendemening

Ang. Raoul Wallenbergs öde

Överlämnas den

1974-01-17

Enligt uppdrag

74-01-18

Ex t Utr.ministern
Statsr Sigurdsen
Amb Björk
Ds Hyltenius

INTERPELLATION

till herr utrikesministern

I ett memorandum den 6 februari 1957 meddelade den sovjetiske utrikesministern Gromyko att de ryska myndigheterna, trots noggranna efterforskningar, inte lyckats finna andra upplysningar om förutvarande svenske konsuln i Budapest, Raoul Wallenberg, än en rapport från chefen för sjukvårdstjänsten vid Ljubljankafängelset, enligt vilken fången "Walenberg" avlidit den 17 juni 1947.

Åtskilliga personer har emellertid vittnat om att Raoul Wallenberg varit vid liv långt efter detta. Det rör sig om ett tiotal vittnesutsgor från sinsemellan helt skilda källor vilka man kan tillmäta trovärdighet. Man torde med stor säkerhet kunna säga att Raoul Wallenberg varit i livet betydligt senare än 1947.

Svenska regeringsframstötar för att bringa klarhet i Raoul Wallenbergs öde har hittills varit utan resultat. Åtminstone enligt vad som kommit till allmänhetens kännedom är det emellertid åtskilliga år sedan framstötar från officiellt svenskt håll skedde till de sovjetiska myndigheterna i ärendet.

Vid förhör inför ett amerikanskt senatsutskott under förra året angående förhållandena i ryska fångläger framkom uppgifter som tyder på att Raoul Wallenberg varit vid liv så sent som 1962. Uppgifterna härrör sig från en före detta kapten i ryska kontraspionaget som hoppat av och flytt från Sovjet. Han uppger sig 1962 ha sett Wallenberg i ett fångläger på fängelseön Wrangels land utanför Sibirien.

Vittnesmål finns även som tyder på att Wallenberg 1966 levde i ett interneringsläger i Sibirien.

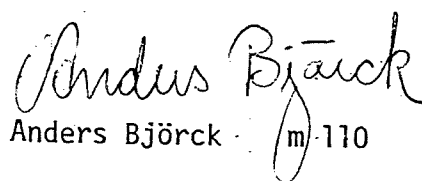
Mycket pekar sålunda på att Wallenberg för några år sedan var i livet. Möjligheter finns att han fortfarande är vid liv.

Mot bakgrund av detta bör man från svensk sida ånyo vidtaga åtgärder för att bringa klarhet i Raoul Wallenbergs öde.

Med hänsyn till ovanstående hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr utrikesministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder från regeringens sida föranleder de förnyade vittnesmålen om Raoul Wallenbergs öde?

Stockholm den 16 januari 1974.

Anders Björck m-110

Kr W Carlgren, ud

EN CLAIR-TELEGRAM

Ärende

Raoul Wallenberg

Datum

1974-02-18

Dnr

35 ✓

Avd

P

Grupp

2

Mål

Eu^I

Adress

Svensk Canberra

Text

CP
35

Edert 40. Brevet vidarebefordrat.

Cabinet

Dep Ubk 3230, 1971 8. 10 000 ex

Ifylles av telegramexpeditören

Avsändaren

1974-02-18

Klockan

15.25

Sign

wh

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
ur A Edelstam, AC

P 2 Eni
PROMEMORIA
1974-02-19

Ex + 2 bil. t:
Statssekr Peterson, SB
Rikspolischefen
Utrikesministern
Kabinettssekr
Bitr. polchefen
Amb Sundfeldt, Tel Aviv
Ch. d'aff. Leifland, Washington

~~HEMLIG~~
enligt 8 sekretesslagen.
19....
Utrikesdepartementet

STRÄNGT FÖRTROLIG

Raoul Wallenberg
(2 bil.)

Polisintendenten Gösta Danielsson, rikspolisstyrelsen, har under hand den 12 dennes tillställt mig kopior av två brev, ställda till fru Maj von Dardel, som han i sin tur fått från henne.

Det ena är daterat den 25 januari och är från den i Israel bosatte f.d. sovjetiske medborgaren A. Shifrin. Till brevet har Shifrin fogat ett av honom själv och andra i Israel bosatta f.d. sovjetiska lägerfångar undertecknat upprop om bilandet i Israel av ett forskningsinstitut rörande Sovjetunionens fångväsen ("Research Centre of the Penitentiary System of the USSR - R.C.P.S"). Institutet skall tydligen knytas till den israeliska sektionen av Amnesty International.

Det andra brevet, daterat den 20 oktober 1973, ^{är} från en italiensk journalist, Giuseppe dall'Ongaro, som tidigare skrivit om Shifrins uppgifter rörande italienska krigsfångar i sovjetiska läger. Han konstaterar i brevet att ingenting kunnat göras från italienska regeringens sida och att sovjetiska regeringen sedan länge angivit, att inga italienska krigsfångar finns kvar i Sovjetunionen.

Kanske skulle någon svensk instans så småningom etablera kontakt med det planerade institutet i Israel för att säkerställa att eventuella uppgifter om Wallenberg, som kommer detsamma tillhanda, omedelbart vidarebefordras hit.

Axel Edelstam

Axel Edelstam

RIKSPOLISSTYRELSEN

Säkerhetsavdelningen
104 20 STOCKHOLM 8

MEDDELANDE

Datum
12.2.74

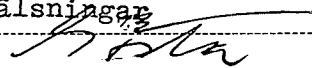
Till	Från
Utrikesrådet	Polisintendent
Axel Edelstam, UD	Gösta Danielsson

☐ Enl överens- kommelse	☐ Enl begäran	☐ Återlämnas Tack för lånet	☐ Var vänlig kontakta mig	☒ För kännedom
☐ För samråd	☐ För granskning	☐ För handläggning	☐ För attest eller underskrift	☐ För yttrande senast
☐ BRÄD- SKANDE	☒ Får behållas	☐ Önskas åter	☐ För komplettering	☐ Fvb till

B.B.

Fru von D har fkd översänt två brev och en skrivelse
som jag i fotokopior översänder till Dig.Av speciellt intresse är Amnesty International-skriv-
velsen av den 28.1.74 angående bildandet av ett
"Research Centre".

Hj.hälsningar

☐ Vänd l

RPS/Säk. 500x50, 73-04, SRA Sthlm 32481

Shalom, Mrs Van Gardel!

25725

6/1/1

I am blame; excuse me that I didnot answer you so long time.

Now I send you copy of letter about Research Centre and maybe you can help us in Sweden? We want to investigate all what have connection to political prisoners in USSR. And we have some ways with here, in West, people don't know.

I gave your letter to Mr. Moshinsky and I hope that he answered you?

I have heard that in your Foreign Ministry they have shown to you now all documents. Is there some interesting?

I got letter from USA, from private detective agency "The Fatman" (6638 Cascade Rd. S.E. Grand Rapids Michigan 49506) from Mr. Theo R. Grevers. They ask me to help them: they try to find big group american officers (fliers and sailors) with now in the hands of Russian killers. And he also ask me

about ~~you~~ son and tell that he also
try to find him. Do you know something
about this agency?

Also I got letter from Mr. Nicolas
Wenckheim, from Argentina, Buenos Aires.

He ask me about Moshinsky and told
about some play about conc. camps. He
wrote that you gave him my adress.

What can you tell me about this man?
I don't know, maybe you know that I published
book: "Fourth Dimension", about c/camps
and prisons in USSR. If this man
need material for cinema or TV. he
can find there all what he need.

I hope that you are well? My
best wishes to you.

arrmarking ang. datum
as my m. Dardel. Sincerely yours
25.1.75 shkura 25.1.74.

Arzak

Best
Regards

M. Garro-hea

amnesty international

israel national section . ארגון החנינה הבין-לאומי
 HEAD OFFICE: israel, tel-aviv . p.o.b. 3260 ת.ד. 3260 תל-אביב: המשרד הראשי:

Research Centre of the Penitentiary System of the USSR

Dear Sir,

-R.C.P.S.

Again and again arrests of the differently minded are taking place in the USSR. Cases of detention in special psychiatric hospitals have become day-to-day methods of short shrift with the people fighting for their human rights in the USSR.

There is no organisation in the free world to conduct systematic research work on registering all the information coming out of Soviet prisons and to make these data known to the people of the west.

In the State of Israel, as a result of repatriation from the USSR, there now live hundreds of former prisoners and the families of those who have still been suffering in the camps, psychiatric prison-asylums and regular prisons of the USSR.

Hence, we, a group of former political prisoners of the USSR, have made the decision of establishing in Tel-Aviv a Research Centre, attached to the Israeli Section of Amnesty International, an organisation for studying the situation of the political prisoners.

The tasks of the Centre will include:

- 1) Collecting testimonies of the former political prisoners coming from the USSR,
- 2) Making up a card-index of all the names of the political prisoners of the USSR,
- 3) Making up a map of the camps, prisons and psychiatric prison-asylums of the USSR,
- 4) Collecting documents and pictures smuggled out of the USSR by political prisoners themselves,
- 5) Making up lists of relatives of political prisoners still in the USSR -- for providing financial help,
- 6) Making up lists of the KGB officials in the USSR, especially known for their brutalities and sadism towards the political prisoners,
- 7) Making up lists of children of political prisoners left without care as a result of the arrest of their parents,
- 8) Studying the conditions of life of the political prisoners (food, clothing, housing etc.),
- 9) Publishing a monthly bulletin on the situation of systems applied in concentration camps, prisons and psychiatric prison-asylums in the USSR to-day.

- 2 -

PATRONS: The Archbishop of Canterbury, Great Britain . Roger Baldwin, President of the International League for the Rights of Man, U.S.A.
 Pablo Casals, Puerto Rico . Danilo Dolci, Sicily . Professor Erich Fromm, New York and Mexico . Lt.-Gen. Sir Brian Horrocks, Great Britain
 Jean-Flavien Lalive, Switzerland . Professor Salvador de Madariaga, Spain . Yehudi Menuhin, Great Britain . Professor Gunnar Myrdal, Sweden
 Pablo Neruda, Chile . Alan Paton, South Africa . Dr. Martin Niemöller, Germany . Sean MacBride, S.C., Ireland . Professor Giorgio La Pira, Italy . Professor Julius Stone, Australia

Amongst the staff of our group there will be volunteers as well as permanent scientific workers. Therefore, we need financial support. Our Research Centre is neither a state- nor a commercial organisation and has no income of any kind.

In case you wish to receive a more detailed information in order to render support for this humane work of establishing this Centre, we will be glad to provide you with the materials elucidating the situation of the political prisoners in the camps.

Any reply should be addressed to the:
Amnesty International, Research Centre of the
Penitentiary System of the USSR,
Tel-Aviv, P.O.B. 3260, Israel

Respectfully,

M. Bar-Na
Moshe Bar-Na,
Secretary General.

Former political prisoners: Adv. Abraham Shifrin, *A Shifrin*
Capt. A. Radigin, (-)
Ing. A. Guzman, (-)
Reg. J. Hromchenko, (-)
Prof. U. Mekler, (-)
Prof. B. Podolsky, (-)
Arch. V. Boguslawsky, (-)
Prof. M. Perach, (-)

AGA

agenzia
giornali
associati

servizio quotidiano
di informazioni
politiche ed economiche

611-2
piazza s. silvestro, 13
telefono 689.887 - 00187 roma
registrazione tribunale di roma
n. 12566 del 18-1-1969

il direttore

Rome 20th October 1973

Mrs. Maj de DARDEL
Auravägen 25

182 62 DJURSHOLM/SVEZIA

Kind Madam,

Excuse me for the late reply, but only now on my coming back to Rome I found your touching letter.

I desire to thank you for the receipt of your very interesting article.

I may confirm that during my last visit in Israele I met the person (as you mentioned) who affirmed to have had been prisoner in the isle of Wrangel. This person gave me 11 names of Italian prisoners that - as he said me - he met during his prison.

Really seven of these 11 names appear in the list of the Italian stragglers from war in Russia. But, I must subjoin, that all this information goes back some years ago.

It is true that the Italian Authorities together with the Red Cross tried to solve the problem about the Italian stragglers, but it is also true that it is impossible to have a concrete result.

The Russian Authorities have many times affirmed that none of italian prisoners of war is now in Russia. They affirmed all prisoners had been repatriated in due time.

In spite of it I pray, kind Madam, to accept from the bottom of my heart the best wishes so that a success about the inquiries can attend your efforts.

In case of need you can dispose of me - however little I may - I could inform the italian press about your case.

I am, Madam,

your's truly

Giuseppe dall'Ongaro
Giuseppe dall'Ongaro

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

ur A Edelstam, AC

Ex. t.:

Statsministern

Utrikesministern

Kabinettssekr

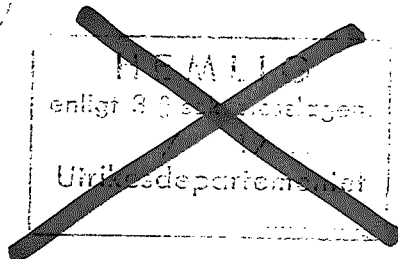
Statssekr T. Peterson, SB

Rikspolischefen

Bitr. polchefen

P 2 EW^T
PROMEMORIA

1974-02-19

STRÄNGT FÖRTROLIG

Raoul Wallenberg

Utrikesministern besöktes idag på dennes begäran av Dr Arvid
✓ Fredborg, sedan många år bosatt utomlands och verksam som
konsult för ett antal större svenska företag.

Fredborg angav att han för Raoul Wallenbergs mor, fru Maj von
Dardel, hade berättat några uppgifter rörande Wrangel-ön som
hon hade bett honom vidarebefordra till utrikesministern.
Fredborg hade troligen på våren 1967 kommit i kontakt med två
tyskar som han inte kunde namnge, den ene hade troligen varit
s.k. volgatysk (dvs sovjetmedborgare av tysk extraktion) och
den andre var en man som han kände, men vars namn han av ej
närmare angivna skäl ej kunde uppge. Volgatyskens namn hade
han glömt.

Dessa två personer hade i ett samtal som rört helt andra ting
nämnt att det fanns en anläggning på Wrangel-ön för fångar
som den sovjetiska regeringen önskade hålla vid liv, men
helt incommunicado med omvärlden. Det hade tydligen inte di-
rekt varit fråga om ett läger och inte heller ett fängelse i
sedvanlig mening. Fredborgs sagesmän hade uppgivit olika kate-
gorier av personer som hade funnits i denna anläggning, bl.a.
några amerikanska flygare som skulle ha blivit nedskjutna
över Sovjetunionen under andra världskriget. Fredborg hade,
när han fick höra dessa uppgifter, inte alls kommit att tänka
på Raoul Wallenberg utan det hade han inte gjort förrän han

nyligen fått höra om Wrangel-ön i samband med denne. Det var dessa uppgifter, som han medgav var mycket magra, som Fredborg hade omtalat för fru von Dardel och som han nu ville vidarebefordra till den svenska regeringen. På fråga uppgav Fredborg att han inte trodde att hans tyska sagesmän vidarebefordrat de upplysningar om Wrangel-ön som de givit honom till tyska myndigheter.

I det följande samtalet påtalade utrikesministern hurusom den person som lämnat uppgiften rörande Wallenbergs vistelse i läger på Wrangel-ön, signaturen "Kozlov", lämnat motstridiga uppgifter och hade svårt att minnas [✓] vad han sagt från det ena samtalet till det andra. Man fick därför sätta ett frågetecken för hans tillförlitlighet. Från svensk sida sökte vi nu främst genom amerikansk hjälp få hans upplysningar om fångläger på Wrangel-ön bekräftade.

Fredborg uttalade bl.a. att det var viktigt att alla spår följdes. Han hade nyligen vid ett samtal med en polsk sagesman fått höra hur även tidigare mycket väl hemlighållna gamla historier om sovjetiska övergrepp började bli kända. Han syftade här, sade han, på vissa fall som hade samband med Katynmassakern.

Han nämnde också att namnet Wallenberg förekom rätt ofta i Tyskland. Han kände tre familjer med det namnet och kände till åtminstone två fall av tyska fångar i Sovjetunionen med namnet Wallenberg.

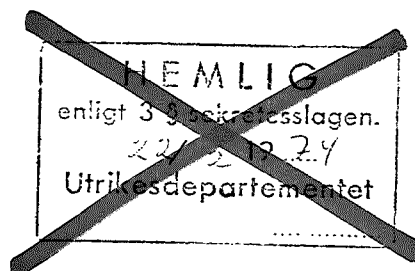
Till slut nämnde Fredborg att man inte kunde utesluta att Alexander Solzjenitsyn kunde ha upplysningar att lämna om Raoul Wallenberg. Jag nämnde i det sammanhanget att denne av nordiska journalister upprepade gånger tillfrågats om Wallenberg, men att han förnekat att han hade några upplysningar om denne. Utrikesministern framhöll att regeringen skulle se till att frågan vid lämplig tidpunkt åter ställdes till Solzjenitsyn.

Axel Edelhjelm

Ex + 3 bil.t.:

Utrikesministern
Kabinettssekr.
Amb Björk
Pol.chefen
Bitr.polchefen
Chefen pol I
Pressbyråchefen

exp 74-02-31/26

STRÄNGT FÖRTROLIG

Raoul Wallenberg
(3 bil)

Den 24 februari inleds en serie om tre TV-program angående Raoul Wallenbergs öde. De kan förmodas innehålla vissa kritiska synpunkter på regeringens och UD:s handläggning av ärendet.

Jag har på dennes begäran till statssekreterare Thage Petersson - för vidarebefordran till statsministern - överlämnat de handlingar som framgår av bilagda förteckning.

Bil 5 i förteckningen (här bifogad) utgör en omarbetning på några mindre betydelsefulla punkter av det utkast till interpellationssvar, som redan distribuerats inom departementet. Ändringarna går tillbaka på mottagna synpunkter från bl.a. rikspolischefen.

Bil 6 (likaså bifogad) är ett utkast till standardsvar med anledning av de kritiska brev från allmänheten som redan börjat komma statsrådsberedningen och UD till handa.

Axel Edelstam

Axel Edelstam

Raoul Wallenberg

Följande handlingar återfinnes i denna pärm:

1. UD:s dokumentsamling 1957 (Ny serie II:9)
2. UD:s dokumentsamling 1965 (Ny serie II:16)
3. Polisintendenten G. Danielssons rapport ang. samtal i Israel sommaren 1973 med f.d. sovjetiska medborgarna A. Shifrin och "Kozlov"
4. PM 1974-02-06 med anledning av spørsmål resta vid utrikesministerns besök samma dag hos fru Maj von Dardel
5. Utkast till svar på interpellation av herr Björck i Nässjö ang. Raoul Wallenbergs öde
6. Utkast till standardsvar på brev till statsrådsberedningen och UD ang. Raoul Wallenberg.

Axel Edelstam

Axel Edelstam

Utkast till svar på interpellation av herr Björck i Nässjö
ang. Raoul Wallenbergs öde

Herr Talman,

Herr Björck i Nässjö har i en interpellation ställt följande fråga.

Vilka åtgärder från regeringens sida föranleder de förnyade vittnesmålen om Raoul Wallenbergs öde?

Som svar ber jag att få framhålla följande. Från tid till annan har regeringen fått uppgifter om att Raoul Wallenberg vid visst tillfälle skulle ha befunnit sig i visst fängelse eller läger i Sovjetunionen. Varje gång sådana uppgifter förekommit har regeringen med alla till buds stående medel sökt verifiera dem.

Sådana uppgifter förekom senast, såsom herr Björck angivit i sin interpellation, i samband med förhör i Washington den 1 och 2 februari med f.d. sovjetiske medborgaren Avraham Sjifrin. Förhören ägde rum inför ett underutskott till den amerikanska senatens lagutskott, som har till uppgift att övervaka tillämpningen av de interna säkerhetslagarna i Förenta Staterna. I hans långa vittnesmål - den tryckta versionen av förhören omfattar närmare 300 trycksidor - återfinnes en passus i vilken Sjifrin anger sig år 1963 i ett arbetsläger ha träffat några fångar som straffats för allmänna brott, således icke politiska fångar, vilka för honom uppgivit att de kommit från ett läger på Wrangel-ön utanför Sibiriens kust och att det där fanns tre koncentrationsläger för betydelsefulla krigsfångar från Tyskland, Italien, Frankrike och Spanien. Sjifrin hade inte då trott på dessa uppgifter, uppgav han, då han aldrig förut hört talas om att det fanns några läger på den ön. Sedan han efter sin frigivning kunnat emigrera till Israel hade han emellertid där 1971 träffat en man som uppgav sig i slutet av 1950-talet och till 1962 ha vistats i ett lä-

ger på samma ö. Denne uppgav, i likhet med de fångar Sjifrin träffat 1963, att i ett särskilt hemligt läger vissa betydelsefulla fångar förvarats, bland dem tyska och italienska f.d. krigsfångar. Han hade kunnat namnge en del av dessa. Han uppgav också att andra betydelsefulla fångar fanns i det lägret och nämnde särskilt Raoul Wallenbergs namn. Sjifrin bad uppenbarligen mannen att skriftligen sammanfatta sina uppgifter om lägret och dess fångar. Till Sjifrins vittnesmål finns nämligen fogat en skriftlig redogörelse, daterad den 22 december 1972, av en man som kallar sig "Kozlov" och som återger omständigheterna kring sin arrestering och hur han hamnade på Wrangelön. Han anger i sin uppteckning att Raoul Wallenberg fanns i lägret. Han framhåller vidare att han inte velat framträda under sitt riktiga namn, eftersom han alltjämt hade nära släktingar i Sovjetunionen.

Sedan dessa uppgifter i samband med senatsförhören offentliggörande publicerats, framträdde för övrigt denne "Kozlov" i svensk press och television. Han uppgav då bl.a., att han tillhört den sovjetiska säkerhetstjänsten.

Med anledning av de sålunda framkomna uppgifterna anmodade regeringen rikspolisstyrelsen att göra en så fullständig utredning som möjligt. Denna inleddes i juni förra året. Ingående samtal har bl.a. förts med de båda i Israel bosatta uppgiftslämnarna Sjifrin och "Kozlov". I en rapport som av rikspolischefen den 5 december 1973 överlämnades till statsministern redovisas utredningen. Statsministern överlämnade samma dag i sin tur rapporten till utrikesdepartementet. Rikspolisstyrelsens utredning är nämligen inte helt slutförd och kan därför inte användas som slutlig grundval för ett ställningstagande från regeringens sida om eventuella åtgärder. I samråd med rikspolisstyrelsen är utrikesdepartementet för närvarande i färd med att söka inhämta kompletterande material. Först när detta föreligger kommer regeringen att kunna ta ställning.

Det säger sig självt att dessa slag av undersökningar är utomordentligt svåra och grannliga. Varje ledtråd och varje spår

måste prövas utomordentligt noga. Jag kan försäkra, herr talman, att regeringen och de berörda myndigheterna gör sina undersökningar och sin prövning med all nödig omsorg. Här ligger också att det tyvärr inte är möjligt att på detta stadium i större omfattning än här har skett ge offentlighet åt de uppgifter som hittills framkommit.

1974-01-16

1974-01-18
ds Engfeldt, ED

ex t.
kab.sekr.
amb. Björk
polchefen för ben. utarb. av utkast t svar
bitr. polch.
rättsch.
utr.min.sekr.

18 JAN 1974
P 2 En

Till Herr utrikesministern Andersson

Interpellationen framställd av

herr Björck i Nässjö

Ärendemening

Ang. Raoul Wallenbergs öde

Överlämnas den

1974-01-17

Enligt uppdrag

Lenn Hj. K.

74-01-18

Ex t Utr.ministern
Statsr Sigurdson
Amb Björk
Ds Hyltenius

INTERPELLATION

till herr utrikesministern

I ett memorandum den 6 februari 1957 meddelade den sovjetiske utrikesministern Gromyko att de ryska myndigheterna, trots noggranna efterforskningar, inte lyckats finna andra upplysningar om förutvarande svenske konsuln i Budapest, Raoul Wallenberg, än en rapport från chefen för sjukvårdstjänsten vid Ljubljankafängelset, enligt vilken fången "Walenberg" avlidit den 17 juni 1947.

Åtskilliga personer har emellertid vittnat om att Raoul Wallenberg varit vid liv långt efter detta. Det rör sig om ett tiotal vittnesutsagor från sinsemellan helt skilda källor vilka man kan tillmäta trovärdighet. Man torde med stor säkerhet kunna säga att Raoul Wallenberg varit i livet betydligt senare än 1947.

Svenska regeringsframstötar för att bringa klarhet i Raoul Wallenbergs öde har hittills varit utan resultat. Atminstone enligt vad som kommit till allmänhetens kännedom är det emellertid åtskilliga år sedan framstötar från officiellt svenskt håll skedde till de sovjetiska myndigheterna i ärendet.

Vid förhör inför ett amerikanskt senatsutskott under förra året angående förhållandena i ryska fångläger framkom uppgifter som tyder på att Raoul Wallenberg varit vid liv så sent som 1962. Uppgifterna härrör sig från en före detta kapten i ryska kontraspionaget som hoppat av och flytt från Sovjet. Han uppger sig 1962 ha sett Wallenberg i ett fångläger på fängelseön Wrangels land utanför Sibirien.

Vittnesmål finns även som tyder på att Wallenberg 1966 levde i ett interneringsläger i Sibirien.

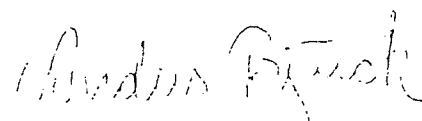
Mycket pekar sålunda på att Wallenberg för några år sedan var i livet.

Mot bakgrund av detta bör man från svensk sida ånyo vidtaga åtgärder för att bringa klarhet i Raoul Wallenbergs öde.

Med hänsyn till ovanstående hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr utrikesministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder från regeringens sida föranleder de förnyade vittnesmålen om Raoul Wallenbergs öde?

Stockholm den 16 januari 1974.

Anders Björck (m) 110

Utkast till standardsvar på brev till statsrådsberedningen
och UD angående Raoul Wallenberg

Åberopande Edert brev angående Raoul Wallenbergs öde ber jag få erinra om att svenska regeringen under årens lopp vidtagit en stor mängd åtgärder för att få klarhet i vad som hänt Wallenberg sedan han i januari 1945 tillfångatogs av de sovjetiska trupperna i Budapest. Varje spår och ledtråd har noga följts upp. Landets stats- och utrikesministrar har ett flertal gånger tagit upp ämnet med Sovjetunionens ledare. Såväl i riksdagen som genom officiella publikationer har denna verksamhet successivt offentligt redovisats. Alltjämt, ^{mer än} ~~nära~~ 30 år efter det att Wallenberg försvann, når uppgifter om honom svenska myndigheter. Dessa spår följs även fortsättningsvis med all möjlig omsorg. Ingenting har dock hittills framkommit som innebär en slutgiltig bekräftelse på vad som hänt honom.

Regeringen har under senare år inte ansett att det gått att komma längre genom framställningar till den sovjetiska regeringen. Självfallet kan dock nya omständigheter eller nya upplysningar komma att motivera ytterligare sådana åtgärder.

Enligt uppdrag:

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen

Ur Edelstam, AC

Ex + bil. t.:

Utrikesministern

Kabinettssekr.

Statssekr. T. Peterson, SB

Rikspolischefen

Polchefen

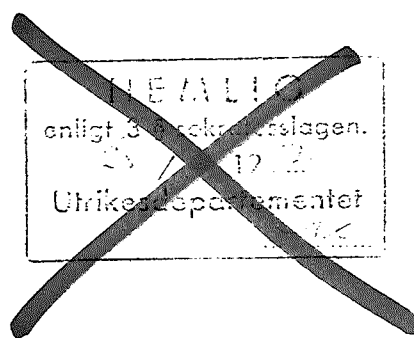
Bitr. polchefen

1974-02-25

PROMEMORIA ✓

1974-02-25

P 2 Eu I

STRÄNGT FÖRTROLIG

Raoul Wallenberg
(1 bil.)

./.

✓
Direktören i Nobelstiftelsen Stig Ramel har skickat i kopia bifogade brev 1974-02-20 till Förenta Staternas utrikesminister Henry Kissinger. I brevet, som tillkommit på hans eget initiativ, ber Ramel Kissinger om möjligt påskynda det amerikanska svaret på svenska ambassadens framställning om uppgifter angående eventuella sovjetiska fångläger på Wrangelön och om uppgiftslämnarnas Schiffrin och "Kozlov" tillförlitlighet. ✓ ✓

Brevet innehåller en felaktighet. Ramel säger att "Kozlovs" uppgift om att Wallenberg vistades i ett läger på Wrangelön i början av 1960-talet vidimerades av "många andra vittnen". Så är emellertid inte fallet. Såvitt vi vet, är "Kozlov" den ende som lämnat denna uppgift.

Axel Edelstam

Axel Edelstam

NOBELSTIFTELSEN

THE NOBEL FOUNDATION

VERKST. DIR.

S-114 36 STOCKHOLM
STUREGATAN 14

February 20th, 1974.

The Honorable
Secretary of State
Henry A. Kissinger
Department of State
Washington, D.C.

Dear Mr. Secretary:

Because of the tremendous achievements you have made in the quest for peace, people from different parts of the world, I am sure, are writing to you in order to get your help and assistance for causes related to peace. Even if I know you must be flooded with such requests, I take the liberty to ask you if you could do something to spread light on the fate of the Swedish diplomat, Raoul Wallenberg, who saved thousands from death during the Second World War but was himself cruelly and unjustly punished.

As you might know, Sweden during the Second World War sent the US educated Raoul Wallenberg to its legation in Budapest as a special representative to aid in the rescue of Hungarian Jews. Wallenberg issued passports to thousands of Jews in Hungary certifying that the holders were entitled to the protection of the Swedish Government. However, Wallenberg did not confine his activities to issuing batches of safe-conduct document. It is generally recognized that Raoul Wallenberg through his efforts saved thousands of Hungarian Jews from German extermination camps.

In early 1945 Wallenberg disappeared in Budapest, taken as a prisoner by the Soviet Army. Continuous requests by the Swedish Government to the Soviet authorities for his release have been left without satisfactory answers.

Last year a Russian born Israeli citizen, Avraham Shifrin, handed over to the Subcommittee to investigate the Administration of the Internal Security Act and other Internal Security Laws (a Subcommittee of the Committee on the Judiciary of the US Senate) a written statement by a former Soviet citizen called "Kozlov". According to "Kozlov", who is now living in Israel, Raoul Wallenberg was in the early 1960:ies detained at a prison camp on Wrangel Island. Many other witnesses have relayed the same information.

The Swedish Government is now trying to evaluate the information given by "Kozlov" to the Subcommittee. I understand

NOBELSTIFTELSEN

THE NOBEL FOUNDATION

VERKST. DIR.

S-114 36 STOCKHOLM
STUREGATAN 14

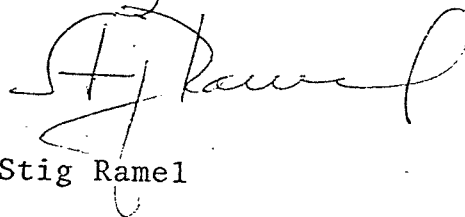
2.

that the Swedish Embassy in Washington has asked for the assistance of State Department in this context. It would be of greatest value to obtain all data about the prison-camp on Wrangel Island. Certainly also information about the reliability of Avraham Shifrin and of "Kozlov" would be of great help.

Raoul Wallenberg's old mother, Mrs. Maj von Dardel, now in her 80:ies, has fought for her son with a courage and tenacity that can only arouse the highest admiration. It is on her behalf that I write this letter.

If you, Mr. Secretary, through personal influence could help in spreading light on this case it would of course be more than appreciated.

Sincerely yours

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'Stig Ramel'. The signature is fluid and cursive, with a large loop at the end.

Stig Ramel

SR/ME

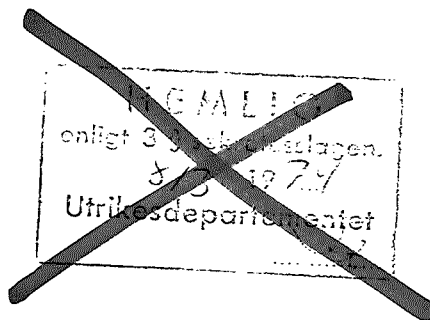
1974-03-08

P 2 Ew²

Ex t:

Statsministern
Statssekr. T. Peterson, SB
Rikspolischefen
Polisintendenten Gösta Danielsson
Utrikesministern
Kabinettssekr.
Bitr. polchefen

STRÄNGT FÖRTROLIG

Raoul Wallenberg: uppgifter av f.d. bulgariske medborgaren
Assen Konstantinow

Utrikesministern uppringdes för två dagar sedan av Raoul Wallenbergs mor, fru Maj von Dardel, som bad honom ta emot en f.d. bulgarisk medborgare som hon uppgav hade intressanta upplysningar att lämna om Raoul Wallenberg. Hon hade själv tagit emot honom. Med vid det samtalet hade varit f.d. byråchefen Otto Danielsson.

På utrikesministerns anmodan gjorde jag per telefon upp med personen ifråga att träffa honom och han kom idag till utrikesdepartementet.

Han berättade därvid följande. Hans namn var Assen Konstantinow och han var f.d. bulgar. Han hade fortfarande nära släktingar i Bulgarien och var därför utomordentligt angelägen om att hans namn inte skulle komma ut. Jag lovade honom detta och lovade också på hans begäran att han skulle få en skriftlig bekräftelse härpå. Han hade 1963 blivit arresterad och dömts till fyra års lägervistelse därför att han vägrat samarbeta med ryssarna ifråga om militär forskning. 1966 hade han placerats i ett läger med enbart utlänningar, nr 124 i Sevidovoi i Sibirien. Där hade han fått arbeta med stenbrytning. Han hade i lägret, trots att det var förbjudet, kommit i kontakt med ett betydande antal medfångar. Bland dessa befann sig Raoul

Wallenberg, med vilken han hade haft tillfälle samtala flera gånger. Denne hade haft lättare arbete i lägret. Han hade berättat för K. att han vistats i ett flertal olika läger under årens lopp. Han hade också uppgivit för K. att det fanns andra svenskar i lägret.

År 1967 hade K. till sin egen och medfångarnas stora förvåning fått lämna lägret. Han hade därvid avlagt ett löfte att inte tala om detta och att i fortsättningen samarbeta med ryssarna inom sitt forskningsområde. På en resa påföljande år från Bulgarien till Sovjetunionen hade han lyckats hoppa av tåget och fly genom Jugoslavien, Österrike, Schweiz till Västtyskland där han hade begärt politisk asyl. Han hade därvid blivit trakasserad av den amerikanska underrättelsetjänsten som hade hotat att sända honom tillbaka till Bulgarien om han inte försåg dem med alla uppgifter som de begärde. Han hade därför beslutat lämna Västtyskland och slå sig ned i Sverige. Han bodde här sedan 1968. (adress Kometvägen 11, Täby, tel 768 44 58)

Jag frågade honom om han tidigare berättat om detta läger för utlänningar och dess fångar för myndigheterna här eller utomlands. Han förklarade att det hade han inte gjort. Han hade kort efter frigivningen samlat en mängd uppgifter om de övriga lägerfångarna, som han då mindes väl, i en anteckningsbok. Denna hade han stoppat i en plåtlåda som han gömt på en plats i Bulgarien som bara han kände till. Som förklaring till att han inte tagit kontakt med några av de tyska lägerfångarnas anhöriga under sin tid i Västtyskland sade han att han då hade så många svårigheter av praktisk art att han inte gjort detta. Inte heller i Sverige hade han berättat något i detta ämne. Det var först när han sett de två TV-programmen nyligen om Raoul Wallenberg som han kommit att tänka på att han träffat denne i lägret och som han därför vänt sig till hans mor.

Jag ville vid detta första samtal inte pressa på för mycket. K. gjorde ett nervöst intryck men var i övrigt sammanhängande och klar i sin framställning. Han talar relativt god svenska. Han sade sig ha bråttom idag då han skulle göra en resa till Tyskland på några veckor med avresa på söndag. Den 1 april skulle han vara tillbaka. Jag bad honom under mellantiden i lugn och ro försöka tänka över alla omständigheter med Wallenberg, kring sina sammanträffanden i lägret och att skriva ned dessa på ett så klargörande sätt som möjligt. Han kunde gärna göra det på tyska om han föredrog det språket framför svenska.

K. förklarade sig villig att göra detta. Han underströk dock att hans namn inte fick förekomma i sammanhanget. Han sade att han var utsatt för ständiga trakasserier från bulgarisk sida. Ambassaden här hade försökt kidnappa honom. Hans far och syster levde fortfarande i Bulgarien. Han kunde inte riskera att de skulle få ytterligare svårigheter för hans skull. Jag försäkrade honom att hans namn inte skulle nämnas utåt. Vi kom överens om att jag skulle ringa honom i början av april och att vi då skulle ha ett nytt sammanträffande. K. avslutade vårt samtal med att säga att han skulle vara mycket glad om han med sin berättelse skulle kunna hjälpa en medfånge. Han trodde dock inte för sin del att ryssarna skulle någonsin släppa Raoul Wallenberg. Det skulle utlösa en alltför stor skandal.

Axel Edelstam

Axel Edelstam

ARKIVEXEMPLAR

1974-03-12

Herr Arne Havsvik

870 15 UTANSJÖ

Dnr 2444		
Avd P	Grp 2	Mål Eu ^I

Vitbok om Raoul Wallenberg

Med anledning av Ert brev den 11 mars angående vitbok om Raoul Wallenberg ber jag få meddela att dessa (en utkom år 1957 och en år 1965) finns till försäljning hos

Fritzes Kgl. Hovbokhandel
Fredsgatan 2
Stockholm

samt även hos

Allmänna Förlaget AB
Gustaf Adolfs torg 22-24
Stockholm

Enligt uppdrag:

Lars Bergquist
Kansliråd

Ifylles av postexp

Avsändt med			
☐ sv kurir	☐ utl kurir	☐ luftpost	☒ vanlig post

Avsändn datum Sign

13/3-74 ws

Kungl. Utrikesdep.
Stockholm

Utauszj

11 Mars 1974

ANK. UTRIKES		
Dnr 233/7283		
12. MRS 1974		
Avd	Gf	Mst
P	2	En

W

Undertecknad för härigenom vördsamt fram-
föra en förfrågan betr. U.D.'s Vitbok rörande
Sr. Diplomaten Ravel Wallenburgs uppdrag
i Budapest under 2:a världskriget - dess
prisuppgift, å berörda vitbok och om den kan
lev.

Efter ödest v. svar, intas jag med beaktell-
ning å / exp.

Samtidigt vill jag också här överbringa
mina bästa hälsingar till U.D.'s samliga
hjärtkänna och att vi alla kan se
framtiden an med god tillförsikt.

Vördsamt

12/3-74
hbr tit

Grnellars

oferr ✓
Gene Savors
87015 Utauszj

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Ur Edelstam, AC

Ex + bil t:

Utrikesministern

Kabinettssekr.

Statssekr. Peterson, SB

Rikspolischefen

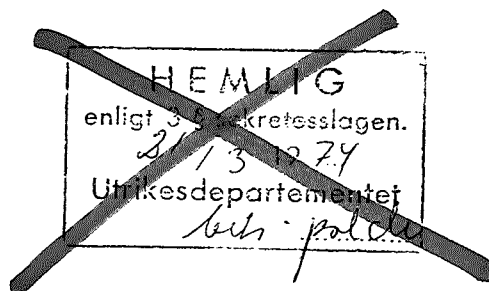
Bitr. polchefen

Exp 74 03-21 / AB

PROMEMORIA

1974-03-21 ✓

STRÄNGT FÖRTROLIG

Raoul Wallenberg
(2 bil.)

./1-2

Raoul Wallenbergs mor, fru Maj von Dardel, har till mig
översänt, för vidarebefordran till intresserade instanser,
de två handlingar, som återfinnes bifogade.

1. Den ena utgöres av en skriftlig försäkran av f.d. bulgariske medborgaren Assen Konstantinow att han under tiden
20 augusti 1966 - 20 november 1967 träffat Raoul Wallenberg
i arbetsläger i Sovjetunionen (jfr min PM 1974-03-08 om
samtal med K.).

2. Den andra är ett brev från dr Arvid Fredborg 1974-03-11,
vari han bekräftar vissa uppgifter om fångsläger på Wrangel-
ön, som han lämnade muntligen vid ett telefonsamtal med fru
von Dardel i februari (jfr min PM 1974-02-19 om Fredborgs
samtal med utrikesministern).

De uppgifter som anges i de båda handlingarna är således
redan kända för oss.

Axel Edelstam

Axel Edelstam

897

Jag vill förklara att jag hade träffat herr
 Paul Wallenberg personligen på tiden
 20 augusti 1966 - till 20 november 1967
 då arbetade jag i Missionen. Jag vill
 deklarerat att Paul Wallenberg dog året 1942
 i Gulbjanfängelset i Moskva, eftersom jag
 hade träffat honom på den tiden, att alla
 bilder som jag hade sett vid min vistelse med
 herr Leóldor Höumer med honom

Gustafsen den 5 Mars 1977

Leóldor

Skrevet i min värdare

Gustafsen den 5 Mars 1977

Otto Gustafsen

Intyg av Professor Assen Konstantinov

Fil. dr ARVID FREDBORG

FL-9497 TRIESENBERG No. 384 (LIECHTENSTEIN)
TEL.: TRIESENBERG 2 28 34
TGA: BURDI, TRIESENBERG

Triesenberg den 11 mars 1974.

Bästa Fru von Dardel,

Under mitt besök i Sverige i februari lovade jag att per brev bekräfta vad jag sade Er muntligen per telefon. Till följd av min arbetsbörda har det först kunnat bli nu.

Våren 1967 råkade jag i Tyskland i olika sammanhang genom förmedling av olika vänner personer som kommit från Ryssland. Jag var då intresserad av en speciell aspekt på den ryska utvecklingen och ställde mina frågor där-efter. Vid ett tillfälle hade jag ett samtal med två personer, en bildad tysk, som tillbragt åtskilliga år i olika läger, och en tysktalande person som tro-ligen var hantverkare. Jag fick intrycket av hans uttal, att han var eller i varje fall kunde vara volga-tysk.

Samtalet med dessa två rörde den allmänna utvecklingen i Sovjetunionen. Därunder kom frågan om de politiska fångarna och lägren upp. Därvid nämndes en rad namn, varav jag minns, att jag hört några tidigare. Hantverkaren om jag så får kalla honom, nämnde därunder några ord om Wrangel-ön, där han själv varit (ovisst i vilken egenskap men enligt mitt intryck då icke som fånge) några månader (tre ?), och där man bland annat förvarade ett antal utlänningar, som icke skulle dödas men hållas strängt incomunicado. Det är möjligt, att jag missminner mig, men jag har intrycket att det icke rörde sig om ett läger i vanlig mening. Tysken " trodde " att på Wrangel-ön bl.a. förvarades några amerikanska flygare, som blivit nedskjutna. Jag har intrycket, att detta skett i krigets slutskede men är ej säker på att detta icke är en eftertionalisering från min sida. Vidare skulle några framstående pol-lacker ha varit där.

Medan detta sades nickade den andre tysken god mening och sade, att han hört något liknande under sin tid i Ryssland.

Dessvärre var detta inslag, som blott varade några minuter under ett samtal på flera timmar, för mig av mindre intresse. Jag ställde ingen fråga och kom helt enkelt icke att tänka på Raoul Wallenberg. Att saken över huvud taget stannat i mitt minne berodde på namnet Wrangel.

Jag har rannsakat mitt minne för att finna något ytterligare men misslyckats. Som Fru von Dardel vet kan man ha vaga hågkomster, som man ej är säker på att de placeras i rätt sammanhang. Jag trodde ett slag, att jag hade en uppteckning av detta samtal men har ej kunna hitta något.

Förmodligen är detta för Eder av ringa eller intet värde.

Med de bästa hälsningar,

Eder

Arvid-Adolf

PM 1974-03-26
Edelstam, AC

Ch tel nr 99 t Washington
1974-03-26, Edelstam, AC

P 2 En I

UTRIKESDEPARTEMENTET

25/3-74

Kopia till: Från
Ink
Via

SVENSK WASHINGTON Antal 1974-03-25

CABINET STOCKHOLM

Avd.	Gr.	M&I.
HP	1	Ue
P	2	En I

FÖR WACHTMEISTER.

VID ETT BESÖK SOM JAG IDAG NÄRMAST AV ARTIGHETSSKÄL AVLADE
HOS DEN I HARTMANS FRÅNVARO FUNGERANDE EUROPA-CHEFEN
I STATE DEPARTMENT WELLS STABLER, FÖRKLARADE DENNE, SEDAN
VI UTBYTT NÅGRA INLEDNINGSORD OM DET SNABBA AGREMANGS-
BEVILJANDET, ATT HAN TYVÄRR HADE TVÅ MERA ALLVARLIGA
FRÅGOR ATT TA UPP MED MIG.

DEN FÖRSTA GÄLLDE DEN FÖRESTÅENDE VIETNAMKONFERENSEN I
STOCKHOLM, VARÖVER UTRIKESMINISTER KISSINGER BLIVIT
"CONCERNED". STABLER NÄMNDE ATT HAN INSTRUERATS FRAM-
FÖRA DETTA BEKYMME TILL SVENSKA REGERINGEN OCH ATT HAN
FÖRST TÄNKT GÅ DEN SEDVANLIGA VÄGEN VIA AMBASSADEN I
STOCKHOLM, MEN ATT HAN BESLUTAT SIG FÖR ATT ISTÄLLET
UTNYTTJA MITT BESÖK FÖR ATT BE MIG VIDAREBEFORDRA FÖLJANDE
UTTALANDE, SOM HAN LÄSTE UPP FÖR MIG:

"IT IS OUR VIEW THAT AN OFFICIAL CONTACT BETWEEN SWEDEN
AND THE PRG-DELEGATION WOULD BE INAPPROPRIATE AND NOT IN
KEEPING WITH US-SWEDISH INTERESTS. WE TAKE THE SAME
POSITION WITH RESPECT TO ANY OFFICIAL ENDORSEMENT OF THE
STOCKHOLM CONFERENCE ON VIETNAM"

STABLER HADE INGA YTTERLIGARE KOMMENTARER TILL UTTALANDET.

DEN ANDRA FRÅGAN GÄLLDE ETT BREV SOM STIG RAMEL PÅ BEGÄRAN
AV FRU MAJ VON DARDDEL SKRIVIT TILL KISSINGER MED FÖRFRÅGAN
OM NÅGOT YTTERLIGARE KOMMIT TILL AMERIKANSK KÄNNEDOM ANGÅENDE
RAOUL WALLENBERG. STABLER NÄMNDE ATT SVARSBREVE, SOM KISSINGER
SJÄLV UNDERTECKNAT, GICK UT PÅ ATT EN UNDERSÖKNING AV STATE
DEPARTMENTS ARKIV TYVÄRR UTVISAT ATT NÅGOT MATERIAL EJ FANNS
SOM KUNDE KASTA LJUS ÖVER RAOUL WALLENBERGS ÖDE. JAG UTLOVÅ-
DES EN KOPIA AV BREVET SOM SÄNDS IN MED KURIR.

SLUTLIGEN ÅTERKOM VI TILL AMBASSADÖRSFRÅGAN, VARVID STABLER
NÄMNDE ATT SENATEN TAR FERIER MELLAN 11 OCH 22 APRIL
VILKET KAN KOMMA ATT NÅGOT FÖRDRÖJA KONFIRMERINGEN AV
STRAUSZ-HUPE, FÖR DEN HÄNDELSE UTRIKESUTSKOTTET INTE SKULLE
BESLUTA SIG FÖR ATT BETRAKTA ETT MUNTligt FÖRHÖR MED
STRAUSZ-HUPE SOM ONÖDIGT EFTERSOM HAN FÖRHÖRTS TVÅ GÅNGER
REDAN I SAMBAND MED TIDIGARE UTNÄMNINGAR.

JAG NÄMNDE ATT DU ÖVERVÄGDE ATT ANLÄNDA STRAX EFTER 1 MAJ
OCH FRÅGADE HUR LÅNG VÄNTETID SOM KUNDE FÖRUTSES INNAN
KREDITIVBREVET KUNDE ÖVERLÄMNAS. ENLIGT STABLER BRUKADE
PRESIDENTEN TA EMOT NYANLÄNDA AMBASSADÖRER SEDAN MAN FÅTT
IHOP EN GRUPP PÅ NÅGRA STYCKEN. MAN FICK DÄRFÖR RÄKNA
MED EN VÄNTETID PÅ ETT PAR VECKOR. ENLIGT GÄLLANDE ORDNING
KUNDE NYANLÄND AMBASSADÖR TRÄDA I OFFICIELL FUNKTION SÅ
SNART HAN ÖVERLÄMNAT KOPIA AV KREDITIVBREVET TILL UTRIKES-
MINISTERN, VILKET KUNDE SKE OMEDELBART EFTER ANKOMSTEN.

LIDGARD

PM 1974-04-03
Ur Edelstam, AC

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

1974-03-26

Nr 491

WASHINGTON

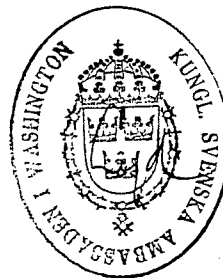
Utrikesdepartementet
STOCKHOLM

73 491
P 2 Ex I

FÖRTROLIG

Skrivelse från Henry A. Kissinger rörande Raoul Wallenberg
✓(1 bil.)

Överlämnas av ambassaden i Washington under åberopande

gle

P 2 E v

Avskrift av skrivelse från utrikesminister Kissinger
till direktör Ramel, Nobelstiftelsen

Dear Mr. Ramel:

Thank you for your letter of February 20, 1974, in which you request certain information concerning the fate of Mr. Raoul Wallenberg, on behalf of his mother, Mrs. Maj von Dardel.

First, let me say that I sympathize deeply with the efforts of Mrs. von Dardel to find out definitely what happened to her son. It is indeed tragic that so many years after the end of World War II her son's fate remains undetermined. Further, I am fully conscious of the humanitarian contribution made by Mr. Wallenberg in saving so many from the Nazi concentration camps.

In response to your request and that of the Swedish Government, a search was made of our files to determine if the United States Government possessed any information which might be helpful in sheedding additional light on the fate of Mr. Wallenberg. Unfortunately, this search disclosed no data in our files which would be of assistance in clarifying Mr. Wallenberg's fate, and the Swedish Government will be informed accordingly.

I am sorry that my reply cannot be more encouraging.

Best regards

Henry A. Kissinger

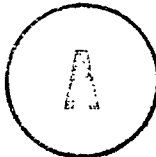
ARKIVEXEMPLAR

Kanslirådet W Carlgren, BE

1974-04-02

Fru Maj von Dardel
Auravägen 25

182 62 DJURSHOLM

Dnr 149		
Avd P	Grp 2	Mål Eu I

Uppgift i passliggare om Raoul Wallenberg

Åberopande dagens telefonsamtal får jag meddela att följande uppgift om pass för Raoul Wallenberg finnes i departementets passliggare:

"Blå Bok:

N:o 248

30 juni 1944.

M. W a l l e n b e r g (Raul-Gustaf), sujet suédois, Secrétaire à la Légation de Suède à Budapest, se rendant à l'étranger,
Jusqu'au 31.12.1944.

M. Raul Gustaf Wallenberg, a Swedish subject, Secretary to the Swedish Legation in Budapest, who now proceeds abroad.

den schwedischen Staatsangehörigen Herrn Raul Gustaf Wallenberg, Sekretär an der Schwedischen Gesandtschaft in Budapest, welcher sich ins Ausland begibt."

Passet var alltså vid utfärdandet tydligen giltigt till den sista december 1944. Emellertid är det ju inte uteslutet, att beskickningen i Budapest dessförinnan kan ha förlängt passet utan att-under de kaotiska förhållanden som rådde - uppgift härom inkommit till utrikesdepartementet.

I tjänsten

Wilhelm Carlgren

Ifylles av postexp

☐ Avsant med

☐ sv kurir

☐ utf kurir

☐ luftpost

☒ vanlig post

Avsändn datum

2.4.74

Sign

B8

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Ur Edelstam, AC

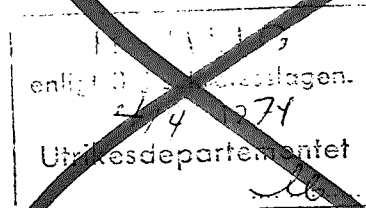
PROMEMORIA

1974-04-03

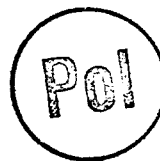
Ex + bil t:

Statsministern
Utrikesministern
Kabinettssekr.
Statssekr. T. Peterson, SB
Rikspolischefen
tjfr polchefen

sep 74 04-04/16

STRÄNGT FÖRTROLIG

Raoul Wallenberg
(1 bil)

Direktören i Nobelstiftelsen Stig Ramel skickade den 20 februari ett brev till Förenta staternas utrikesminister Henry Kissinger, i vilket Kissinger ombads om möjligt påskynda det amerikanska svaret på svenska ambassadens framställning om uppgifter angående eventuella sovjetiska fångläger på Wrangelön och om uppgiftslämnarnas Schifrin och "Kozlov" tillförlitlighet. Jfr min PM 1974-02-25.

./.

Kissinger har numera besvarat Ramels brev. En kopia av svaret har av State Department tillställts ambassaden i Washington. Texten bifogas. I detta uttalar Kissinger, som personligen underskrivit brevet, att en genomgång har gjorts i amerikanska regeringsarkiv för att fastställa om däri fanns några uppgifter som skulle kunna bidra till att kasta ytterligare ljus över Raoul Wallenbergs öde. Tyvärr hade vid denna undersökning inte framkommit några uppgifter som skulle kunna vara till nytta i det sammanhanget. Kissinger tillägger att svenska regeringen kommer att underrättas i enlighet härmed.

Om det officiella amerikanska svaret kommer att få samma innehåll som detta brev - och detta förefaller sannolikt - innebär detta, att amerikanska regeringen inte är beredd att lämna några uppgifter om Wrangelön eller om de två uppgiftslämnarna Schifrin och "Kozlov".

Axel Edelstam
Axel Edelstam

aka

Avskrift av skrivelse från utrikesminister Kissinger
till direktör Ramel, Nobelstiftelsen

Dear Mr. Ramel:

Thank you for your letter of February 20, 1974, in which you request certain information concerning the fate of Mr. Raoul Wallenberg, on behalf of his mother, Mrs. Maj von Dardel.

First, let me say that I sympathize deeply with the efforts of Mrs. von Dardel to find out definitely what happened to her son. It is indeed tragic that so many years after the end of World War II her son's fate remains undetermined. Further, I am fully conscious of the humanitarian contribution made by Mr. Wallenberg in saving so many from the Nazi concentration camps.

In response to your request and that of the Swedish Government a search was made of our files to determine if the United States Government possessed any information which might be helpful in shedding additional light on the fate of Mr. Wallenberg. Unfortunately, this search disclosed no data in our files which would be of assistance in clarifying Mr. Wallenberg's fate, and the Swedish Government will be informed accordingly.

I am sorry that my reply cannot be more encouraging.

Best regards

Henry A. Kissinger

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Ur Edelstam, AC

PROMEMORIA II

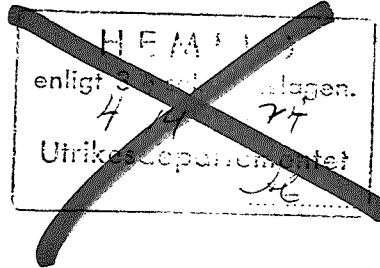
1925-1

Ex t:

Statsministern
Statssekr. T. Peterson, SB
Rikspolischefen
Polisintendenten Gösta Danielsson
Utrikesministern
Kabinettsssekr.
Tjef polchefen

1974-04-03

sep. 74-04-04 / He

STRÄNGT FÖRTROLIG

Raoul Wallenberg: uppgifter av f.d. bulgariske medborgaren
Assen Konstantinow

I en PM 1974-03-08 redovisade jag ett samtal med f.d. bulgariske medborgaren Assen Konstantinow som sade sig ha träffat Raoul Wallenberg i ett läger i Sovjetunionen år 1967. Då K. i det sammanhanget skulle resa utomlands kom vi överens om att jag skulle ta förnyad kontakt med honom efter hans återkomst i början av april.

Jag ringde idag K. och bad om ett nytt sammanträffande. Denne förklarade emellertid då att han var sängliggande p.g.a. ryggont och därför inte kunde komma till UD f.n. Jag frågade honom då om han kunde tänka sig att lämna en skriftlig redogörelse för sina sammanträffanden med Wallenberg. K. svarade dock ganska negativt. Han föredrog att tala med mig muntligen, sade han. Han hoppades att snart bli bättre och skulle själv ringa mig. Han hade blivit mycket irriterad, fortsatte han, då han efter sitt föregående besök hos mig hade blivit uppringd av flera personer som frågat honom om Wallenberg. Jag förklarade mig helt oskyldig till detta. Han påstod bestämt att han inte berättat om sina möten med Wallenberg för andra än fru von Dardel och mig. Då jag frågade vad det var för folk som hade ringt nämnde han ett namn, Söderkvist, men angav inte deras syften.

Axel Edelstam
Axel Edelstam

899

UTRIKESDEPARTEMENTET

Kopia till:

Andersson
Steyer
Polch

Från

Ink

Via

Antal

ex.

Avd.	Gr.	M&I.
P	2	Eul

SVENSK WASHINGTON 1974-04-04

CABINET STOCKHOLM

FÖR POLCHEFEN RE RAOUL WALLENBERG.

PRIMO. JOHN OWENS HAR IDAG VID BESÖK PÅ AMBASSADEN FÖR MIG OCH NILSSON FÖREDRAGIT INNEHÅLLET I EN SOM "SECRET" BETECKNAD PROMEMORIA, SOM CIA STÄLLT SAMMAN MED ANLEDNING AV VÅR FRAMSTÄLLNING OM UPPGIFTER BETRÄFFANDE SUIFRIN, "KOZLOV" OCH WRANGEL-ÖN. OWENS ANSÅG SIG EJ KUNNA LÄMNA OSS KOPIA AV PROMEMORIAN, SOM HAN DOCK UTFÖRLIGT ÅTERGAV.

SECUNDO. ENLIGT CIA FINNS INGA AVGÖRANDE BEVIS ("NO HARD EVIDENCE") PÅ ATT ETT ARBETS- ELLER FÅNGLÄGER EXISTERAR ELLER NÅGONSIN EXISTERAT PÅ WRANGEL-ÖN. MAN HAR ENDAST KUNNAT FINNA ATT ETT LÄGER PÅ ÖN OMNÄMNTS I DEN SCHWEIZISKA TIDNINGEN DER DUNDT (BERN) I EN ARTIKEL INFÖRD 28-29 JULI 1970.

TERTIO. SUIFRIN KARAKTÄRISERAS AV CIA SÅSNOM ICKE FULLT TILLFÖRLITLIG ("LESS THAN TOTALLY RELIABLE"). OM SUIFRINS ARBETSMETODER SÄGS FÖLJANDE: "DOES NOT CONDUCT HIS RESEARCH ON A SCIENTIFIC BASIS". HAN ANSES EJ VARA EN HELT STADIG PERSON. SOVJETISKA EMIGRANTER HAR LÄMNAT CIA SÅDANA UPPGIFTER I ANDRA FRÅGOR ÄN WRANGEL-ÖN, ATT SUIFRINS INFORMATIONER I DESSA FALL TVEKLÖST HAR KUNNAT KONSTATERAS VARA ORIKTIGA.

QUARTO. BETRÄFFANDE "KOZLOV" SÄGER CIA, ATT ORGANISATIONEN EJ HAR NÅGRA INFORMATIONER OM HONOM.

LEIFLAND

*Utrikesdepartementet
Raoul Wallenberg
C*

Raoul Wallenbergs pass

På begäran av fru von Dardel har jag till henne översänt utdrag ur departementets passliggare vad rör för hennes son Raoul Wallenberg 1944 utfärdat pass. Fru von Dardel har sedan bett mig att om möjligt undersöka vilken giltighetstid som kan ha gällt för de pass som andra medlemmar av svenska beskickningen i Budapest erhållit. Jag har idag ringt upp fru von Dardel och meddelat att jag inte kunde lägga fram exakt redovisning men att principerna för giltighetstiden på de av departementet utfärdade passen synes ha varit följande.

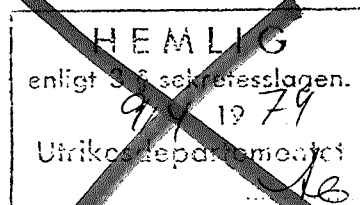
Utrikesförvaltningens diplomatiska personal och deras anhöriga synes som regel ha fått pass, vars giltighetstid växlat mellan ungefär 3-5 år. Vad beträffar pass för personer som rest i speciella uppdrag o.dyl. varierade giltighetstiderna från en eller annan månad till ett eller annat år. Avgörande synes ha varit vilken tidslängd uppdraget i fråga beräknades ta.

Fru von Dardel tackade för informationen. Hon fäste uppenbarligen vikt vid det förhållandet att hennes son efter den 1 januari 1945 kunnat gå omkring utan giltigt pass. Det föreföll som om hon skulle taga upp denna fråga med utrikesministern efter hans återkomst.

Jag har både i brev och muntligen framhållit att man ju kan tänka sig möjligheten att legationen i Budapest förlängt passet utan att underrättelse härom inkommit till departementet.

Wilhelm Carlgren
Wilhelm Carlgren

1974-04-08

P2 E₄ IEx t:Statsministern
Utrikesministern
Kabinettssekr.
Statssekr. T. Peterson, SB
Rikspolischefen
Tjfr polchefen

exp 74-04-09/16

STRÄNGT FÖRTROLIG

Raoul Wallenberg

Det amerikanska utrikesministeriet har nu lämnat ett officiellt svar på svenska ambassadens framställning i januari om uppgifter angående eventuella sovjetiska fångläger på Wrangelön och uppgiftslämnarnas Sjiifrin och "Kozlov" tillförlitlighet (jfr senast min promemoria 1974-04-03).

State Departments "deskofficer" för Sverige, John Owens, har sålunda vid besök på ambassaden den 4 april för chargé d'affaires Leifland föredragit innehållet i en såsom hemlig betecknad promemoria som the Central Intelligence Agency ställt samman. Owens hade inte ansett sig kunna lämna ifrån sig någon kopia av promemorian.

Enligt CIA finns inga avgörande bevis ("no hard evidence") på att ett arbets- eller fångläger existerar eller någonsin existerat på Wrangelön. Man har endast kunnat finna att ett läger på ön omnämnts i den schweiziska tidningen Der Bundt (Bern) i en artikel införd 28-29 juli 1970.

Sjiifrin karaktäriseras av CIA såsom icke fullt tillförlitlig ("less than totally reliable"). Om Sjiifrins arbetsmetoder sägs följande: "Does not conduct his research on a scientific basis". Han anses ej vara en helt stabil person. Sovjetiska emigranter har lämnat CIA sådana uppgifter i andra frågor än Wrangelön, att Sjiifrins informationer i dessa fall tveklöst har kunnat konstateras vara oriktiga.

P2

Beträffande "Kozlov" säger CIA, att organisationen ej har några informationer om honom.

Axel Edelstam

Axel Edelstam

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN
CANBERRA

1974-04-22

Kabinettssekreteraren Åström

STOCKHOLM

112

Ink.	29/4	19	74
Avd.	Gr.	Mål	
P	2	En	I

*a. a. -
AA
Jo
Ja
Ch
.11*

Raoul Wallenberg
✓ (2 bil.)

Käre Sverker,

Åberopande vårt samtal under sändebudskonferensen i Hongkong ber jag härmed få översända mitt brev till redaktören Möllerstedt den 8 februari med anledning av TV-programmen om Raoul Wallenberg. Som jag nämnde är det möjligt att Wilhelm Carlgren har behållit en kopia av brevet på arkivet. Men jag vill för säkerhets skull sända Dig ett exemplar.

*Hjärtligt vänskap
Din Ulf
Per*

Per Anger

CANBERRA

1974-02-08

Bil 1 hbr Anger
ASL rön den 22.9.1974

Anger, PW

Redaktör Gunnar Möllerstedt
Sveriges Radio/TV
STOCKHOLM

Dnr		
Avd	Grp	Mål
P	1	Anger

Raoul Wallenberg

I en artikel i Svenska Dagbladet den 4 februari som idag kommit mig tillhanda läser jag med stort intresse att ett program om Raoul Wallenberg inom kort kommer att visas i svensk TV. Då jag hade den stora förmånen att få samarbeta med Raoul Wallenberg i hjälparbetet för judarna i Ungern under kriget, vill jag ge några kommentarer med anledning av artikeln och intervjun med Eder.

Jag vänder mig härvid mot Edert uttalande att "Wallenbergs kamrater på legationen såg honom som en dumdristig, naiv person som överskred sina befogenheter". Verkligheten var en helt annan. Flera månader innan Raoul Wallenbergs ankomst hade legationen satt igång med att rädda judar undan nazisternas förföljelser. Vi var ju alla till 100 procent eniga om att allt måste göras för att rädda så många judar som möjligt undan nazisternas förföljelser. I själva verket tog vi ju alla på beskickningen mer eller mindre aktiv del i hjälparbetet för judarna. Vi började redan flera månader innan Wallenbergs ankomst med att utställa provisoriska pass och intyg av olika slag - vilka senare blev föregångare till de s.k. skyddspassen - för att hjälpa så många som möjligt,

Ifylles av postexp

Avsant med

☐ sv kurir☐ utl kurir☒ luftpost☐ vanlig post

Avsändn datum

Sign

främst de som hade närmare anknytning till Sverige i form av släktskap, affärer el.dyl. Våra resurser förslog emellertid inte så långt, varför vi begärde arbetsförstärkning och i och med Raoul Wallenbergs ankomst under sommaren 1944 kunde arbetet läggas upp efter större linjer. Vi slöt alla upp bakom Raouls räddningsarbete och utfärdandet av skyddspass. Det är emellertid att märka att det hela tiden gällde en oerhört svår avvägningsfråga, nämligen hur långt skulle man kunna gå i fråga om utfärdande av skyddspass och andra åtgärder utan att nazisterna gjorde processen kort mot oss, i vilket fall vi överhuvudtaget inte skulle kunna vara till någon hjälp mera. Vi fick ju ett avtal till stånd med Szálasi-regimen om godkännande av 5000 skyddspass och rätt att inkvartera innehavarna under vårt skydd i de s.k. svenskhusen. Givetvis stannade det inte därvid utan mångdubbelt antal utfärdades, hela tiden dock med viss begränsning till personer som mer eller mindre hade anknytning till Sverige. Därest man hade gett efter för frestelsen att utfärda skyddspass till var och varannan av den judiska befolkningen hade ju papperet definitivt förlorat sitt värde och dessutom hade nazisterna då snabbt fått klart för sig att vi saboterat överenskommelsen. Att vi inte tvekade när det gällde denna hjälpinsats framgår också av att vi frivilligt stannade kvar till "the bitter end". I december, när allt såg ut att braka samman och de ryska arméerna stod ante portas, fick nämligen minister Danielsson bemyndigande från utrikesdepartementet att själv avgöra om beskickningen skulle kvarbliva eller, medan ännu tid fanns, återvända till Sverige. Efter det han frågat medlemmarna på beskickningen valde vi att stanna kvar. Vi hoppades nämligen att vi genom vårt fortsatta arbete och närvaro trots allt skulle kunna avhålla de ungerska nazisterna från att i sista minuten, innan ryssarna trängde in i staden, spränga de s.k. svenskhusen, där våra skyddslingar var inkvarterade, i luften. Diskussioner om den rätta taktiken hade vi titt och tätt med Raoul. Raoul och jag var mycket goda vänner redan från tiden innan han kom till Ungern för hjälparbetet och jag har under årens lopp såväl offentligt i intervjuer och uttalanden som vid personliga samtal understrukit min stora beundran för den enastående insats Raoul gjorde i Ungern. Vi förstod varandra

fullständigt och Raoul var lika medveten som jag om att man inte kunde riskera beskickningens fortsatta existens i Budapest. Vi hade ju inte bara hjälparbetet för judarna på gång utan även Waldemar Langlets och Asta Nilssons visserligen mindre till omfattningen men inte desto mindre betydelsefulla insatser för Röda Korset och Rädda Barnen samtidigt som beskickningen hade ansvaret för en rad krigförande länders intressen i Ungern. Frågan var alltså hur långt man kunde spänna bågen och förvisso spände Raoul den mycket högt och vi var nog alla medvetna om att det hela kunde sluta med i värsta fall livet som insats för oss alla. Den goda saken segrade emellertid och vi lyckades hålla arbetet igång ända till slutet - med fullständigt hjältemodiga insatser inte minst från Raouls sida. Nazisternas likvidering av svenska beskickningen kom för dem för sent. Arbetet var redan fullgjort och ryssarna tog över.

./. För det intresse saken må ha ber jag få översända en kopia av en radiointervju jag gav i Ungern 1956, vari jag gör ett uttalande med anledning av det officiella beskedet den gången från Sovjetunionen om Raoul.

Per Anger

1756 P 2 En¹
Radio åttonde augusti 18.30.

Bil. 2 hbr. Anger -
Röster den 22. 4. 1974

Framför mej sitter just nu förste ambassadsekreteraren vid svenska ambassaden i Wien, Per Anger. Han var en av de sista svenskar som var tillsammans med Raoul Wallenberg. De samarbetade i Budapest 1944 och 1945.

Orsaken till att Raoul Wallenberg sändes ner till Budapest känner vi svenskar alla till, men vill Du ge en liten tillbakablick över det.

Efter den tyska ockupationen av Ungern i mars 1944 började på allvar förföljelserna av de ungerska judarna. Under början av sommaren likviderades nära nog samtliga judar som bodde på ungerska landsbygden. Ögonvittnen som besökte beskickningen gav oss autentiska skildringar av hur de olika delarna av Ungern rensades från judar.

Det blev en svår och prövosam tid som började för beskickningen och dess medlemmar. Visserligen hade några deportationer av judarna i själva Budapest inte börjat i någon större skala. Men det var ingen som trodde att Budapests judar i det långa loppet skulle skonas. Våra möjligheter att hjälpa alla dem som ställt sitt hopp till svenska legationen var i hög grad begränsade. Något måste emellertid göras och det snabbt, ty med varje dag försämrades judarnas läge. Till en början utfärdade vi provisoriska svenska pass för personer med speciellt nära anknytning till Sverige. För att undvika att passens värde minskades genom inflation blev vi tvungna att begränsa deras antal. Vi måste i stället hitta på andra utvägar och vår uppfinningsförmåga sattes på hårt prov. Då det var tydligt att våra krafter inte skulle räcka till för denna nya verksamhet, hemställde minister Danielsson hos utrikesdepartementet om förstärkning av beskickningens personal och det var då Raoul Wallenberg kom.

Hur lade Wallenberg upp sitt svåra och uppoffrande arbete?

Han upprättade nu en särskild avdelning med huvudsak-

ligen frivillig judisk arbetskraft som personal och med ett flertal kontor i staden på Pest-sidan. Hans stab uppgick så småningom till cirka 400 personer. På avdelningen utställdes skyddspassen, d.v.s. ett slags legitimationshandling, vari helt frankt förklarades, att innehavaren och hans egendom stod under svenska beskickningens beskydd till dess avresa till Sverige kunde ske. Svenska regeringen hade nämligen förklarat sig villig att mottaga samtliga judar som var försedda med skyddspass men då resan till Sverige omöjliggjordes på grund av tyskarnas vägran att ge genomresetillstånd inriktades arbetet på att söka rädda judarna på platsen, och de inkvarterades i särskilda hus, som beskickningen hyrt i Pest, de s.k. svenskhusen. Sedan Wallenberg anlant räddades på så sätt cirka 10.000 - 15.000 människor.

* Vilka egenskaper var det som gjorde Raoul Wallenberg så lämpad för denna krävande uppgift, egenskaper som Du personligen nära känner till?

Han var en stor idealist. Han utmärkte sig för ett enastående mod, var entusiastisk för uppgiften och var sällsynt uppslagsrik och en mästare att improvisera och hitta på lösningar för att bemästra de ständigt uppdykande nya svårigheterna. Jag kommer bl.a. ihåg en episod när Raoul en dag, när det såg som allra mörkast ut för judarna Budapest och vår verksamhet, d.v.s. kort efter pilkorsrevolutionen i oktober 1944, då stadens gator avspärrades och all trafik var förbjuden, kastade sig upp på en cykel och åkte runt till sina olika kontor för att uppmuntra och ge sina judiska medarbetare nytt mod, en färd som han företog med stora personliga risker. Ett annat exempel var den gången när nazisterna hade ockuperat svenska legationshuset och vi höll krigsråd om hur vi skulle klara situationen. Raoul utnyttjade då sina förbindelser med inrikesministerie och lyckades utverka att en gendarmeritrupp ställdes till vårt förfogande för att återtaga beskickningen. Raoul spelade härvid på den motsättning som rådde mellan den gaml

ungerska gendarmerikåren och nazisterna. Vi tågade alltså iväg med truppen till legationen och där förklarades för de snopna nazisterna att vaktombyte nu skulle ske och att gendarmeriet övertagit vakten på den svenska legationen.

När var den sista gången Du träffade Raoul Wallenberg?

Sista gången jag träffade Wallenberg var den 10 januari 1945. Han kom på ett kort besök och jag erinrar mig att jag vid detta tillfälle än en gång påpekade i vilken ytterst farlig situation Raoul befann sig och rådde honom att tills vidare flytta över till oss på Buda-sidan. Pilsorsarna var vid denna tidpunkt speciellt på jakt efter honom och han tog stora risker genom att fortsätta hjälpsamheten. Men Raoul ville inte höra på det örat. Jag kommer ihåg att vi vid detta tillfälle gav oss i väg på ett besök i det tyska SS-högkvarteret bl.a. för att söka få garantier för att judarna i svenskhusen inte skulle likvideras i sista minuten, en färd under det att bomberna fullständigt regnade ner i vår närhet. Ideligen fick vi bromsa upp bilen då vägen blockerades av döda människor, hästar, kullfallna träd och söndersprängda hus. Men Raoul tvekade aldrig inför faran. Jag frågade honom om han inte var rädd. "Nog är det kusligt ibland", sade han, "men det finns för mig inget annat val. Jag har åtagit mig denna uppgift och jag skulle aldrig kunna återvända till Stockholm utan att vara viss om att jag gjort allt som stod i mänsklig makt för att rädda så många olyckliga människor som möjligt."

RIKSPOLISSTYRELSEN
Säkerhetsavdelningen
Byrå B
Pint G. Danielsson

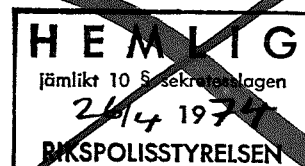
Stockholm
1974-04-26

I (1)

Ex 2 (2)

*Överlämnat av rikspolischefen
sitt utrikesminister d. 5. 1974
(jämte bilaga) AE*

*a. a -
AE*

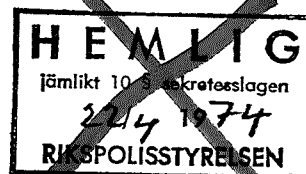

Förteckning över vissa promemorior i Raoul WALLENBERG-ärendet

1. PM 22.4.1974 angående uppgifter från f d bulgariske medborgaren Assen KONSTANTINOV.
2. PM 22.4.1974 angående uppgifter från österrikiske medborgaren Menachem MELZER.
3. PM 26.4.1974 angående uppgifter från f d ungerske medborgaren György (Georg) KARAP.
4. PM 25.4.1974 angående undersökning hos Tyska Röda Korset beträffande av "KOZLOV" namngivna tyska medborgare, internerade i Sovjetunionen (år 1962).

220 343	
2 - 8 MAJ	
P	2 Eet

G. Danielsson
G. Danielsson

Angående samtal i Raoul WALLENBERG-ärendet med statslöse f.d. bulgariske medborgaren Assen KONSTANTINOW.

I början av mars 1974 var KONSTANTINOW - i fortsättningen benämnd K - i förbindelse med fru Maj von Dardel och utrikesdepartementet, därvid han lämnade en del upplysningar om Raoul WALLENBERG, som han uppgav sig ha träffat i ett sovjetiskt arbetsläger år 1966. För att erhålla kompletterande upplysningar i ärendet samtalade undertecknad med K i dennes bostad - han var vid tillfället sjukskriven på grund av ischias - onsdagen den 10 april 1974 och erhöll därvid följande uppgifter.

K som är född den 5.10.1934 i Assenovo, Bulgarien, vistas i Sverige sedan den 8.12.1968 som politisk flykting. Hans fader avled 1954 och modern för ett par år sedan. År 1964 ingick han äktenskap med en bulgariska som i november 1968 avled i hjärtattack. I äktenskapet föddes tre barn som efter moderns död vistas i Östtyskland hos en kusin till K. Som nära anhörig har K en syster som till yrket är läkare och verksam i Sofia.

K uppfostrades i föräldrahemmet i likhet med sin syster. Efter avslutade gymnasiestudier började K år 1952 vid den tekniska högskolan i Sofia där han studerade keml. Efter ett par år fortsatte han studier i Sovjetunionen där han inskrevs vid tekniska högskolan i Dudinka vid Novosibirsk i Sibirien. I omkring fem år studerade han där fotokeml och återvände sedan till Sofia, där han hösten 1958 erhöll anställning vid ett forskningsinstitut. Under sin instituttid gjorde K en del uppfinningar inom fotokemiområdet.

I december 1965 arresterades K enär han vägrade att ställa sina forskningsresultat och patent till sovjetiska myndigheters förfogande. K misstänkte nämligen att de i Sovjetunionen skulle komma till militär användning vilket K av principiella skäl icke önskade medverka till. Efter en kortare tid försattes K på fri fot och återvände till forskningsinstitutet. Våren 1966 blev han dock ånyo arresterad av samma skäl som tidigare och blev nu dömd till två års fängelse och arbetsläger. I maj 1966 transporterades han med ett sovjetiskt flygplan från Sofia till Moskva åtföljd av tre vakter, två ryssar och en bulgar. Från Moskva transporterades han påföljande dag vidare i ett annat sovjetiskt flygplan - ett jetplan TU 104 - till Irkutsk i det Sibiriska höglandet omkring 400 mil öster om Moskva. Han åtföljdes på färd av två ryska vakter och färd tog omkring sex timmar. Från Irkutsk fördes han i bil till en plats omkring tio mil från staden Irkutsk i riktning mot Bajkalsjön. Där blev han av vakterna avlämnad vid ett arbetsläger, som var inhägnat och bevakat, och påbörjade därmed avtjäna sitt i Sofia ådömda straff.

Lägre hade beteckningen ZAVIDOVO-124 och hade enligt vad K erfor uppförts omkring sju månader tidigare. I lägre fanns omkring 3.000 internerade av skilda nationaliteter. De var förlagda i baracker av

olika storlek, de största avsedda för omkring 120 interner och de minsta för omkring 30.

Lägre var inhägnat med taggtråd och för dess bevakning fanns ett flertal vakttom uppförda. Förutom från dessa ombesörjdes bevakningen genom vaktpersonal med hundar patrullerande i lägre yttre gräns. Bevakningen underlättades genom att lägre var indelat i tre med stängsel skilda avdelningar av ungefär samma storlek. I en av avdelningarna fanns en för hela lägre gemensam filmsal, rymmande omkring 250 personer. Till denna fick internerna på icke arbetstid i omgångar bege sig för att se filmer och åhöra föredrag av propagandakaraktär. Det var vid sådana tillfällen som internerna hade möjlighet att samtala även med sådana som var förslagna inom andra avdelningar på området. Internerna sysselsattes med skilda arbetsuppgifter såväl inom som utom lägerområdet. K var under hela sin lägertid sysselsatt med arbete vid ett stenbrott beläget ett par kilometer utanför lägerområdet. Sammanlagt bestod arbetsstyrkan vid detta stenbrott av omkring 300 interner. Andra interner var sysselsatta vid ett grustag i närheten under det att andra var verksamma inom lägerområdet med en del mekaniska och liknande arbeten. Av allt att döma pågick samtidigt byggnation av något slag ej långt från lägerområdet. Material till denna byggnation var det tydligen internernas uppgift att bidra med.

Vaktpersonalen var förslagd i en byggnad strax utanför själva lägerområdet. En del av vakterna bodde dock i ett samhälle ej långt från området tillsammans med sina familjer. Vakterna var ryssar och iklädda bruna uniformer, vars axelklaffar var försedda med ett band av blå färg. Deras uniformsmössor hade även ett band i samma färg.

Angående internerna uppgav K att dessa icke var fångar, som straffats för allmänna brott, utan utgjordes av personer som råkat i krigsfångenskap under 1940-talet eller som av politiska eller liknande skäl blivit dömda till arbetsläger. De som tillhörde den förstnämnda gruppen var till åren komna och hade vistats i skilda läger tidigare. Det var främst tyskar och balter som hörde till denna grupp men även några österrikare och belgare. Bland övriga interner fanns polacker, tjecker, ungrare, rumäner, bulgarer, ukrainare och även holländare. Däremot fanns inga amerikaner, engelsmän, fransmän, spanjorer eller italienare. Angående eventuell förekomst av skandinaver uppgav K att han vid flera tillfällen under sammankomsterna i den tidigare omtalade filmsalen sammanträffat med en 65-årig man som enligt egen uppgift hette Raoul i förnamn. Som regel tilltalade internerna varandra endast med förnamn och kände därför oftast icke till varandras efternamn. K och Raoul talade tyska med varandra. K erfor att Raoul blivit tillfångatagen av ryssarna i början av år 1945 i Budapest. Raoul nämnde att han var svensk och att han haft något slag av tjänstgöring i Budapest vid den tiden. Efter tillfångatagandet hade han förts till Sovjetunionen och sedermera fått vistas i olika arbetsläger där. K minns att Raoul därvid bland annat nämnde lägerområdet Kolyma. Vidare nämnde Raoul att det fanns några andra svenskar i lägre men deras namn eller levnadsöden nämnde han icke något om. K träffade icke någon av dessa. Raoul tillhörde icke samma arbetslag som K utan var sysselsatt med arbeten inom lägerområdet. Ibland iakttog K att Raoul bar stora schabloner till ryska bokstäder, som skulle målas inom området och bilda ord och meningar av propaganda-karaktär - såsom lovsånger till arbetets ära m m. Raoul var för-

lagd i en barack för omkring 30 interner. Raoul fanns i lägret då K anlände dit i maj 1966. K såg honom dock icke efter augusti 1967 varför Raoul sannolikt förflyttades till ett annat läger då.

Bland övriga interner minns K en ungrare med förnamnet Ienö, som till yrket var kemist och i 65-årsåldern. Denne hade blivit arresterad 1956 under upproret i Ungern, då han ertappades skjutande på sovjetiska soldater. Han fördes sedan till Sovjetunionen för att sona sitt brott i arbetsläger. Han hade förflyttats mellan olika läger. K erinrade sig att Ienö därvid nämnde att han en tid arbetat i en gruva på Wrangel-ön. (I detta sammanhang uppgav K på fråga att han icke kunde erinra sig att Raoul nämnt något om att även han vistats på denna ö.) Under samtal fann K och Ienö att de hade många gemensamma bekanta i Budapest som K uppgav sig ha besökt år 1962. K fick under samtal även klart för sig var Ienö bodde i Budapest. För ett par år sedan anlände ett vykort till K:s tidigare adress i Bulgarien. Kortets avsändare var Ienö, som då tydligen uppehöll sig i Ungern, varför han sannolikt blivit frigiven från det sovjetiska arbetslägret. Det var K:s syster som berättat om kortet som finns kvar i Bulgarien.

Internerna i lägret var isolerade från yttrevärlden. De tilläts ej skriva brev och ej heller mottaga brev eller paket från anhöriga eller andra personer. Däremot hade vaktpersonalen sådan möjlighet. En av vakterna - med förnamnet Mihail - omtalade vid ett tillfälle att hans dotter på grund av sjukdom var i behov av en viss sorts medicin som var svåråtkomlig i Sovjetunionen. K rekommenderade då Mihail att skriva till K:s syster i Bulgarien med hälsningar från K och be att få den åtråvärda medicinen sig tillsänd. Detta lyckades och Mihail var mycket tacksam för K:s hjälp. Detta utnyttjade K senare på så sätt att han ombad Mihail att skriva till K:s advokat och be denne söka förmå de sovjetiska myndigheterna att förkorta K:s strafftid. K:s fysik hade på grund av det hårda arbetet i stenbrottet blivit mycket svag och detta var orsaken till K:s framförda begäran. Tydligen villfor Mihail K:s begäran enär advokaten en kort tid därefter lyckades få K frigiven. K frigavs från lägret den 27.11.1967 och återvände till Bulgarien. Han anlände till Sofia den 3.12.1967 och återfick kort därefter sin anställning vid forskningsinstitutet.

Under sin lägertid kunde K icke göra några anteckningar om livet i lägret och de personer han mött där. Vid återkomsten till Sofia började han dock ur minnet göra sådana anteckningar som han samlade i en dagbok. Denna dagbok lade han sedan tillsammans med en del andra personliga handlingar i en plåtlåda som han grävde ned i ett skogsområde några mil utanför Sofia. Detta skedde strax innan han i augusti 1968 lämnade Bulgarien på en tjänsteresa till Polen för senare vidarefärd till Sovjetunionen. K hade dessförinnan beslutat sig för att under denna resa avvika till någon väststat och begära politisk asyl. Under resan som skedde med tåg passerade K Jugoslavien och Österrike, där han tog kontakt med de schweiziska och västtyska konsulaten i Bregenez. Med deras medverkan kunde K sedan fortsätta genom Schweiz till Västtyskland, där han erhöll politisk asyl. Efter några månaders anställning vid Agfa fotolaboratorium i Köln fortsatte han till Sverige i december 1968 enär han trodde sig komma att trivas bättre här än i Västtyskland. Sedan han fått asyl i Sverige har han sedan dess stannat här i

landet. Hans förhoppning är nu att bli svensk medborgare under år 1975.

I samband med sin ansökan om asyl här i landet blev K hörd av den svenska polisen. Han lämnade då uppgifter om sina levnadsöden, vilket inkluderade vistelsen i det sovjetiska arbetslägret i trakten av Irkutsk. Han nämnde dock därvid icke något om att han i lägret träffat svensken Raoul eller att han av denne erfarit att det fanns svenskar i lägret. Det var först i samband med ett svenskt TV-program i slutet av februari och början av mars 1974 angående den svenske diplomaten Raoul WALLENBERG som K erinrade sig den i lägret internerade Raoul och att denne med all sannolikhet var identisk med den saknade svenske diplomaten. Utseendet stämde väl överens med den bild som TV visade av diplomaten. K mindes Raoul som varande omkring 170 cm lång, magerlagd och mörkhårig. Raoul bar glasögon. En kort tid efter TV-programmet tog K kontakt med Raoul WALLENBERGs moder, fru Maj von Dardel, och senare även utrikesdepartementet och delgav dem vad han kände till om mötet med Raoul.

K uppgav slutligen att han först efter erhållet svenskt medborgarskap har möjlighet att besöka Bulgarien för att hämta sina gömda dagboksanteckningar som skulle hjälpa honom att minnas flera detaljer och personnamn från lägervistelsen i trakten av Irkutsk.

K talade lugnt och svarade beredvilligt på framställda frågor. Han uttalade farhågor för att sovjetiska eller bulgariska myndigheter på något sätt skulle hämnas om det blev känt att han delgivit svensk myndighet vad han kände till om Raoul. Därför hoppades han att hans namn icke skulle offentliggöras i samband med ärendets behandling.

Som en kommentar till K:s uppgifter kan nämnas att det synes osannolikt att Raoul WALLENBERG så sent som 1966-67 skulle ha vistats i ett arbetsläger på sätt som K beskrivit med generös möjlighet till samtal med medinternerna av vilka en del - såsom K och ungraren Ienö - senare fått lämna lägret och i frihet återvända till sina respektive hemländer. K:s uppgifter om Raoul måste därför anses mindre tillförlitliga. Den uppfattningen styrkes av det förhållande att en person i K:s umgängeskrets något år efter hans hitkomst till landet delgav säkerhetsavdelningen sina misstankar om K och de uppgifter han lämnade i umgängeslivet. Det gällde här uppgifter om hans forskningsverksamhet och kontakter med olika företag och institutioner. Vid kontroll visade sig många av hans uppgifter sakna verklighetsgrund. Han bedömdes därför av umgängesvännen som en vänlig och sympatisk man - dock med stor fabuleringsförmåga.

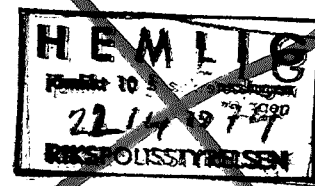
Slutligen kan nämnas att K varit i kontakt med svensk kriminalteknisk personal för att intressera denna för sin påstådda uppfinning inom fotoumrådet - det gällde här specialfilm för fotografering av latent finger- eller fotavtryck. Den redogörelse om sin uppfinning K lämnade var dock icke förtroendeingivande varför något fortsatt samarbete ej kom till stånd.

G. Danielsson
G. Danielsson

PM
1974-04-22

1 (5)

Ex 2 (3)

Angående samtal i Raoul WALLENBERG-ärendet med dr Menachem MELZER, Wien.

Då det i slutet av mars 1974 blev känt att en dr Menachem MELZER i Wien en kort tid dessförinnan tagit kontakt med dr Simon WIESENTHAL, Wien, i Raoul WALLENBERG-ärendet och därvid uppgivit sig personligen ha träffat Raoul WALLENBERG i ett sovjetiskt arbetsläger sommaren 1948 erhöll undertecknad i uppdrag att söka få kompletterande upplysningar i ärendet.

Tisdagen den 16.4.1974 ägde med anledning härav ett samtal rum med dr MELZER i dennes bostad i Wien. Kontakten med denne förmedlades av dr WIESENTHAL som var närvarande under samtalet. På frågor uppgav dr M följande.

M, som är född 1907 av österrikiska föräldrar, hade efter ett par års medicinska studier i Wien år 1934 lämnat Österrike på grund av de svåra framtidsutsikter som vid den tiden var förhållanden - stor arbetslöshet m.m. Han begav sig till Belgien där hans äldre syster Nechama MELZER var boende. Han avsåg till en början att där fortsätta sina medicinska studier men erfor att Sovjetunionen var i stort behov av utländsk intellektuell arbetskraft varför han beslöt sig för att liksom många andra utlänningar år 1935 resa till detta land. Anländ till Moskva återupptog han där sina medicinska studier som han avslutade två år senare med behörighet att utöva läkaryrket. Vid den tiden var från de sovjetiska myndigheternas sida misstänksamheten mot den utländska arbetskraften stor och detta kom även att drabba M. Denne blev tvungen att acceptera myndigheternas anmodan till M att utöva läkaryrket inom de arbetslägerområden som hade organiserats av det sovjetiska inrikesministeriet. Dessa befolkades dels av personer som av olika skäl deporterats dit för ett liv i relativ frihet och dels av personer som efter dömt straff blivit internerade i särskilt upprättade arbetsläger för att där fullgöra viss angiven arbetsplikt.

M anmodades att bege sig till norra delen av Uralbergen och till ett där beläget lägerområde "Petjora", benämnt så efter den flod som rinner genom området. Hans tjänstgöring förlades till sjukhus inom detta område och han angav därvid följande orter som sina arbetsplatser: Knjasj-Pogost, Petjora, Sivaja-Maska, Vorkuta och Abes. Hans uppgifter vid sjukhusen inriktades på medicinsk sjukvård och han var i samband därmed även ansvarig för de sanitära förhållandena inom det område som vederbörligt sjukhus ansvarade för. Sensommaren 1949 erhöll M förflyttning till ett längre österut beläget arbetslägerområde, där han sedan under närmare fem år kom att tjänstgöra vid olika sjukhus. M nämnde därvid orterna Jernakova och Igarka.

År 1954 återvände M till det förstnämnda lägerområdet "Petjora"

901

och var sedan huvudsakligast verksam i orten Knjasj-Pogost intill år 1959, då han efter ansökan fick tillstånd att med sin familj återvända till Österrike. Under sin vistelse i Knjasj-Pogost ingick M år 1954 äktenskap med Berta BARANOVSKAJA, vars bekantskap han gjort under sin tjänstgöring där. Hon var född i Lithauen och hade av någon anledning av sovjetiska myndigheter blivit deporterad till det nu aktuella lägerområdet. I äktenskapet föddes år 1955 två döttrar - tvillingar. Anledningen till att M längtade åter till Österrike var att han önskade skapa drägligare levnadsförhållanden för sig och sin familj. I sitt ställningstagande hade han påverkats av sin syster, som han brevledes stått i förbindelse med under hela sin sovjettid. I början av 1940-talet utvandrade system till Israel och är där numera boende i Haifa. Återkommen till Österrike bosatte sig familjen i Wien, där hustrun efter några år startade en handelsfirma i textilbranschen. För omkring tre år sedan avled hustrun i cancer och M övertog då hustruns handelsfirma vilken alltjämt utgör familjens huvudsakliga inkomstkälla.

I mitten av februari 1974 blev M av en av sina döttrar uppmärksamgjord på en artikel angående Raoul WALLENBERG. Den var intagen i en tyskspråkig upplaga av "DOKUMENTATIONSZENTRUMS des Bundes jüdischer Verfolgter des Naziregimes" berättelse för 1973 års efterforsknings- och undersökningsverksamhet. Detta "ZENTRUM" ledes av dr Simon WIESENTHAL i Wien.

När M läst artikeln - som bilägges i översättning - erinrade sig M att han med all sannolikhet mött Raoul WALLENBERG under sin läkarverksamhet i Petjora-Vorkuta-området. M tog därför kontakt med dr WIESENTHAL och överlämnade till denne en på tyska avfattad skrivelse vari han omnämde sitt möte med en man som han förmådde var Raoul WALLENBERG. Denna skrivelse bilägges i översättning. Den närmare bakgrunden till mötet med mannen klargjorde M enligt följande.

./.

./.

Vid något tillfälle under maj-juni 1948 eller möjligen 1949 - M tjänstgjorde vid den tiden vid ett sjukhus i Sivaja-Maska - anmodades han att avresa till ett arbetsläger vid Halmer-Ju, beläget några mil norr om Vorkuta, för att där hälsoundersöka internerna. Med tåg avreste han till Vorkuta varifrån han med lastbil fortsatte till Chalmer-Ju. Det var ytterligare några läkare från andra orter som efter anmodan ävenledes infunnit sig vid Halmer-Ju samtidigt som M. Den fasta befolkningen vid denna ort var liten men ett stort arbetsläger fanns anordnat vid orten med inalles omkring 10.000 interner. Dessa var sysselsatta med arbete i en närbelägen kolgruva, som dock M aldrig besökte. Internerna var förlagda i baracker inom ett flertal inhägnade och bevakade "kolonier" med mellan 500 -1000 interner i varje koloni. De ditresta läkarnas uppgift var att kolonivis hälsoundersöka samtliga interner och bedöma deras arbetsförmåga. Vid den tiden pågick damm- och järnvägsbyggen inom Petjora-området och det var fråga om att överflytta interner från Halmer-Ju till dessa byggnadsarbeten. De interner som visade sig vara arbetsföra indelades i tre kategorier med hänsyn till sitt hälsotillstånd under det att de icke arbetsföra hänfördes till kategori "OP" för längre eller kortare tid. Vid undersökningen fick internerna infinna sig i en lokal inom respektive koloniområde där de uppställdes i led framför de undersökande läkarnas bord. Vid undersökningen var internerna

helt nakna. Som brukligt vid lägren var internerna renrakade från all hårväxt på kroppen. På läkarnas bord fanns registerblad för varje intern och detta upptog vederbörande för- och tillnamn samt troligen ålder. På detta noterade sedan läkaren undersökningsresultatet. Denna hälsoundersökning pågick 5-6 dagar var efter läkarna återvände till sina respektive tjänstgöringsorter. För sin del återvände M sålunda till Sivaja-Maska.

Sedan M läst artikeln om Raoul WALLENBERG erinrade sig M en episod i samband med nyssnämnda läkarundersökning vid Halmer-Ju. På en av internernas registerblad hade stått förnamnet "Raoul" och ett efternamn som tydde på att internen var tysk, varför M förmodade att förnamnet var felaktigt angivet och att det i stället skulle vara "Paul". M styrktes i uppfattningen att mannen var tysk eftersom han talade mycket god tyska, det språk de använde under det korta samtalet. Mannen upplyste dock att han ej var tysk utan svensk och att hans förnamn var korrekt angivet på registerbladet. Det var ett i Skandinavien brukligt namn och mannen påminde om att forskaren Amundsen bar detta förnamn. Något ytterligare samtal dem emellan förekom ej varför M ej fick veta av vilken anledning eller på vilket sätt mannen blivit internerad i lägret. M fick dock klart för sig att samtliga interner i lägret hade kommit dit av politiska skäl. Bland lägrets instruktörer fanns dock sådana som internerats på grund av rent kriminella brott. M minnes att "Raoul" var mycket mager och i övrigt i sådant tillstånd att M antecknade honom för kategori OP - d v s icke arbetsför - under en tid av i första hand tre månader. M hade under sitt tidigare samtal med dr WIESENTHAL fått se ett grupp fotografi - Raoul WALLENBERG är fotograferad i Budapest tillsammans med sina medarbetare - och därvid tyckt sig igenkänna WALLENBERG som den man han mötte i Halmer-Ju. M bedömde mannen vara av medellängd och i 40-årsåldern. Han var längre än M som är under medellängd.

Under sin tjänstgöring vid olika sjukhus inom lägerområdena fick M klart för sig att medborgare från skilda länder fanns internerade i dessa områden. Huvudsakligast var det dock fråga om personer från olika delar av Sovjetunionen. Utöver "Raoul" träffade M icke någon ytterligare person som härstammade från Sverige. Beträffande internerna i Halmer-Ju minns M att de flesta av dem sannolikt var ryssar, balter och tyskar. Han kände dock icke någon av dem tidigare och lade icke deras namn på minnet. Det var endast en tillfällighet att M nu erinrat sig "Raoul".

Beträffande tidpunkten för sitt besök i Halmer-Ju har M kunnat klarlägga den genom sitt innehav av ett utdrag ur en arbetsbok som han erhöll i början av 1950-talet och där hans funktioner finns angivna med början sensommaren 1949 och sedan några år framåt. M kunde därav sluta sig till att uppehållet i Sivaja-Maska hade omspänt åren 1948-49 och att han under denna tid gjort sitt besök i Halmer-Ju.

M som är av judisk börd föddes den 14.7.1907 i Galizien i dåvarande Österrike-Ungern. I unga år flyttade han med föräldrarna till Wien där han erhöll sin skolundervisning. Under sin sovjettid blev han sovjetisk medborgare men återfick sitt österrikiska medborgarskap hösten 1959 efter sin återkomst till Österrike.

M är numera boende i Wien under adress Engerthstrasse 237, ingång 10, nedre botten, telefon 24 04 604.

Dagen efter det ovan relaterade samtalet med M togs kontakt med säkerhetspolisen i Wien för att efterhöra de eventuella uppgifter som där fanns beträffande M. Därvid erfors att M tillsammans med sin familj återvänt till Österrike från Sovjetunionen den 1. 3.1959. En ansökan, dagtecknad den 30.8.1958 i Knjasj-Pogost, om tillstånd för inresa till Österrike hade ingivits till den österrikiska ambassaden i Moskva och denna ansökan hade beviljats den 4.12.1958. Sitt österrikiska medborgarskap återfick M den 15.10.1959. Enligt ansökningshandlingarna var M:s hustru Berta född BARANOVSKAJA den 25.7.1920 i Wischainii i Litauen. Efter sin återkomst till Österrike återupptog M sina medicinska studier för att erhålla behörighet att utöva läkaryrket i Österrike men han fullföljde icke helt dessa studier, varför han icke erhöll den önskade kompetensen. Sedan sin hustrus frånfälle för omkring tre år sedan försörjer han sig och sina döttrar på den handelsfirma som hustrun efterlämnade. Från början var det en textilfirma men han har sedermera dessutom blivit en firma för presentartiklar. Den har som kunder bl a sovjetiska turistgrupper och sjömän på tillfälliga besök i Wien, varför det kan antagas att firmen är rekommenderad av den sovjetiska ambassaden i Wien.

Beträffande skälen för sin avresa från Österrike år 1934 via Belgien till Sovjetunionen har M lämnat samma uppgifter som tidigare här omnämnts. Skälen för att M år 1937 avreste till Sibirien har han dock år 1964 angivit något annorlunda. Då uppgav han sig ha blivit arresterad den 29.11.1937 utan angivande av skäl och förvisad till Sibirien, där han sedermera underrättades om att han som misstänkt för spioneri för Österrike dömts till 8 års fängelse vilket han skulle avtjäna inom det anvisade arbetslägerområdet genom att utöva läkaryrket. Efter strafftidens utgång erhöll han formell frihet men var tvungen att uppehålla sig inom anvisade lägerområden, fortfarande verksam som läkare. Skillnaden mellan denna M:s utsaga och den tidigare inledningsvis omnämnda kan dock icke betraktas som stor. Uppgift om olika uppehållsorter inom Sovjetunionen finns dock icke tidigare noterade med undantag av orten Knjasj-Pogost, där han ingick äktenskap och där hans döttrar föddes. Dessa uppgifter stämmer med de uppgifter som han vid det nu aktuella samtalet lämnade.

Under samrådet med säkerhetspolisen i Wien framkom icke några omständigheter som skulle ställa M:s nu lämnade uppgifter om Raoul WALLENBERG i tvivelsmål.

Dr WIESENTHAL uppgav på fråga att han icke kände M tidigare. Det var först genom dennes kontakttagande i slutet av februari 1974 som de blev bekanta och de har sedan dess träffats vid tre tillfällen för att närmare diskutera WALLENBERG-ärendet. Under dessa samtal har WIESENTHAL kommit till den bestämda uppfattningen att M:s uppgifter i ärendet är trovärdiga. WIESENTHAL hänvisade därvid till sin mångåriga vana att handskas med uppgiftslämnare och bedöma deras tillförlitlighet.

Personligen fick undertecknad under samtalet med M icke anledning betvivla M:s trovärdighet. Han besvarade beredvilligt framställda frågor och visade sig väl minnas de orter han vistats på under sin sovjettid.

I ärendet synes återstå förhoppningen att ytterligare någon per-

son som vistats vid arbetslägret i Halmer-Ju samtidigt som "Raoul" kommer att ge sig tillkänna och eventuellt komplettera M:s lämnade uppgifter.

Enligt kartor från 1960-talet finns orten Halmer-Ju angiven ligga omkring 10 mil norr om Vorkuta och med järnvägsförbindelse till denna ort. Förbindelsen har dock uppenbarligen tillkommit under senare år enär någon sådan ej finns angiven på kartor av äldre datum.

G. Danielsson
G. Danielsson

EH

Ex m 2

2 blmf

Utdrag m. ausblättelse fr. år 1973 från
"Documentationszentrum des Bundes
Jüdischer Verfolgter des Naziregimes", Wien

EH

Ex n 2

Till Han Dipl. Ing. Dr. Simon Wiesenthal

902

903

Ang. m. komplettering i LW
"Koslow"

Till Tage 8/3-96

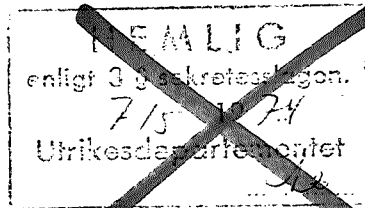
J

Ur Edelstam, AC

1974-05-07

Ex t:Statsministern
Utrikesministern

a - a .
AE
Rikspolischefen
fåll et .

STRÄNGT FÖRTROLIG

Raoul Wallenberg

I. Nedan ges en sammanställning av de uppgifter om Raoul Wallenberg, som kommit till svenska myndigheters kännedom under senare år och som på olika sätt följts upp och kontrollerats. Det är troligt att Raoul Wallenbergs mor, fru von Dardel, lämnat ett antal personer, inklusive riksdagsledamöter, som intresserar sig för hennes sons öde, upplysningar om samtliga dessa fall.

1. Abraham Sjifrin och "Kozlov"

I samband med förhör i Washington den 1 - 2 februari 1973 med f.d. sovjetiske medborgaren Abraham Sjifrin, framkom viss uppgifter. Förhören ägde rum inför ett underutskott till den amerikanska senatens lagutskott, som har till uppgift att övervaka tillämpningen av de interna säkerhetslagarna i Förenta Staterna. I hans långa vittnesmål - den tryckta versionen av förhören omfattar närmare 300 trycksidor - återfinnes en passus i vilken Sjifrin anger sig år 1963 i ett arbetsläger ha träffat några fångar som straffats för allmänna brott, således icke politiska fångar, vilka för honom uppgivit att de kommit från ett läger på Wrangel-

(904)

ön utanför Sibiriens kust och att det där fanns tre koncentrationsläger för betydelsefulla krigsfångar från Tyskland, Italien, Frankrike och Spanien. Sjifrin hade inte då trott på dessa uppgifter, uppgav han, då han aldrig förut hört talas om att det fanns några läger på den ön. Sedan han efter sin frigivning kunnat emigrera till Israel hade han emellertid där 1971 träffat en man som uppgav sig i slutet av 1950-talet och till 1962 ha vistats i ett läger på samma ö. Denna uppgav, i likhet med de fångar Sjifrin träffat 1963 att i ett särskilt hemligt läger vissa betydelsefulla fångar förvarats, bland dem tyska och italienska f.d. krigsfångar. Han hade kunnat namnge en del av dessa. Han uppgav också att andra betydelsefulla fångar fanns i det lägret och nämnde särskilt Raoul Wallenbergs namn. Sjifrin bad uppenbarligen mannen att skriftligen sammanfatta sina uppgifter om lägret och dess fångar. Till Sjifrins vittnesmål finns nämligen fogat en skriftlig redogörelse, daterad den 22 december 1972, av en man som kallar sig "Kozlov" och som återger omständigheterna kring sin arrestering och hur han hamnade på Wrangel-ön. Han anger i sin uppteckning att Raoul Wallenberg fanns i lägret. Han framhåller vidare att han inte velat framträda under sitt riktiga namn, eftersom han alltjämt hade nära släktingar i Sovjetunionen.

Sedan dessa uppgifter i samband med senatsförhörens offentliggörande publicerats, framträdde för övrigt denne "Kozlov" i svensk press och television. Han uppgav då bl.a., att han tillhört den sovjetiska säkerhetstjänsten.

De sålunda framkomna uppgifterna har utretts av rikspolisstyrelsen. Ingående samtal har bl.a. förts med de båda i Israel bosatta uppgiftslämnarna Sjifrin och "Kozlov". Utredningen finns sammanfattad i en rapport som av rikspolischefen den 5 december 1973 överlämnats till statsministern. Ytterligare utredningar har sedermera vidtagits såväl genom utrikesdepartementets som rikspolisstyrelsens försörg. Dessa har främst gått ut på att försöka få de av Sjifrin och "Kozlov" lämnade uppgifterna bekräftade samt att få andra organs bedömning av deras tillförlitlighet.

Vad som framkommit kan inte sägas utgöra något övertygande stöd för uppgifterna att Rapul Wallenberg under första hälften av 1960-talet skulle ha befunnit sig i något läger på Wrangel-ön.

2. F.d. bulgariske medborgaren Assem Konstantinow

Denna person, som är bosatt i Sverige sedan 1968, säger sig ha träffat Raoul Wallenberg i ett läger i Sovjetunionen år 1967. Hans uppgifter i andra sammanhang har kontrollerats av rikspolisstyrelsen. Konklusionen är att Konstantinow inte är någon tillförlitlig person och ^{att} hans uppgifter om sammanträffandena med Wallenberg ej förtjänar tilltro.

3. F.d. ungerske medborgaren György Istvan Karap

F.d. ungerske medborgaren György Istvan Karap, som sedan december 1967 vistas i Sverige som flykting, har erinrat sig, att han vid en lunch våren 1966 hos en högre ungersk partifunktionär, med vars dotter Karap sällskapade, hört värden och värdinnan tala med varandra om en person med namnet Wallenberg. Av samtalet hade Karap trott sig förstå att denne ännu levde, och att han möjligen kunde bli fri om den svenska regeringen skulle kräva det.

Karap har under samtal med representanter för rikspolisstyrelsen gjort ett förtroendegivande intryck. Det finns inga skäl att direkt betvivla sanningshalten i hans uttalanden. Dessa är emellertid av en sådan vag karaktär, att de inte rimligen kan utgöra grundvalen för några ytterligare undersökningar.

4. Österrikiske läkaren dr M. Melzer ✓

Österrikiske läkaren dr Melzer har genom dr Simon Wiesenthals dokumentationscentrum i Wien fått sin uppmärksamhet riktad vid Raoul Wallenbergs öde. Han har då erinrat sig att han, som under många år utövat läkaryrket inom olika ryska lägerområden, någon gång 1948 eller möjligen 1949 summariskt undersökte en intern i Vorkuta-området, som han nu tror var Raoul Wallenberg. Denne hade vid tillfället varit i mycket dålig fysisk kondition. Dr Melzer har hörts av representant för rikspolisstyrelsen, som icke funnit anledning betvivla dennes trovärdighet.

Ej heller detta vittnesmål synes emellertid vara av den karaktären att det kan läggas till grundval för några nya framställningar.

II. De "vittnesmål" som ovan redovisats bör ses mot bl.a. följande bakgrund. Om Wallenberg varit i livet efter 1957, då den sovjetiska "dödsattesten" lämnades till svenska regeringen, måste det för ryssarna ha varit av utomordentlig vikt, att han hölls absolut isolerad och avskuren från varje kontakt med yttervärlden. Det får därför anses nära nog uteslutet att han tilläts träffa andra fångar, som skulle kunna sprida information om var han hölls fängslad. Han bör alltså ha förts till ett isoleringsfängelse och inte till något arbetsläger, genomgångsläger eller vanligt fängelse. Det var bl.a. mot den bakgrunden, som det fanns anledning att fästa stor vikt vid de spår i början av 60-talet, som ledde till Vladimir-fängelset. Vladimir var just ett isoleringsfängelse med enmansceller och utan möjligheter till väggknackning eller annan kommunikation med övriga fångar.

III Några viktiga data i Wallenberg-ärendet

Januari 1945

Wallenberg tillfångatagen av de sovjetiska trupperna i Budapest.

Februari 1957

Sovjetiska regeringen överlämnar ett memorandum till svenska regeringen, vari förklaras att Raoul Wallenberg avlidit i ett

fängelse i Moskva natten till den 17 juli 1947.

1957

En sammanfattande redogörelse för efterforskningarna fram till dess det ryska beskedet lämnades publiceras i form av en "vitbok" från UD.

Början av 1960-talet

Utsagor framkommer av från sovjetisk fångenskap återvändande personer av innebörd, att Wallenberg levde efter år 1947 och överförts till ett fängelse i Vladimir, ca 20 mil öster om Moskva. Dessa uppgifter föranledde nya svenska framställningar i Moskva. De ryska svaren på dessa framställningar var emellertid negativa, och man hänvisade till sitt tidigare lämnade svar om att Wallenberg dog 1947.

Nyåret 1962

Professor Nanna Swartz har vid ett besök i Moskva ett samtal om Raoul Wallenberg med en framstående sovjetisk vetenskapsman. Hon tyder hans uttalanden som att Wallenberg alltjämt skulle vara i livet. Även professor Swartz' uppgifter föranleder nya framställningar till de sovjetiska ledarna, alltjämt med negativt resultat.

Hösten 1965

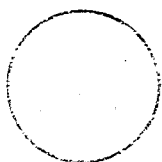
Efterforskningsarbetet från 1957 till 1965 redovisas i en ny "vitbok" från UD.

Stockholm den 17 maj 1974

Fru Maj von Dardel

Auravägen 25

182 62 DJURSHOLM

Dnr 1705		
Avd P	Grp 2	Mål 26u

I

Raoul Wallenbergs öde

(Bästa Fru von Dardel,)

./.

Jag bifogar det svar som jag kommer att avge i riksdagen måndagen den 20 maj på en interpellation av herr Anders Björck i Nässjö angående Er sons öde.

Jag nödgas i svaret konstatera, att de noggranna undersökningar som vidtagis från svensk sida med anledning av ett antal uttalanden under senare tid från olika personer som sagt sig ha sett Raoul Wallenberg eller hört talas om honom, hittills inte lett till någon bekräftelse av dessa uppgifter. Självfallet kommer regeringen såsom hittills att noggrant följa upp alla spår.

(Eder tillgivne)

Sven Andersson

1 bil.

Ifylles av postexp

Avsändt med			
☐ sv kurir	☐ utl kurir	☐ luftpost	☒ vanlig post

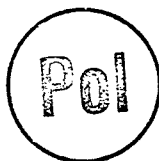
Avsändt datum

18.5.74

Sign

Leg. P 2 2m-

Fru Maj von Dardel 15.5.1974 .
Auravägen 25 .
182 62 Djursholm .
Sverige .

amb.sekr. Schyberg, ep Pol I
1974-05-17
hbr fil.lic. Blomqvist, Bromma
för översättning

Till Sovjetunionens President Nikolaj Podgornij

Till en mäktig medmänniska vänder jag mig med en bön om hjälp.

Min son Raoul Raoulwitch Wallenberg , som år 1945 var anställd som legationssekreterare vid Sveriges beskickning i Budapest , tillfångatogs i mitten av januari 1945 av sovjetiska trupper i Budapest och fördes till mångårig fångenskap i Sovjetunionen trots att han inte gjort sig skyldig till någon brottslig handling . Tvärtom har det omvittnats att han på uppdrag av sin regering utfört en stor humanitär gärning genom att rädda av nazisterna förföljda människor .

I en note från Sovjets utrikesministerium den 6 februari 1957 har meddelats att en person vid namn Valenberg avlidit i Ljubljanskaja fängelset i Moskva i juli 1947 . Den mot vanligt ryskt språkbruk förkortade namnuppgiften gör det osannolikt att denne person skulle varit min son Raoul Raoulwitch Wallenberg . Å andra sidan har ett betydande antal trovärdiga personer omvittnat att de efter år 1947 i olika fångvårdsanstalter i Sovjetunionen haft förbindelse med en person, som otvivelaktigt varit min son , eller känt till att han efter nämnda år fortfarande befunnit sig i sovjetrisk fångenskap . Den år 1947 avlidne fången Valenberg kan således inte vara identisk med min son .

Jag vädjar således till Eder som medmänniska att befria min son från fortsatt fångenskap och låta honom återvända hem så att jag före min död får återse honom . En sådan handling skulle utgöra bevis för Eder människokärlek och storhet som Statsman . Eder förhoppningsfulla

Maj von Dardel .

Fil.lie. Lars Erik Blomqvist
Havsfruvägen 17
161 38 BROMMA

Dnr		
1219		
Avd	Grp	Mål
P	g	Eu

Översättning

Broder,

./.

Under återopande av dagens telefonsamtal översänder jag bifogat för översättning till ryska ett brev från Maj von Dardel ställt till Nikolaj Podgorny.

N-E Schyberg

Ifylles av postexp

Avsändt med			
☐ sv kurir	☐ utl kurir	☐ luftpost	☒ vanlig post

Avsändn datum

17/5-74

Sign

ep

Fru Maj von Dardel 15.5.1974 .
Auravägen 25 .
182 62 Djursholm .
Sverige .

Till Sovjetunionens President Nikolaj Podgornij

Till en mäktig medmänniska vänder jag mig med en bön om hjälp.

Min son Raoul Raoulwitsch Wallenberg , som år 1945 var anställd som legationssekreterare vid Sveriges beskickning i Budapest , tillfångatogs i mitten av januari 1945 av sovjetiska trupper i Budapest och fördes till mångårig fångenskap i Sovjetunionen trots att han inte gjort sig skyldig till någon brottslig handling . Tvärtom har det omvittnats att han på uppdrag av sin regering utfört en stor humanitär gärning genom att rädda av nazisterna förföljda människor .

I en note från Sovjets utrikesministerium den 6 februari 1957 har meddelats att en person vid namn Valenberg avlidit i Ljubljanskaja fängelset i Moskva i juli 1947 . Den mot vanligt ryskt språkbruk förkortade namnuppgiften gör det osannolikt att denne person skulle varit min son Raoul Raoulwitsch Wallenberg . Å andra sidan har ett betydande antal trovärdiga personer omvittnat att de efter år 1947 i olika fängvårdsanstalter i Sovjetunionen haft förbindelse med en person som otvivelaktigt varit min son , eller känt till att han efter nämnda år fortfarande befunnit sig i sovjetrysk fångenskap . Den år 1947 avlidne fången Valenberg kan således inte vara identisk med min son .

Jag vädjar således till Eder som medmänniska att befria min son från fortsatt fångenskap och låta honom återvända hem så att jag före min död får återse honom . En sådan handling skulle utgöra bevis för Eder människokärlek och storhet som Statsman . Eder förhoppningsfulla

Maj von Dardel .

EN CLAIR-TELEGRAM

Ärende

Raoul Wallenbergs öde

Datum

1974-05-20

Dnr

231

Avd

P

Grupp

2

M&I

Eni

Adress

Svensk
MOSKVA

Text

Från pressbyrån

Följande svar har idag lämnats av utrikesminister Sven Andersson på interpellation av herr Björck i Nässjö angående Raoul Wallenbergs öde.

cit.

Herr Talman,

Herr Björck i Nässjö har i en interpellation ställt följande fråga:

"Vilka åtgärder från regeringens sida föranleder de förnyade vittnesmålen om Raoul Wallenbergs öde?"

Som svar ber jag få framhålla följande. Regeringen har under årens lopp vidtagit en stor mängd åtgärder för att få klarhet i vad som hänt Raoul Wallenberg, sedan han i januari 1945 tillfångatogs av de sovjetiska trupperna i Budapest. Varje spår och ledtråd har noga följts upp. Såväl statsministern som mina företrädare har vid ett flertal tillfällen tagit upp ämnet med Sovjetunionens ledare. Denna aktivitet har offentligt redovisats såväl här i riksdagen som genom framläggande av publikationer. Den senaste publikationen framlades på hösten 1965. Publiceringen föregicks av ett sammanträde med utrikesnämnden. Efter detta sammanträde gjorde statsminister Erlander följande uttalande:

"Under många år har regeringen - framför allt genom hänvändelser till Sovjetunionens ledning - sökt nå klarhet om Raoul Wallenbergs öde och få honom återförd till Sverige. Dessa ansträngningar har icke lett till resultat. I dagens läge synes man inte kunna komma längre genom framställningar till den sovjetiska regeringen. Självfallet kan emellertid nya omständigheter och nya upplysningar komma att motivera ytterligare åtgärder. Regeringen kommer liksom hittills att följa denna fråga med stor uppmärksamhet."

Även under senare år har regeringen från tid till annan fått uppgifter om att Raoul Wallenberg vid visst tillfälle skulle ha befunnit sig i visst fängelse eller läger i Sovjetunionen. Varje gång sådana uppgifter förekommit har regeringen med alla till buds stående medel prövat deras trovärdighet.

Herr Björck har i sin interpellation hänvisat till några sådana uppgifter som förekommit under senare tid. I likhet med vad som tidigare alltid skett, har även dessa upplysningar från svensk sida gjorts till föremål för så fullständiga och omsorgsfulla utredningar som möjligt. Ingenting har hittills framkommit som kan sägas innebära något bestyrkande av dessa nya uppgifter.

Ifylles av telegramexpeditören

Avsändt den

Klockan

Sign

74-05-20 19:45

2h

UTRIKESDEPARTEMENTET

Utrikesministern

INTERPELLATION

Svaret lämnas måndagen
den 20 maj 1974 kl. 13.00

Svar på interpellation av herr Björck i Nässjö
angående Raoul Wallenbergs öde

Herr Talman.

Herr Björck i Nässjö har i en interpellation ställt
följande fråga:

"Vilka åtgärder från regeringens sida föranleder de
förnyade vittnesmålen om Raoul Wallenbergs öde?"

Som svar ber jag få framhålla följande. Regeringen
har under årens lopp vidtagit en stor mängd åtgär-
der för att få klarhet i vad som hänt Raoul Wallen-
berg, sedan han i januari 1945 tillfångatogs av de
sovjetiska trupperna i Budapest. Varje spår och
ledtråd har noga följts upp. Såväl statsminis-
tern som mina företrädare har vid ett flertal
tillfällen tagit upp ämnet med Sovjetunionens leda-
re. Denna aktivitet har offentligt redovisats såväl
här i riksdagen som genom framläggande av publikatio-
ner. Den senaste publikationen framlades på hösten
1965. Publiceringen föregicks av ett sammanträde
med utrikesnämnden. Efter detta sammanträde gjorde

statsminister Erlander följande uttalande:

"Under många år har regeringen - framför allt genom hänvändelser till Sovjetunionens ledning - sökt nå klarhet om Raoul Wallenbergs öde och få honom återförd till Sverige. Dessa ansträngningar har icke lett till resultat. I dagens läge synes man inte kunna komma längre genom framställningar till den sovjetiska regeringen. Självfallet kan emellertid nya omständigheter och nya upplysningar komma att motivera ytterligare åtgärder. Regeringen kommer liksom hittills att följa denna fråga med stor uppmärksamhet."

Även under senare år har regeringen från tid till annan fått uppgifter om att Raoul Wallenberg vid visst tillfälle skulle ha befunnit sig i visst fängelse eller läger i Sovjetunionen. Varje gång sådana uppgifter förekommit har regeringen med alla till buds stående medel provat deras trovärdighet.

Herr Björck har i sin interpellation hänvisat till några sådana uppgifter som förekommit under senare tid. I likhet med vad som tidigare alltid skett, har även dessa upplysningar från svensk sida gjorts till föremål för så fullständiga och omsorgsfulla utredningar som möjligt. Ingenting har hittills framkommit som kan sägas innebära något bestyrkande av dessa nya uppgifter.

Sedan 1965 har regeringen inte gjort några ytterligare framställningar till den sovjetiska regeringen. Orsaken härtill är att sedan den tidpunkten inga nya omständigheter eller upplysningar framkommit som bedömts motivera någon sådan åtgärd.

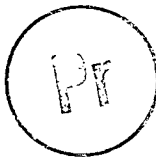
Santidigt måste konstateras, att vi alltjämt saknar en slutgiltig bekräftelse på vad som hänt Raoul Wallenberg.

L Lönnback, kn

1974-05-20

"Svar av utrikesminister Sven Andersson
på interpellation av herr Björck i Nässjö
angående Raoul Wallenbergs öde"
exp. 1974-05-20, gj

ARKIVEXEMPLAR

Dnr		
Avd	Grp	Mål
P	2	Ku I

Bifogade pressmeddelande har expedierats till:

198

Svensk press

Utländska korrespondenter i Stockholm

Utländska beskickningar i Stockholm

Övriga, innefattande bl a:

- Utrikesnämndens ledamöter
- Utrikesutskottets ledamöter
- Partiordförandena
- Riksdagsgruppernas kanslier
- Partiernas Kvinnoförbund
- Diverse Intresseorganisationer

Ifylles av postexp

Avsänd med

sv körir

ett körir

luftpost

vanlig post

Avsändnings datum

20/5-74

Sign

60

Svaret lämnas måndagen
den 20 maj 1974, kl 13.00

Svar av utrikesminister Sven Andersson på interpellation av
herr Björck i Nässjö angående Raoul Wallenbergs öde

Herr Talman,

Herr Björck i Nässjö har i en interpellation ställt följande fråga:

"Vilka åtgärder från regeringens sida föranleder de förnyade vittnesmålen om Raoul Wallenbergs öde?"

Som svar ber jag få framhålla följande. Regeringen har under årens lopp vidtagit en stor mängd åtgärder för att få klarhet i vad som hänt Raoul Wallenberg, sedan han i januari 1945 tillfångatogs av de sovjetiska trupperna i Budapest. Varje spår och ledtråd har noga följts upp. Såväl statsministern som mina företrädare har vid ett flertal tillfällen tagit upp ämnet med Sovjetunionens ledare. Denna aktivitet har offentligt redovisats såväl här i riksdagen som genom framläggande av publikationer. Den senaste publikationen framlades på hösten 1965. Publiceringen föregicks av ett sammanträde med utrikesnämnden. Efter detta sammanträde gjorde statsminister Erlander följande uttalande:

"Under många år har regeringen - framför allt genom hänvändelser till Sovjetunionens ledning - sökt nå klarhet om Raoul Wallenbergs öde och få honom återförd till Sverige. Dessa ansträngningar har icke lett till resultat. I dagens läge synes man inte kunna komma längre genom framställningar till den sovjetiska regeringen. Självfallet kan emellertid nya omständigheter och nya upplysningar komma att motivera ytterligare åtgärder. Regeringen kommer liksom hittills att följa denna fråga med stor uppmärksamhet."

Även under senare år har regeringen från tid till annan fått uppgifter om att Raoul Wallenberg vid visst tillfälle skulle ha befunnit sig i visst fängelse eller läger i Sovjetunionen. Varje gång sådana uppgifter förekommit har regeringen med alla till buds stående medel prövat deras trovärdighet.

Herr Björck har i sin interpellation hänvisat till några sådana uppgifter som förekommit under senare tid. I likhet med vad som tidigare alltid skett, har även dessa upplysningar från svensk sida gjorts till föremål för så fullständiga och omsorgsfulla utredningar som möjligt. Ingenting har hittills framkommit som kan sägas innebära något bestyrkande av dessa nya uppgifter.

Sedan 1965 har regeringen inte gjort några ytterligare framställningar till den sovjetiska regeringen. Orsaken härtill är att sedan den tidpunkten inga nya omständigheter eller upplysningar framkommit som bedömts motivera någon sådan åtgärd.

Samtidigt måste konstateras, att vi alltjämt saknar en slutgiltig bekräftelse på vad som hänt Raoul Wallenberg.

Beskickningar

Lönade generalkonsulat

Addis Abeba	*Montevideo	Antwerpen
Alger	Moskva, <u>3 ex</u>	Berlin
Ankara	Nairobi	Chicago
*Athén	New Delhi	Genua
*Bagdad	Oslo, <u>2 ex</u>	Hamburg, <u>3 ex</u>
*Bangkok	Ottawa	*Hongkong
Beirut	Paris	Houston
Belgrad	Peking	Istanbul
Berlin	*Prag	Leningrad
Bern	Pretoria	Minneapolis
Bogotá	*Quito	Montreal
Bonn, <u>5 ex</u>	Rabat	New York, <u>2 ex</u>
Brasilia	Reykjavik	*Rio de Janeiro
Bryssel, <u>2 ex</u>	Rom	San Francisco
Budapest	Santiago de Chile	
*Buenos Aires	*Sofia	<u>Lönade konsulat</u>
*Bukarest	Teheran	
Canberra	*Tel Aviv	Mariehamn
Caracas	Tokio	Rotterdam
*Dacca	Tunis	Sydney
Dar es Salaam	Warszawa	Szczecin
*Djakarta	Washington, <u>6 ex</u>	
Dublin	Wellington	<u>Olönade generalkonsulat och</u>
*Gaborone	Wien, <u>2 ex</u>	<u>konsulat med utsänd tjänstema</u>
Guatemala		
Haag	<u>Delegationer</u>	
*Hanoi	FN-representationen	Damaskus gk
*Havanna	i New York	Frankfurt am Main k
Helsingfors, <u>4 ex</u>	OECD-delegationen	Kuwait gk
*Islamabad	i Paris	Las Palmas k
*Jeddah	EG -delegationen	Liverpool k
*Kairo	i Bryssel	Los Angeles k
*Kinshasa	Delegationen i Genève,	*Manila gk
Kuala Lumpur	<u>5 ex</u>	Marseille k
Köpenhamn	Nedrustningsdelegatio-	München k
Lagos	nen i Genève	Palma de Mallorca k
*Lima	Europarådsdelgationen	Santa Cruz de Tenerife k
Lissabon	i Strasbourg	Sao Paulo gk
London, <u>3 ex</u>	*Sv.del. HNSC, Korea	Seoul gk
Lusaka	<u>Informationskontor</u>	Singapore k
Madrid	SIS i New York	Stuttgart k
Mexico		Tripoli k
Monrovia		Kons.sekt., Paris

ae
P2 ECT
Cn

Svar på interpellation nr 20 ang. Raoul Wallenbergs öde

Anförande nr 17

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Herr Björck i Nässjö har i en interpellation ställt följande fråga:

"Vilka åtgärder från regeringens sida föranleder de förnyade vittnesmålen om Raoul Wallenbergs öde?"

Som svar ber jag få framhålla följande. Regeringen har under årens lopp vidtagit en stor mängd åtgärder för att få klarhet i vad som hänt Raoul Wallenberg, sedan han i januari 1945 tillfångatogs av de sovjetiska trupperna i Budapest. Varje spår och ledtråd har noga följts upp. Såväl statsministern som mina företrädare har vid ett flertal tillfällen tagit upp ämnet med Sovjetunionens ledare. Denna aktivitet har offentligt redovisats såväl här i riksdagen som genom framläggande av publikationer. Den senaste publikationen framlades på hösten 1965. Publiceringen föregicks av ett sammanträde med utrikesnämnden. Efter detta sammanträde gjorde statsminister Erlander följande uttalande:

"Under många år har regeringen — framför allt genom hänvändelser till Sovjetunionens ledning — sökt nå klarhet om Raoul Wallenbergs öde och få honom återförd till Sverige. Dessa ansträngningar har icke lett till resultat. I dagens läge synes man inte kunna komma längre genom framställningar till den sovjetiska regeringen. Självfallet kan emellertid nya omständigheter och nya upplysningar komma att motivera ytterligare åtgärder. Regeringen kommer liksom hittills att följa denna fråga med stor uppmärksamhet."

Även under senare år har regeringen från tid till annan fått uppgifter om att Raoul Wallenberg vid visst tillfälle skulle ha befunnit sig i visst fängelse eller läger i Sovjetunionen. Varje gång sådana uppgifter förekommit har regeringen med alla till buds stående medel prövat deras trovärdighet.

Herr Björck har i sin interpellation hänvisat till några sådana uppgifter som förekommit under senare tid. I likhet med vad som tidigare alltid skett, har även dessa upplysningar från svensk sida gjorts till föremål för så fullständiga och omsorgsfulla utredningar som möjligt. Ingenting har hittills framkommit som kan sägas innebära något bestyrkande av dessa nya uppgifter.

Sedan 1965 har regeringen inte gjort några ytterligare framställningar till den sovjetiska regeringen. Orsaken härtill är att sedan den tidpunkten inga nya omständigheter eller upplysningar framkommit som bedömts motivera någon sådan åtgärd.

Samtidigt måste konstateras att vi alltjämt saknar en slutgiltig bekräftelse på vad som hänt Raoul Wallenberg.

Anförande nr 18

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr utrikesministern för svaret på min interpellation. Den framställdes den 16 januari, och den långa tid som gått sedan dess trodde jag antydde att svaret skulle bli fylligt och bl. a. innehålla en översikt över de förnyade vittnesmål som framkommit sedan frågan sist var aktuell i riksdagssammanhang för nära tio år sedan. Så har emellertid inte blivit fallet, utan svaret är kort och innehåller ingenting nytt.

Fallet Raoul Wallenberg har under den gångna våren uppmärksammats i svenska massmedia, inte minst tack vare den programserie som visats i TV. Dessa program liksom de många artiklarna i ämnet har gett anledning till reflexioner hur saken handlagts från svensk sida, inte minst i inledningsskedet av affären.

Den svenska regeringen har under framför allt 1950-talet lagt ned ett stort arbete på att bringa klarhet i Raoul Wallenbergs öde. Trots den långa raden av vittnesmål har de sovjetiska myndigheterna förnekat bestämd kännedom om Wallenberg och hänvisat till att det enda man vet är att en fånge med namnet "Walenberg" avled i Ljubljankafängelset den 17 juli 1947.

Det har påpekats att den bristande kännedomen om Wallenbergs vistelse i ryska fångläger från Sovjetledningens sida måste vara konstlad. Inte minst Alexander Solzjenitsyn har visat vilken noggrann kontroll och registrering som fångarna utsattes för i Stalintidens fängelser. Den sovjetiska fängelsebyråkratin lät ingen slippa undan. Sovjetunionens ledare måste ha haft, och har naturligtvis alltjämt, fullständig kännedom om Raoul Wallenbergs öde. Det svävande svar som avgavs 1957 av utrikesministern Gromyko om att fången "Walenberg" torde vara identisk med Raoul Wallenberg är naturligtvis ingenting annat än en brasklapp för den händelse helt säkra bevis skulle dyka upp som visar att Raoul Wallenberg varit i livet vid ett senare tillfälle.

Sedan den svenska regeringen lade fram sin andra vitbok i fallet 1965 har emellertid ett flertal vittnesmål avgetts som tyder på att Raoul Wallenberg varit vid liv så sent som under 1960-talet.

Ett av vittnesmålen härrör från de amerikanska senatsförhör som hållits under senare år om förhållandena i de ryska fånglägren. Inför senatsutskottet berättade en rysk jude, Avraham Shifrin, som 1960 kunde lämna Sovjet efter att i årtionden ha suttit i ryska fångläger, att han av medfångar fått höra att det på fängelseön Wrangels land alltjämt fanns många framstående utlänningar som ryssarna arresterade vid krigsslutet 1945.

Shifrin lade fram ett dokument som var undertecknat av en f. d. kapten i det ryska kontraspionaget, Haim Moshinski. Moshinski hade själv vid två tillfällen, 1961 och 1962, sett Wallenberg på fem sex meters avstånd på Wrangels land och även sett hans namn på en medicinlista i

lägret.

Nu säger utrikesministern i sitt interpellationssvar att den svenska regeringen med stor noggrannhet har följt vad som hänt på detta område. Enligt en uppgift fick den svenska regeringen reda på det vittnesmål jag här nämnt först i juli 1973, trots att det hela fanns tryckt i amerikanska senatsprotokoll redan i februari 1973. Det verkar alltså inte som om uppmärksamheten när det gäller det här vittnesmålet hade varit överdriven stor.

Ett annat vittnesmål, som såvitt jag vet icke tidigare har publicerats, är följande:

En östeuropeisk flykting, nu verksam i Sverige, hade av familjeskäl kontakter med en östeuropeisk familj som intog och fortfarande intar en ledande ställning i sitt lands förvaltning. Personen har nära anhöriga i landet, och därför vill han inte framträda offentligt. Han fick vid umgänget med familjen höra talas om att en person vid namn Wallenberg levde i ett läger i Sibirien. Han frågade då om personen var tysk, men fick till svar att han var svensk. Den som lämnade uppgiften hade just kommit hem från ett besök i Moskva och hade där haft alldeles speciella ärenden som gav honom möjlighet att i hög grad känna till ting av detta slag. — Den här händelsen inträffade 1966.

Detta vittnesmål, med namn på alla de inblandade personerna och andra fakta, har tillställts den svenska regeringen. Mitt referat här är naturligtvis ofullständigt, då sagesmannen blivit lovad att slippa framträda med sitt namn.

Det finns vidare ett tredje vittnesmål — som såvitt jag vet icke heller har varit publicerat — vilket går något längre fram i tiden. Det gäller också här en person från Östeuropa som nu lever i Sverige. Han hade i mitten av 1960-talet blivit dömd till straffläger och där i en isoleringsbarack träffat Raoul Wallenberg. Vid samtal med Wallenberg hade denne berättat om vad som hänt honom sedan fängslandet i Budapest 1945. Personen i fråga erinrade sig Wallenberg när han den 3 mars i år såg ett av de TV-program som visades i serien om Wallenberg. Den här personen påstår sig ha träffat Wallenberg så sent som i november 1967.

Också denne person har bett att få vara anonym med tanke på anhöriga i Östeuropa. Självfallet har hans uppgifter vidarebefordrats i detaljerat skick till den svenska regeringen.

Utöver detta har det sedan vitboken publicerades 1965 framkommit ett flertal andra vittnesmål som tyder på att Wallenberg varit vid liv efter 1947. Dessa tre pekar på att han kan ha varit vid liv under 1960-talet. Trots dessa tre intressanta vittnesmål, som inte kan viftas bort, har alltså den svenska regeringen icke gjort någon framstöt till de sovjetiska myndigheterna sedan 1965, alltså under nära tio år. Enligt min mening borde sådan hänvändelse ha skett.

I interpellationssvarets sista mening sägs att vi alltså "saknar en slutgiltig bekräftelse på vad som hänt Raoul Wallenberg". Jag tolkar detta

så att den svenska regeringen anser att det officiella besked som lämnats av den sovjetiska regeringen i fallet är felaktigt. I konsekvensens namn borde då också en framstöt ha gjorts.

Huruvida Raoul Wallenberg i dag lever eller inte är omöjligt att säga med säkerhet. Möjligheten att han lever — han skulle då vara 62 år — kan inte uteslutas. De senaste årens vittnesmål motsäger i varje fall inte påståendet att han skulle vara vid liv. Så länge som det inte kan uteslutas att Wallenberg lever måste ansträngningarna att bringa klarhet i hans öde fortsätta.

Herr talman! Det borde nu vara dags att äntligen frisläppa det stora arkiv rörande Wallenberg som finns hos utrikesdepartementet. Handlingarna där är hemligstämplade på 50 år. Det är en orimlig hemligstämpel. De handlingar som måste åsättas så lång sekretess måste utgöra rena undantag i dossieren. Resten bör omedelbart kunna ställas till bl. a. forskningens förfogande.

Jag vill här avslutningsvis fråga utrikesministern, om han är beredd att medverka till att utrikesdepartementets handlingar rörande fallet Wallenberg nu offentliggörs.

Anförande nr 19

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Anledningen till att jag har dröjt med svaret så länge som möjligt är att det fortfarande pågår undersökningar om några av de fall som herr Björck i Nässjö nämnde. De är inte klara ännu. Dessa undersökningar, som utförs av den svenska polisen, har av olika skäl ännu inte kunnat slutföras.

Som herr Björck nämnde vill de personer som lämnat upplysningar i detta fall inte offentligt tillkännage sina namn, men de har uppgivit att det finns andra människor som kan vidimera uppgifterna. Trots stora ansträngningar har det emellertid inte ännu varit möjligt för den svenska polisledningen att få kontakt med dessa personer, som skulle kunna ge ytterligare upplysningar och vägledning om huruvida de uppgifter vi fått är riktiga. Jag kan emellertid försäkra att de polisrapporter som under vinterns lopp har lämnats till regeringen — det är flera stycken — är så grundliga som det är möjligt att göra dem, men de är som jag sade ännu inte slutgiltigt färdiga. Utredningar pågår i varje fall rörande två uppgiftslämnare. I det ena fallet gäller det en uppgiftslämnare som herr Björck här angav som bulgarisk medborgare.

Att jag inte lämnade någon fullständig redogörelse för de olika uppgiftslämnarna beror alltså på att vi fortsätter undersökningarna. Dessutom är det mycket känsligt med namns nämnande med hänsyn till uppgiftslämnarnas önskemål att förbli anonyma. I ett fall har uppgifterna dock givits i stort sett full offentlighet, och det är det fall som herr Björck nämnde — vid senatsförhören i Washington i februari förra året framkom uppgifter som den svenska polisen undersökte hela förra året,

och en rapport härom avlämnades till statsministern den 5 december samma år. Sedan dess har ytterligare utredningar gjorts, men vad som hittills framkommit har inte på något övertygande sätt givit stöd åt uppgifterna att Raoul Wallenberg under första hälften av 1960-talet skulle ha befunnit sig i ett läger på Wrangels ö. Våra försök att få veta om det över huvud taget har funnits något läger på Wrangels ö har hittills givit negativa resultat, men frågan står fortfarande öppen. Det har i varje fall inte från något håll bekräftats att det funnits något fångläger på denna ö. Den svenska polisen, som har gått till källan, dvs. till "Kozlov", som någon gång framträtt i svensk TV, har icke funnit att de uppgifter som han lämnat kunnat läggas till grund för bestämda antaganden om detta fångläger eller om att Raoul Wallenberg skulle ha funnits i ett visst fångläger.

Jag har i interpellationssvaret betonat att ingenting hittills har framkommit, därmed angivande — precis som statsminister Erlander gjorde 1965 — att regeringen, om nya omständigheter eller upplysningar framkommer som kan motivera detta, kommer att vidta alla åtgärder för att vinna klarhet. Jag kan försäkra kammaren att regeringen låter polisen utreda varje uppgift som kan tänkas bidra till att vinna klarhet.

Herr Björck frågade om det var möjligt att nu låta det omfattande arkiv som finns i utrikesdepartementet bli avhemligt. Jag tror inte att det är möjligt nu, med hänsyn till att åtskilliga av de personer som finns i akterna där och som har lämnat bidrag till försöken att skapa klarhet inte medger att deras uppgifter lämnas till offentligheten. Men detta är en fråga som vi ständigt tar under övervägande. Många forskare vill se arkivet, både utländska och svenska, och dessutom har vi en ständigt förfrågan från svensk och utländsk press. Frågan är alltså ständigt aktuell, men hittills har vi med hänsyn till de känsliga uppgifter det här är fråga om tvingats säga nej.

Anförande nr 20

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag är naturligtvis fullt medveten om att det är svårt att verifiera vittnesmål av detta slag, inte minst när man måste ta hänsyn till risken för repressalier för de uppgiftslämnare som kommer från Östeuropa och som fortfarande har anhöriga där. Detta är någonting som vi stöter på i olika sammanhang när det gäller information från Östeuropa. Trots detta har det framkommit en hel del vittnesmål sedan regeringen 1965 lade fram sin sista vitbok. Jag tycker att det nu är dags — det sade jag redan i mitt första anförande — för en redovisning av de här fallen. Det kan ske utan att man behöver göra våld på dessa människors identitet. När regeringen lade fram sin vitbok 1965 hade man samma hänsyn att ta. Man lyckades då tillfredsställande klara anonymitetsskyddet.

När det sedan gäller frisläppandet av UD:s arkiv tycker jag att herr

utrikesministerns argumentation är svag. Det rör sig bl. a. om handlingar från framför allt mitten och slutet av 1940-talet. Jag tvivlar på att det skulle utgöra något särskilt svårt problem att släppa de handlingarna fria i dag. Skulle människor kunna råka illa ut får man väl just när det gäller handlingarna som rör dem vidtagna speciella åtgärder. Men UD:s arkiv i Wallenbergaffären är utomordentligt omfattande, och det är i dag praktiskt taget hermetiskt tillslutet. De vitböcker som regeringen har gett ut har varit kortfattade, och de har knappast bidragit till att sprida det ljus över affären som vore önskvärt.

I de artiklar som skrivits och i de TV-program som sänts under våren har det särskilt riktats kritik mot regeringens handläggning av frågan omedelbart efter det att Wallenberg försvann i februari 1945. För att få just den saken belyst vore det av stort värde om arkivet släpptes fritt, åtminstone vad gäller de åren. Då skulle man äntligen kunna få en mer seriös debatt om den saken. Min vädjan till herr utrikesministern att han skall låta färdigställa en ny vitbok om de vittnesmål som gjorts sedan den förra publicerades och släppa delar eller hela UD:s arkiv fritt kvarstår alltså fortfarande.

Anförande nr 21

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Det är ännu för tidigt att ge klart svar på frågan om det skall bli någon ny redovisning. Men när de utredningar som pågår är färdiga skall vi överväga hur vi skall ge offentlighet åt resultaten av dem.

Anförande nr 22

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag tackar för de beskedet som jag hoppas inrymmer möjligheter att det sker ett frisläppande av en del av handlingarna, liksom att regeringen, om det material och de utredningar som blir färdiga skulle påkalla det, inte tvekar att göra en hänvändelse till Sovjetunionen.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis än en gång säga att jag är medveten om alla svårigheter som finns i det här fallet på grund av materialets alldeles speciella karaktär. Men jag tror att man ändå skall kunna gå längre i offentlighet än som gjorts hittills.

Överläggningen var härmed slutad.

Svar på interpellation nr 44 ang. bemanningsreglerna för fartyg

Anförande nr 23

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Herr Torwald har frågat mig om jag vill medverka till att för fartyg tillhörande medlemmar i Rederiföreningen för mindre fartyg

UTRIKESDEPARTEMENTET

Nobels fredpris åt Raoul Wallenberg?
(1 bil.)

En sammanslutning, som heter "Motståndskämparnas och de deporterades internationella union" (UIRD) har den 19 juli 1974 hållit en kongress i Väst-Berlin i anslutning till härvarande firande av 30-årsminnet av Stauffenbergs m.fl. attentat mot Hitler den 20 juli 1944.

Vid UIRD:s möte antogs bl.a. en resolution att denna organisation skulle verka för att Nobels fredpris tilldelades Raoul Wallenberg.

Ett tidningsklipp (Der Tagesspiegel 20 juli 1974) med en notis i saken närslutes.

Carl Bergensträhle
Carl Bergensträhle

P 40 A

Der Tagespiegel 20. JULI 1974

Internationale Widerstandskämpfer: Nobelpreis für Wallenberg

Tsp. Berlin. Für den Friedensnobelpreis hat gestern die Internationale Union der Widerstandskämpferbewegungen und Deportierten (UIRD) den ehemaligen schwedischen Legationsrat in Budapest Raoul Wallenberg vorgeschlagen. In Resolutionen zum Abschluß des Berliner Kongresses der UIRD anläßlich des 30. Jahrestages des Attentates auf Hitler am 20. Juli 1944 wurde gestern auf Wallenbergs

Hilfsaktionen hingewiesen. Der schwedische Diplomat habe, wie der Leiter des jüdischen Dokumentationszentrums in Wien, Wiesenthal, dazu erklärte, 25 000 Personen das Leben gerettet, indem er ihnen schwedische Schutzpässe ausstellte. Seit Einmarsch der Roten Armee in Budapest zu Beginn des Jahres 1945 sei er jedoch verschollen. Untersuchungen hätten bis heute nicht mit Sicherheit klären können, ob Wallenberg noch am Leben sei.